

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrle, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vicesimvsprimvs

SPECVLI MAIORIS

VINCENTII PRÆSVLIS

BELVACENSIS.

Tomus Primus.

LIBER VICESIMVS PRIMVS.

De vniuersali natura animalium.

CAPVT I.

POSTquam de animalium natura, sigillatim proprietates eorum speciales assignando breuiter disserimus, superest, vt etiam eorum naturam in vniuersali per singulas quoque partes, & membra totam eorum anatomiam describendo, vt supra in principio superioris libri promissimus, impleamus. *Aristoteles.* Dissimulatur animal quod habet sensum, & prius primum sensum, id est tactum. Animalia quidem generantur in terra & aqua, quoniam in terra est pars aquæ, & in aqua pars aeris, & in eis est calor animæ. Aliquo etenim modo dicimus, quod omnes istæ res plenæ sunt virtute animæ. Itaque creatio corporis est propter animam, membra vero creata sunt propter operationes. Quando igitur animal siue membrum caruerit animæ, non remanebit animal, neque membrum vere, sed tantum in figura & forma. *Perfectius animal.* Perfectius quidem animalium naturaliter est, quod maioris caliditatis est & humiditatis, & quia calor est causa cremētis, & rectificat animalium corpora, propter hoc homo est erectioris corporis, & animal generans animal plus ceteris quadrupedibus. Animalia vero naturaliter frigida, sunt magni timoris, & accidit animalibus propter timorem, effusio ventris vel vrinæ. Animalia sanguinis calidi subtilis & mundi communicatiora sunt in sapientia, & audacia, & similibus. *Ira foris.* Ira vero foris non erit nisi in corpore multa siccitatis. In quibusdam animalibus est sanguis & in quibusdam alia humiditas conueniens sanguini, scilicet humiditas incompleta, sicut venenum, & omne quidem habens sanguinem & generans animal, habet omnia sensus instrumenta præter genus talpæ. Item omne animal anhelans habet pulmonem & cannam & stomachum. Denique accidit omnibus animalibus, quod emittunt vocem. Alia quoque res communis est, scilicet appetitus coitus, & delectatio, & etiam garrulitas, strepitusque multus tempore coitus præter hominem. Item omnia animalia mouent mandibulam infe-

riorem præter conchylia; quæ mouent superiorem. Item omne animal generans sibi simile animal dentes habet, & masculina plurimum dentium sunt quam feminina. Animalia cornuta superius non habent dentes, nec aliquod animal habet simul dentes acutos vel dentium culmos & cornu. Omne animal habens ferram dentium comedit carnes, & quæ comedunt carnem crudam, in omnibus animalibus pugnant.

De multimoda diuersificatione animalium.

CAPVT II.

A Nimalium modi diuersantur secundum vitæ suæ regimen & operationes & nutrimentum, horum quædam vadunt, quædam repunt, quædam solitaria sunt, quædam cum similibus suis coniuncta, quædam semper in locis suis manent, quædam aliquando recedunt. Item quædam venantur, & quædam suum cibum accumulanti. Item quædam habitant in rimis lapidum, & parietum, quædam in foueis, quædam super terrâ. Item quædam taciturnæ sunt, quædam strepunt, quædam rugiunt, quædam etiam pulchre canunt. Item quædam bellicose sunt, quædam magnæ refrenationis, quædam audacia vigent, vt leo, quædam astutia, vt serpens, quædam mansuetæ sunt vt vacca, quædam iracunda vt aper, quædam cito domesticantur, vt elephas, & quædam etiâ hominibus applaudunt, vt canis. Omnis autem animalium est vniū genus commune scilicet sensus, quædam habent omnia membra, quædam non. Quædam paruum animalia completa, quædam vermes & quædam oua. Idem in li. de vegetabilibus. Sunt & animalia quæ sexu femineo carent. Et sunt quæ non generant: Sunt & quæ motum non habent. Et sunt quædam diuersorum colorum. Et sunt quæ crescunt. Et sunt quæ prolem sibi dissimilem faciunt. *Pla. l. 8. animalium.* Alia quidē in utero matris gestantur, alia vero ex non genitis generantur, vt nutes agrestes, & Salamandæ, & quæcunque æstas aut ver, statutumque tempus anni generant. Ex his etiam quædam nihil gignunt, vt Salamandæ, nec est in his masculinum genus, aut femininū, sicut nec in anguillis omnibus, quæ nec animal nec ouum gignunt.

De corporibus animalium.

CAPVT III.

A Ristoteles. Corpus animalis diuiditur in duo, superius & inferius, dextrum & sinistrum, anterius & po-

& poſterius. Declinatio vero corporis brutorum neceſſario fuit, ad terram propter cuſtodiam. Et poſuit eis Natura loco manuum pedes anteriores. Fueruntque neceſſario duo pedes ante, & duo poſt ſcilicet ſimul quatuor pedes in omnibus illis generibus, ut poſſint ferre pondus. In omnibus etiam his anterioribus corporis maius eſt poſteriore, præterquam in homine, quia pars ſuperior corporis eius eſt temperata reſpectu inferioris, & minor quidem eſt in ſenibus, qui incurvantur ex ætate, e contra vero in pueris ſcilicet quod pars ſuperior inferiori ponderoſior eſt, & ob hoc incedunt curui, nec poſſunt eleuare corpora ſua. Cum autem iuueſcit homo, pars inferior augmentatur. Animalium vero quadrupedum diſpoſitio eſt econuerſo ſcilicet quod inferior pars eſt prius valde magna, cumque autem iuueſcant creſcit pars ſuperior, propter hoc eleuatio corporis multorum equorum maior eſt in anteriori, quã in poſteriori, & pullus equi tangit caput ſuum poſteriori pede, cum autem intrat ætatem non poteſt hoc facere. Itaque clementum parvis ſuperioris ſecundum diminutionem eſt inferioris. Genus etiam auium ac piſcium plus habet carnis in ſuperiori ideſt in anteriori corporis parte, propter hoc animalia omnia minoris intellectus, quam homo, & etiam pueri reſpectu ſeniorum, quia quando pondus eſt ex parte ſuperiori minuit intellectum. Item quãdo fuerit calor in animalibus minor, & pars terreſtris maior, neceſſe eſt, ut corpus illius animalis ſit minus ideſt maioris declinationis ad terram, habebitque multos pedes, & quando complebitur hoc erit ſine pedibus, & repetet ſuper terram, eritque membrum in quo eſt prima virtus verſus terram ſcilicet caput, nec habebit ſenſum, ſed virtus eius erit inferius, ſicut eſt in arboribus, quia pars eorum inferior ſuperiori maior eſt, & in extremis partibus peccus hominis latum eſt, & hoc facit rectum, quoniam humeri poſiti ſunt in lateribus. In quadrupedibus non poteſt hoc eſſe ſcilicet latitudo peccoris, propter extensionem pedum anteriorum, & propter ambulationem. Ob hoc etiam non habet animal quadrupes duas mamillas in peccore, quia ſtrictum eſt. Item homo recti corporis eſt, ideo coxas & crura habet multam carnoſa. Abſtulit enim natura à ſuperiori parte corporis eius carnem, & addidit eam ſuper inferiorem, propter pondus corporis, & ut ſit corpus rectum. In alijs autem animalibus coxæ & crura carne priuantur, & ſunt ex oſſibus ac neruis ad portandum corpus, & quatuor eorum pedes ſunt quatuor ſuſtentamenta, propter hoc naſcitur animal quadrupes ſtans ſine labore, homo vero non poteſt eſſe rectus longo tempore, ſed indiget corporis quiete. Animalia magni corporis vnum filium generant. Parui vero corporis multos. Magnis etenim cibus in clementum corporis tranſit, nec remanet ex eo niſi modicum.

De membris animalium.

CAP. IV.

In corpore animalis ſunt tres modi cõpoſitionis. Prima ſcilicet mixtio elementorum in membris conſimilibus. Secunda mixtio conſimilium in officialibus. Tertia organorum ex diſſimilibus, ſicut manus componitur ex neruis, & oſſibus, & huiusmodi. Senſus quidem prius eſt in omnibus membris conſimilibus, operationes autem in membris organicis, ſunt per virtutem ſenſus & motus & appetitus animalium. Neceſſarium eſt ergo, ut ſit membrum in corpore recipiens illa principia, quoniam ergo recipiens eſt omnia ſenſata, ſcilicet cor, debet eſſe ex ſimplicibus, & quia motor eſt & principium appetitus, debet eſſe organicum, hoc membrum in animalibus ſanguine carentibus eſt illud quod aſſimilatur cordi. Cor autem diuiditur in partes conſimiles, ſicut vnumquodque aliorum membrorum interiorum, & illorum omnium natura ſanguinea eſt, quia ſitus eorum eſt ſuper vias venarum, & vacuitas eſt inter ea. Omnia ergo mem-

bra corporis compoſita ſunt ex venis in quibus currit ſanguis, in corde vero eſt principium venarum, & prima virtus creans ſanguinem, membra quidem creata ſunt propter operationes, ſicut corpus propter animam. Et dicitur membrum ſanum, cum ſine diminutione compleuerit opus ſuum, & cum propter opus ſuum nõ fuerit debilitatum. Sicut autem corpus animalis in duo diuiditur ſcilicet in dextrum & ſiniſtrum &c. ſic & pleraque membrorum dupla ſunt, vel numero, ſicut duo renes, & quorumlibet ſenſuum inſtrumenta, vel ſi non duo numero, tamen in duo diſtincta, ut cor vnum duos habet ventriculos, & pulmo duas pennas, & hepar ſimiliter, quamuis de ſplene ſit opinio dicentium, quod ſit hepar impurum, lingua quoque vna eſt, ſed diſtincta, & ſic vnum animal eſt quali duo. In quibuſdam animalibus ſunt omnia membra interiora. In quibuſdam non. Et membra quæ conueniunt in numero, in quibuſdam animalibus diuerſantur in eſſe. Cor enim eſt vniuſmodi in omnibus animalibus. Hepar in quibuſdam ſiſum eſt multis ſiſſuris, & in quibuſdam non omnino, maximeque hepar piſcium, & quadrupedum ouantium, & auium, quoniam iſtorum corpora ſunt ratione reſpirationis ac diſſolutionis, & non eſt in eis malum ſuperfluum multum. Ideoque multa felle carent, omnia membra interiora intromittuntur in telam ea continẽtem, quia coopertorio indigent & telæ natura talis eſt, ut ſit lenis & ſpiſſa ad patiendum occaſionem. Et ſit carnoſa, ne attrahat ad ſe ſuperflua. Omnia animalia habent duo membra cõmunia ſcilicet membrum per quod recipiunt nutrimentum, & membrum per quod eiciunt. Aliud quoque membrum cõmunicans ad quod vadit nutrimentum poſt ingreſſum eius in os, qui eſt venter. Omne ergo animal habens veſicam habet & ventrem non autem econuerſo. Hepar autem & ſplen poſſunt decoquere cibum quoniam ex ſanguine ſunt, & habent calorem multum. Hepatis quidem ſitus eſt in dextera, ſplenis in ſiniſtra. Renes vero ſunt, ad colandum ſuperfluitatem humidi quod currit ad veſicam, & quia calor naturalis regit corpus, ſicut Principes regionem, ideo omne animal habens ſanguinem habet cor & hepar. Cor ad ſeruandum calorem ſicut in fornace, & hepar ad digerendum, animal anhelans habet & tertium membrum ſcilicet pulmonem. Membra magni corporis ſunt caput, collum, elibanus, ideſt totum quod eſt inter collum & finem ventris, duo quoque brachia, & pedes maiores ſcilicet ab ancha uſque ad articulos. *Conſtantine in partegni 2. parte.* Vnumquodque autem animal habet corporis inſtrumenta virtuti animæ competentia. Nam leo cum ſit animi audacis & iracundi, corpus habet forte & graue, in pedibus ungues, & acutiſſimos in ore dentes. Lepus autem cum ſit timidiſſimus habet membra leuitate nimia fugæ aptiſſima, homini quoque fecit natura manus, ut in eis operaretur, in quibus digiti multi ſunt & diuiſi ut per eos magna & minima poſſent retineri. Hepar fecit rubeum prout competebar creando ſanguini. Mamillas & teſticulos ad creando lac & ſperma fecit alba: hoc modo fecit omnia membra proprijs actionibus conuenientia.

De capite.

CAP. V.

Linus lib. 11. Nunc per ſingulas partes corporum membratim animalium tractetur hiſtoria. Caput habent cuncta quæ ſanguinem, quædam autem & capita criſtata. *Ariſtoteles.* Pars capitis in qua eſt origo capillorum dicitur olla: pars eius anterior ſinciput, poſterior occiput, medium vero ſummitas. Sub ſincipite quidem eſt cerebrum in occipite vero eſt vacuum. Teſta capitis creata eſt ex oſſe duro, quod continet corium & caro, in hac eſt futura naturalis, quæ in mulieribus eſt vna circundans. Virorum autem capita multas continent futuras.

Cor principi-
um ſanguinis & venarum.Hepar.
Splen.
Renes.

Pulmo.

Caput.
Olla.
Sinciput.
Occiput.

Cor princi-
pium sensus.Facies.
Frons.Palpitatio
cerebri in
infantibus.

Solus homo caput habet rectum & eleuatum præ cæteris animalibus. Fuitq; caput creatum sine carne, vt esset melioris sensus, & perfectioris ac velocioris. Nam si esset multæ carnis, esset operatio cerebri contraria operationi naturali, propter quam creabatur, scilicet ad infrigidandum cor, nec in eo possent esse sensus, si esset cerebrum sicut aliquod superfluitatum. Principium vero sensus est in corde, & duo quidem ex sensibus sunt continui cum corde, gustus scilicet & tactus. Tres vero residui sunt in capite, visus scilicet in anteriori circa cerebrum, auditus in posteriori quod est vacuum. Olfactus autem antequam in medio trium instrumentorum. Item si esset caput carnosum, esset & ponderosum, cum econuerso in omnibus animalibus esse debeat eleuatum & rectum, propter hæc tria ergo non est caro in capite scilicet propter subtilitatem sensus, & operationem cerebri, & ipsius capitis leuitatem. Quod autem inferius est sub sutura capitis facies dicitur, non recte tamen nisi in homine, pars vero faciei superior frons. Omne animal habet caudam pilosam, habet caput paruum, & mandibulas magnas, homo vero maius habet caput comparationi sui corporis. Pueri minoris sunt intellectus, quia caput crassum habent & ponderosum. Serpenti proprium est mouere caput ad posterius, reliquo corpore quiescente, & hoc sibi datum est ad custodiam sui corporis, quoniam imbecille est.

De Vertice & Cerebro.

C A P. VI.

Plin. ubi sup. Vertices bini hominū tantū, aliquibus capitibus ossa plana & tenuia sine medullis. Serratim pectinatim structa compaginibus, perfracta non queunt solidari. Sed exempta modicè non sunt lætalia, in vicem eorum succedente corporea cicatrice. Infirmissima sunt vr̄is, durissima psittacis. Cerebrum habent omnia animalia, quæ sanguinem, sed homo portione maximum & humidissimum, omnium viscerum frigidissimum, duabus supra subterq; membranis velatum, quarum alterutram rupi mortiferum est, omnium autē cerebro medio insunt ossicula parua: vni homini scilicet in infantia palpitāt, nec roboratur antequā primum sit sermonis exordium, hoc est viscerum excellentissimum, proximumq; relo capitis. sine carne, sine cruore, sine sordibus, hoc habet sensum arcem, huc venarum à corde omnis vis tendit. hic desinit, hic colmen altissimum, hic mentis est regimen, ab eo proficiscitur somnus hinc capitis mutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. *Aristot.* Omne animal habens cerebrum habet ipsum in anteriori parte capitis, quia sensus in anteriori sunt, & etiam cor cui ex directo debet esse cerebrum. Cerebrum autem & cor indigent multa custodia, quia in eis est præcipua virtus vitæ. Cerebrum est valde frigidum plus cæteris membris, & est magis priuatum sanguine quàm aliquo alio humore, quia nullus in eo sanguis apparet, nec est in eo vena magna vel parua. Est autem membrum diuinum, cuius operatio est intellectus & sensus, nec posset supra se ferre pondus alterius membri, quia pondus grauat intellectus motum. Itaque cerebrum est instrumentum sensus. Eiusque natura est æterna, & cum nullo membro continuatur. homo quidem respectu sui corporis maius habet cerebrum cæteris animalibus. Cerebrum quoque viri maius est cerebro muliebri.

De Cerebro.

C A P. VII.

Idem. Quia vero medulla est continua cum cerebro. Multi putant quod cerebrum sit principium medullæ & spondilium, sed veritas contradicit, quia natura cerebri diuisa est à natura medullæ, quæ cali-

da est. Et ob hoc medulla spondilium idest nucha continua est cum cerebro, quia natura semper laborat in dando virtutem adiuuantem, & elicientem distemperantiam cuiuslibet membri per suum contrarium, & ponit illam prope ipsum. Ideoque etiam ingenita est natura ponere cerebrum in opposito cordis, quia non potest esse membrum in aliqua complexione per se sine contrarietate alterius. Itaque cerebrum ex terra & aqua compositum est, & eius tactus est valde frigidus, propter hoc omne animal habens sanguinem, habet cerebrum nec habetur ab alio. Animal itaque multipes & huiusmodi genera, calida sunt propter priuationem cerebri. Cerebrum ergo meliorat complexionem caloris & ebullitionis cordis, vt habeat cor temperatum, calorem in vena maiori, quarum peruentio est in tela continente cerebrum, id est pia matre. Et vt non accadat cerebro nocumentum ex calore, venæ continententes ipsum, spissæ sunt graciles & sanguis mundus subtilis. Itaque si cerebrum complexionem temperata frigidius fuerit, accidet catarrhi, quia vapor fumi sursum ascendit & infrigidatur, sicut accidit generatio pluiarum ex vaporibus, quia vapor per calorem ascendit, & cum ad aerem frigidum peruenerit sustentatur & alteratur, & fit aqua propter frigiditatem, deinde cadit inferius. Quando vero cerebrum exiccatur, vel humescit plusquam debet, non facit opus suum, sed infrigidatur corpus, & accidet amissio intellectus & infirmitas, & mors, quia calor cordis & primi membri multus est & de facili leditur ab aliis, & sensus est festinus valde & immutatur, vel concutitur aliquid ex sanguine cerebri continenti. Somnus est etiam in animali cerebro habente, quoniam infrigidat cibum venientem ad ipsum ex cursu sanguinis. Calor vero cum sanguine fugit & aggregatur ad inferius, & tunc efficitur somnus. *Isaac in dietis lib. primo.* Cerebrum dicit Aristoteles in libro de animalibus calidum esse naturaliter, & frigidum accidentaliter, proinde humidum est & crassum, viscosum, abominabile appetitum corrumpit in stomacho, citoque in putredinem vertitur. *Auicenna.* Cerebrum frigidum est & humidum, generat phlegma, & humores crassos, lenisque ventrem, facit autem nauseam apud digestionem suam ac delectat appetitum, & oportet vt comedatur cum seminibus, qui vero post cibum vomere vult, sumat ipsum super cibum suum. Est autem tarda digestionis inuolutum faciens stomachum. Meliora quidem sunt cerebrum volatiliū, & propriè montanorum. Ex cerebris autem quadrupedum, cerebrum arietis, deinde vituli.

De Cornibus.

C A P. VIII.

Arist. Cornua naturaliter sunt in animalibus generatibus animalia, in aliis trāssumptiuè, creata autē sunt propter vigorem & iuuamentum. Quædam autem habent cornua debilia, nec ad vigorem nec ad pugnam conueniētia. Itaq; omne animal fissi pedis multæ fissuræ non habet cornua, quoniam alium habet vigoris modū, pluraq; fissas ungulas habentia habent cornua, etiam quædam habentia soleas. Animalia sunt quibus natura non dedit alium modum iuuamenti, sicut dedit velocitatem equis & ceruis. Elephantis & camelo magnitudinem corporis. Culmos prominentes porcis, recte autem animalia soleas habentia non habent cornua, quia natura posuit vigorem in soleis, & priuauit caput à cornibus, nisi forte habent vnum cornu, sicut asinus Indicus. In capite debent esse cornua non in alio membro, quia pondus magnum esset prohibens operationes, & non esset per ipsa iuuamen aliquod. Ceruis tamen cornua durissima sunt & solida propter necessitatem, ea deiciunt propter pondus. Eiciunt autem vbi graue est inuenire, etique eiectionis non apparent cerui, quoniam carent armis.

Aliorum

Aliorum autem animalium concava sunt prope radicem. Residuum vero durum est, quoniam illud conveniens est ad impellendum. Ramificatio vero cornuum sicut est in ceruo, propinquior est nocumento quam iuvamento. Itaque fœminæ ceruorum habent dentes masculorum & tamen cornua non habent quia non sunt ad iuvamen eis, sicut nec in masculis. Item solus ceruus omni anno cornus mutat. Omne animal cornua habens, naturaliter ungulas dividit. Animalium cornutorum lac coagulatur, aliorum vero non. Item animalia cornuta non habent dentes superius, & ideo ruminant, & masticare non valent. Nec habet animal aliquod simul dentes acutos vel culmos dentium & cornu excepto lepore. Sola animalia cornuta coagulum habent. Colores quidem cornuum & unguium & solearum sunt secundum colores corii & pilorum. Colores autem dentium secundum colores ossium, & sic dentes Æthiopum, sicut eorum ossa. Item cornua magis applicantur corio & fixa sunt super ipsum, quam super os, & ob hoc forte quædam animalia movent cornua sicut aurículas.

De eodem.

CAP. IX.

Plin. ubi sup. Cornua quidem multis & aquatiliis & marinorum & serpentium variis data sunt modis, sed quæ iure cornua intelligantur quadrupedi tantum generi, nec alibi maiori natura lasciua luit, animalium armis sparsis; Hæc quorundam in ramos sparsit ut ceruorum, Aliis vero simplicia tribuit. Aliorum finxit in palmas digitosque emisit, unde plaricetotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec decidua fecit. Conuoluta vero in anfractum arietum generi. Infesta vero tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit, in multis tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damnis in aduersum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta, ut glires decerent, strepsiceroti, quem addace Aphrica appellat. Mobilia autem ut aures phrygiæ armentis. Troglodytarum vero in terram directâ, qua de causa obliqua cervice pascuntur. Aliis etiam singula, & hoc in medio capite vel naribus. Aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum pluribus modis spina connexa, omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætendendum iter. In corpore cornua hæc sicut ceraſtis aliquando & singula, cochleis semper bina, & ut prætendantur, ac resiliant. Vrorum cornibus Barbari Septentrionales possunt, vnasque binas capitis vnius cornua implent. Alii præfixa his pila crispitant.

Apud nos in lamina secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt, multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tinctæ, nunc sublita. nunc quæ cerosistrata picturæ genere dicuntur. Omnibus autem cauæ & in mucrone demum concreta sunt, ceruis tantum tota solida & omnibus annis decidua. Boum attritis ungulis cornua ungendo aruina medentur agricolæ. Alinus Indicus vnico armatus est cornu. Bifulcis bina insunt, cæterorum ossibus adherent. Ceruorum tantum cutibus enascuntur. Hali. cornua omnia desiccata sunt; cornu capræ & cerui combustum firmat dentes commotos, gingiuas solidat. Si autem ex eis diligenter tritis collyrium fiat, elimant visum, oculoque profunt, ad quem materiæ fluxum faciunt, sed post combustionem abluenda sunt. Si vero cum vino terantur, ac super dentes ponantur, confortant eos & producant. Cinis eorum si lauatur diligenter, & bibatur, dysſenteria prodest & exoriationi, porro si non combustum in aceto coquatur molarium doloribus prodest. Si vero tritum bibatur percussioni. Tyris prodest, & si cum dragagantho bibatur, dolorem vesicæ mitigat.

De Auribus.

CAP. X.

Aristoteles. Aurium compositio est ex cartilagine & carne. Pars auris interior dicitur sebosa, & exterior rotunda dicitur conchosa. In interiori quidem est foramen tortuosum simile armille spiralis. Finis autem auris est in osse, & similis in creatione formæ auris. Omnisque sonus & tinnitus deuenit ad ipsum, & ab ipso reuertitur ad cerebrum. Exit enim a cerebro vena vna, & peruenit ad aurem dexteram atque alia ad sinistram, & motus aurium est super eas. Omne animal habens aures, habet eas mobiles, præter homines. Omne vero squamosum & volatile non habet aures, sed foramen tantum & viam auditus, animalia marina magni corporis habent aures manifestas, & sunt boni auditus. Cum enim aurium creatio manifesta fuerit, & tela continens, idest tympanum auditus tenue, erit acutus auditus. Auricula medicæ bonitatem significant. Auricula vero prominentes & magna soliditatem significant & garrulitatem. Albertus. Quadrupedia non habent aures in medio capitis, sicut homo, sed in superficie super caput retro, & hoc duplici ratione. Vnam ponit Aucanna, quia scilicet talia caput habent dependens, & ideo libere non perueniret aer commotus ad aures, nisi essent in eminenti, nec bene possent audire. Iuxta terram enim turbationes multæ sunt sonos impediens. Vnde campanæ altius suspensæ ubi aerem liberum attingunt, melius sonant, & remotius audiuntur. Alia ratio est, quia in his mandibula inferior est valde longa & magna pertingens ultra medium capitis locum impediens congruam in medio positionem aurium. Ideoque natura optime ordinans omnia, inuenit eis altum locum. Cæterum aures animalium prominentes multum eriguntur ac reflectuntur a posteriori capitis versus anteriorius, quia uerui audibiles diriguntur ad capitis anteriorius. Ideoque natura, ut reflexio soni fiat ad eandem partem, erexit aures retro, ut percussus sonus retro veniat ad ante. Cuius signum est quod animalia mox, ut audiunt sonum, caput erigunt, & faciem versus eum dirigunt, eo quod venientem ad ante melius audiunt, quam a retro. Nam ab ante planus est soni ingressus, sed retro per carnis prominentiam impeditur. Porro aues propter duo non habent aures prominentes, vnum est quod aues impeditentur in volatu suo, eo quod multum caperent vntum. Aliud est quod in volatu fieret multa repercussio aeris ad aures, ac per hoc esset sonus continuus, & ex hoc accideret inconuenientia duo, scilicet quod ex sono continuo auditus confunderetur, & quod ex continua cerebri commotione, auis interficeretur. Plin. ubi sup. Aures tantum hominum immobiles sunt. Animalium alijs maiores, alijs minores. Ceruis tamen scissæ sunt, ac velut diuise, foricibus pilosæ, vitulo marino ac vipercis cauernæ tantum insunt aurium loco. Pennatorum animalium buboni tantum & orto plumæ velut aures. Cæteris autem cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris atque serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt, marcidæ fessis, nutantes pauidis, subreptæ furentibus, resolutæ agis.

De Fronte & supercilijs.

CAP. XI.

Idem in eodem. Facies quidem homini tantum, cæteris os aut rostra. Frons & alijs inest, sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index in assensu eius. Aristoteles. Frons est superior pars faciei, quæ sinciput & oculos interiacer. Facies tamen

Auris.
Sebosa.
Conchosa.Prima ratio
cur brutorum
aures sint in
summitate
capitis.

Secunda ratio.

Aues non habent
aures prominentes
propter duo.

Frons ma-
gna.
Parua.
Lata.
Rotunda.

Supercilia
quid signifi-
cant.

Tafius.

Oculi.

Lachrymale
paruum.

Profundi.

Glauci.

non recte nominatur nisi in homine solo. Frons ma-
gna signat ponderosum declinantem ad stultitiam,
parua vero significat bonitatem motus operationum,
scilicet animæ, & quando fuerit lata signat prauita-
tem discretionis. Quando vero rotunda iracundiam.
In fronte supercilia sunt quæ demissa significant in-
uidum, & cum fuerint recta sicut linea, significatur
mollicies ac feminea fluxibilitas. Quando vero fue-
runt arcuata, quousque coniungantur ad conum na-
si, significatur levis ac subtilis & studiosus in omni-
bus operibus suis. Quando vero arcuositas illa decli-
uis fuerit ad tempora vel gibbositates genarum, si-
gnificatur negligens & male disponens. Supercilia
quidem creata sunt, ut prohibeant humiditates, quæ
ad frontem à capite descendunt. Palpebræ vero, ut
prohibeant quod cadit super oculum ab extrinseco,
sicut sepes prohibet introitum in hortum. Supercilia
super ossa posita sunt, & ob hoc augmentantur in eis
pili apud senectutem. *Plinius ubi supra.* Supercilia ho-
mini & pariter & alterne mobilia sunt, & in his pars
animi. Negamus, annuimus: hæc maximè indicant
Fastus, superbia alibi receptaculum, sed hic sedem ha-
bet. In corde irascitur, hic subit, hic pender.

De oculis.

C A P. XII.

Aristoteles. Sub superciliis vero sunt oculi, par-
tesque eorum sunt palpebræ superior & inferior.
Ad hoc quidem creata, ut prohibeant, quod cadit
super oculum ab extrinseco. Intra oculum autem hu-
miditas illius per quam videtur est pupilla, & quod se-
quitur eam dicitur nigredo oculi, quod autem est
extra illam nigredinem, albedo; locus autem oculo-
rum conueniens est exitui spermatis. Item partium
oculi sunt & anguli, scilicet apud conum nasi, & gib-
bositatem genarum, & lachrymale superius & inferius.
Cumque lachrymale, & quod sequitur angulum ocu-
li fuerit paruum & subtile, signat malitiam disposi-
tionis & consuetudinis & figuræ, scilicet oculi. Quan-
do vero locus ille fuerit multæ carnis, sicut accidit
oculis milui, significatur astutia & formidatio mala,
id est appetitus decipiendi alium cum timore ne de-
cipiatur ab alio. Item oculi mediocri quantitate, si-
gnificant bonitatem discretionis intellectus, si fuerint
profundi significatur acuitas in omnibus animalibus.
Si autem prominentes significatur perturbatio dis-
cretionis, & malitia dispositionis, si vero mediocres
signum est bonitatis. Item si multæ apertionis fuerint
& paucæ clausuræ, significatur stultitia & inuerecun-
dia, si vero multæ clausuræ, significatur quod mul-
tum sit mobilis, levis discretionis, non fixus in opera-
tionibus. Quando vero mediocri inter duo, signifi-
catur bonitas etiam dispositionis & discretionis in
omni opere vel tempore. Via quidem oculorum per-
uenit ad venas, quæ sunt circa cerebrum, & etiam ex-
eunt viæ ab auriculis, & continuantur cum posteriori
capitis. Oculus profundus bene videt etiam à remotis,
quia motus eius non diuiditur neque consumitur, sed
virtus visibilis exiens ab eo rectè vadit ad rem visam.
Oculus vero prominens, non sic. Cumque extra oculo-
rum non fuerit coopertorium necessario debilitatur
visus. Creatio quidem oculorum est ex aqua, & ex
multitudine humoris fit color niger. Cum autem fue-
rit humor modicus, fit color glaucus, sicut patet in ma-
ri. Itaque oculi glauci non sunt acuti visus in die neque
in nocte, quia glaucitas propter paucitatem humo-
rum magis disgregatur ex luce solis. Oculi vero nigri
minus in nocte propter multitudinem humorum,
quia lumen noctis debilius est, & etiam humor vni-
uersaliter grauis motus de nocte, & motus oculi est
ex claritate, non ex humiditate.

De Palpebris. C A P. XIII.

Palpebræ, ut dictum est, sunt partes oculorum su-
perior & inferior, omne animal sibi simile gignens
habet, oculos præter talpam, & habet palpebras si-
militer & coopertorium sensus visus. Nam quia natu-
ra oculi creata est ex humiditate, indiget ista custodia,
& ut sit visus acutus valde homo claudit oculum plus
omnibus animalibus, quia tenuis corij super palpebræ
enim est corium continens ipsam, & ob hoc non con-
solidatur palpebra, neque præpucium, quia sunt corium
sine carne: aues non claudit oculum, nisi per palpebræ
inferiorem, & eius clausura debet esse valde festina,
quoniam aues necessario indigent acuto visu, quia vi-
dent à remotis, præcipueque aues vncorum vnguim,
ambulatio vero claudit oculum per superiorem, la-
certorum genus omnino non claudit, animal quadru-
pes ouans, est squamosi corij, & quod vincitur capi-
ti eius est valde durum, propter hoc non habet palpe-
bram in superiori parte, sed tantum inferiorem habentem
carnem & duriciem & extensionem ad claudendum
oculum conuenientem. Piscis, & alia animalia annu-
losi duriq; corij maximè carent palpebris, propter du-
riciem corij, quoniam opus palpebrarum debet esse fe-
stinum, sed loco huius opertorii, atque custodiz habent
duros oculos, & ob hanc duriciem vident debilitate.
omnia denique animalia habentia pilos habent palpe-
bras. Aues autem & squamosi nequaquam, ne habent
pilos in palpebris, nisi in superiori tantum, præter ho-
minem qui habet in utraque, quia natura semper pa-
rat iuuamentum animali nobiliori. Omne animal clau-
dit oculum ne cadat aliquid super eum, & hoc non
ex voluntate, sed ex natura. *Ex lib. de naturis rer. Om-*
ne animal habens palpebras claudit eas in somno,
præter leporem & leonem.

De diuersitate oculorum in diuersis generibus
animalium.

C A P. XIV.

Plin. ubi sup. Subiacent oculi supercilijs, pars cor-
poris preciosissima, ut lucis visu vitam à morte di-
stinguant, non autem omnibus animalium, hi etenim
ostreis nulli: quibusdam concharum dubij, pectines e-
nim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, cō-
trahuntur ut videntes, & olentes fugiunt ad mota fer-
ramenta. Quadrupedum, talpis visus non est, oculo-
rum effigies inest, si quis prætentam detrahit membra-
nam, inter aues autem ardeolarum genera, quas leu-
cos vocant, altero oculo carere tradunt. Cocleis oculo-
rum vicem cornicula bina prætentata adimplent,
nec lumbricis sunt vlli verminumve generi. Oculi ho-
mini tantum diuerso colore sunt. Cæteris in suo cuique
genere similes. Et equorum quibusdam glauci. Oculi,
vnicolores nulli sunt, sed cum candore omnibus me-
diusculo differentes. Nec vlla ex parte maiora animi
indicia conctis animalibus, sed hominū maximè id est
moderationis, clementiz, misericordiz, odij amoris,
tristitiz, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes sunt,
truces, torui, flagrantes, graues, transuersi, limi, sub-
missi, blandi, ardent, incenduntur, humectant, cobi-
bent. Profecto in oculis animus inhabitat. Hinc illæ
misericordiz lachrymæ. Hos cum osculamur, ani-
mum ipsum videmus attingere. hinc stertus & rigantes
ora rui. Quis ille humor est in dolore tanta se-
cundus & paratus, aut ubi reliquo tempore, animo
autem videmus, animo cernimus? Oculi ceu vasa
quædam visibilem eius partem accipiunt, atque trans-
mittunt. Sic magna cogitatio obsecrat abducto intus
visu. Sic in morbo comiciali animo caligante aperti
nihil vident. Quin & patentibus dormiunt lepores.

Tenui.

Tenuibus multisque membranis eos natura composuit, callosis contra frigida caloresque in extremo tuniceis, quas subinde purificat lachrymationum saluiis. lubricos propter incurſantia & mobiles, vni animalium homini deprauantur, vnde cognomina scabionum & pectorum ab eisdem, qui altero lumine orbi nascerentur, coelites vocantur. Quies parui, vtrinque ocelli, latini cognomen habuere. Nocturnorum animalium velut felium in tenebris fulgent. Capra lupoque splendent & lucem iaculantur. Vitulo marino & hyena in mille colores tranſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multorum piſcium refulgent ſicut aridi robuſtiſque caudices vetuſtate putres. Non coniuere diximus quæ non obliquis oculis, ſed circumaſto capite cernerent. Chameleonis oculos ipſos circumagi totos tradunt. Cancræ in obliquum aſpiciunt. Cruſta fragili incluſis rigentes. Locuſtis ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimēto præduri eminent, omnia talia quorum duri ſunt oculi minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulos & hyrundinum pullos ſiquis eruat, renaſci tradunt. Inſectorum omnium & quibus teſtacia & operimenta ſunt, oculi mouentur ſicut quadrupedum aures. Quibus operimenta ſunt fragilia, hiſ oculi duri. Omnia talia & piſces & inſecta non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus autem membrana, vitri modo tranſlucida, obtenditur. Mulieribus etiam tanta eſt decoris affectio, vt tingantur oculi quoque. Alia de cauſa hoc natura dederat cæcæ vallum quoddam viſus & prominens munimentum circa incurſantia animalia, aut alia fortuita incidentia. Deſſuere autem & merito venere abundantibus.

De oculis.

C A P. XV.

A *Riſtoſeles.* Oculi puerorum apud generationem virides ſunt, deinde mutantur ad naturam in eis vincentem. Oculi aliorum animalium non habent niſi vnum colorem, ſicut oculi vaccarum, qui nigri ſunt; & oculi ouium, qui ſunt aquoſi magis quàm aliorum animalium. Oculi vero equorum inter animalia ſunt diuerſi coloris, & forte vnus oculus erit glaucus, alius ei contrarius, quod non accidit in aliis animalibus præter hominem. Cauſa glaucitatis oculorum in pueris eſt, quoniam iſta membra ſunt in eis debiliora quàm alia, & glaucitas oculorum in homine & equo, ſcilicet vt ſit vnus oculus hominis vel equi glaucus & alius non, eadem eſt cum illa, qua homo tantum & equus in ſenectute canescunt. Nam canities eſt quidam modus debilitatis humoris in cerebro, & paucitatis digeſtionis, & ſimiliter glaucitas. Cum ergo natura fuerit debilis ad decoquendum quod eſt in vitroque, & decoxerit quiddam, & quiddam non, tunc accidit, vt quidam oculus glaucus ſit, quidam non. capra quandoque ſicut & equus habet oculos diſſimiles in colore. *Ex libro de naturis rerum.* Oculi hominis appropinquant ſibi ſecundum magnitudinem ipſius, pluſquam cæteris animalibus. Animalia omnia marina oculos habent oſſeos, & corium durum, quoniam aqua ſalfa ſubtilia & leuia petteret, nec poſſent ſubſiſtere niſi natura pelles aliis fortiores haberet. Quædam animalia melius vident nocte quàm die, quoniam oculi eorum albiſſimo abundant humore. Vnde magis ſpiritus diſfunditur, ſicque diſcretio videndorum amittitur, nocte vero colligitur.

De genis & naribus.

C A P. XVI.

P *Linus libro II.* Genæ quadrupedibus in ſuperioribus tantum. Volucibus in inferiore, & quibus molle tergus, & ſerpentibus, & quadrupedibus quæ

A oua pariunt vt lacertæ. Struthio camelus alitum ſola vt homo, vtrinque palpebras habet. Nec genæ quidē omnibus, ideo neque niſtationes hiſ quæ animal generant. Grauioribus alitum inferiore gena conniunt. Egedem niſtantur ab angulis membrana obeunte. Columbæ & ſimilia vtrique conniunt. At quadrupedes quæ oua pariunt, vt teſtudines, crocodili, inferiori tantum ſine vlla niſtatione propter præduros oculos. Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqui ciliū vocauere, vnde & ſupercilia: hoc vulnere aliquo deductum non coaleſcit. In paucis humani corporis membris. Intra oculos malæ homini tantum, quas priſci genas vocabant, duodecim tabularum interdico, radi à ſeminis eas vetantes. pudoris hæc ſedes. Ibi maxime rubor oſtenditur. Intra eas hylaritates, riſumque indicantes buccæ, naſus altior eſt homini tantum, quem noui mores irriſione ſubdola dicauere. Non alij animalium nares eminent. Auibus, ſerpentibus, piſcibus, foramina tantum ad olfactus ſine naribus. *Ariſtoteles.* Naſus eſt inſtrumentum ſenſus odoratus & anhelitus, & via ſternutationis, quando multiplicatur in cerebro ventus, & exit ex inſperato, anhelitus vero qui ex ore præter neceſſitatem eſt, & eſt ſædus & inconueniens, quia per naturam exit niſi per nares. Naſus autem eſt boni ſenſus & motus, & paries qui eſt in medio eius eſt ex cartilagine. Tranſitus vero anhelitus & muſtilaginis eſt vacuus, & hoc quidem inſtrumentum, ſcilicet olfactus, dicitur naſus in animalibus habentibus duas voces longas. In aliis autem diuiſum eſt propè maxillas. Naſus elephantis eſt membrum longum & fortè, molle ac flexibile, per quod adducit cibum ad os, & vtitur eo loco manuum in omnibus quibus indiget. etiam in eradicatione arborum. Et quando natat, eleuat illud additamentum ſuſum ad attrahendum aerem. Leporarij longi naſi, ſunt boni olfactus. Aues autem & ſerpentes & alia animalia ouantia ſanguinem habentia, habent vias naſi non diuiſas, manifeſte propè os, propter anhelitū. Et poteſt dici quod non habent naſum, ſed tantum roſtra, quaſi de natura oſſium in quibus ſunt viz olfactus, loco ergo naſi, oris, & dentium habent roſtrum, & propter cibum, & propter olfactum vel anhelitum. Cætera vero animalia anhelantia anhelant per cannas, aut per branchas. Animal autem annuloſi corporis anhelat per telam parietis, ac ſentit odores. *Iſaac.* Nares frigida ſunt & liccæ. ſunt enim cartilagineoſæ, ideoque difficiles ad digerendum, & parum nutrimenti faciunt.

De ore & labijs.

C A P. XVII.

A *Riſtoſeles.* Os & partes quæ in eo ſunt, & inſtrumenta ſunt, & ad vſum cibi conuenientia; quoniā quidem animal quod cibatur, indiget inſciſione cibi in partibus paruis, & hæc inſciſio non eſt cauſa digeſtionis cibi omnino, ſed velocioris digeſtionis. Operatio quidem oris eſt mittere cibum ventri, qui digerit eum calore naturali. Os quo indigeretur ad vigorem, eſt multæ fiſſuræ, vt in lupis ac cæteris venantibus, & rapacibus piſcibus; homo autem in comparatione ſui corporis, parui oris eſt. Animalia vero dentium acutorum os habent multum fiſſum. Labia ſub naribus creata ſunt ex carne boni motus, propter ſalutem & cuſtodiam dentium. Et vt conueniant ad exitum ſermonis, & ad guſtandum humiditates. *Plinius vbi ſupra.* Labia ſunt à quibus brochilabrones dicti ſunt. Et os probum durius, animal gignentibus, pro iis cornu & acuta volucibus roſtra. Eadem raptu viuentibus adunca, collecto recta herbas rodentibus, limumque rudentibus tedunca, vt ſunt generi, lata in vſum iumentis vice manus ad colligenda pabula. Ora apertiora laniatu viuentibus, mentum nulli præter hominem nec malæ.

Maxillas crocodilus tantum ſuperiores mouet.

Terrestres quadrupedes eodem quo ceteræ more præterquam in obliquū. *Isaac.* Labia in cibus auribus laudabiliora sunt, quia auriculæ de cute & cartilagine sunt compositæ. Cartilago vero nisi deliquenibus sit animalibus & bene coquatur, erit indigestibilis. Si vero de lactante & bene cocta sit, digestibilis erit.

De lingua.

C A P. XVIII.

Lingua.

A *Aristoteles.* Lingua creata est mollis carnis, & quandoque lata, quandoque stricta. Si verò mediocriter, in hoc est laudabilis, quia convenientior bonitati motus, & interpretationi vocabulorum. Quædam enim dicuntur per linguæ percussione, quædam & labiorum coniunctionem. Lingua quidem hominis absoluta est valde, mollis & lata, vertatur duabus operationibus, primo scilicet sensu & gustu humiditatum. Omne namque corpus molle conveniens est ad bonitatem sensus tactus, nec erit gustus, nisi per aliquem modum tactus. Lingua ergo, est instrumentum sensus gustus, sed ille sensus non est nisi in extremitate eius. Quod enim ex ea amplum est minoris est sensus, præterea quando lingua fuerit absoluta lata, & mollis, potest sermocinari bene, quoniam extenditur & extrahitur ac gyratur ore circumquaque modis diversis. Ideoque etiam avis latæ linguæ profertre potest aliquas litteras magis quam aves strictæ linguæ. Lingua vero animalium ambulantium & volantium habentium sanguinem non iuvant ad vociferationem, quia duræ sunt & ligatæ non absolute, sed valent ad gustum. Lingua porro serpentium & lacertorum longæ sunt, & extenduntur extensione magna, habent enim duos ramos in extremis suis, sicut pili, propter insaturationem naturæ ipsorum, & ideo sapor humiditatum in eis est duplex.

Avis lata lingua.

Pisces.

Pennis sub lingua.

Cartilaginæ.

Lingua aspera.

Pisces autem habent linguam, sed non diuisam, quia sensus humiditatum est in animali aquoso paruo tempore. Cibus enim festinè transit ad ventrem, quia non potest in ore diu manere, quoniam extrahitur humiditas eius per aquam. Siquis non declinauerit os ad unam partem, non apparebit lingua. Item in capitibus animalium omnium sub lingua vermis est in profundo eius. Ideo membrum est inquietum. *Plinius ubi supra.* Lingua non omnibus eodem modo. Tenuissima serpentibus & trisulca vibrans, attri coloris, si extrahas, prælonga, lacertis bifida & pilosa. Vitulis quoque marinis duplex. Sed supradictis capillamenti tenuitate. Cæteris ad circumlambenda ora. Piscibus paulominus quam tota adhærens. Crocodilis tota. Sed in gustatu linguæ vice carnosum aquatilibus palatum. Apibus etiam prælonga eminens, & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus, iis nec lingua, nec dentes, quibusdam insectis intus lingua, ut formicis. Cæterum lata elephantis, Reliquis in suo genere semper absoluta. Homini tantum ita sæpe constricta venis ut interdicti eas necesse sit. Intellectus sapor est cæteris in lingua, homini & in palato. testudini marina lingua nulla, nec dentes, sed rostri acie comminuunt omnia. Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus imbricatæ asperitatis, & limæ similis, attenuantque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam cur mansuefactæ ubi ad vicinum sanguinem peruenit, saliva inuitat ad rabiem. Ranis prima coheret. Intima absoluta à guttate qua vocem mittunt. Mares tum vocantur Ooligones, stato id tempore euenit, cientibus ad coitum feminas. Tum siquidem inferiori labro demisso ad labrametum modicæque recepræ in fauces palpitante sibi lingua vlulatus elicitur. tunc extensi buccarum sinus perlucet. oculi flagrant labore propulsi. Quibus in posteriori parte aculei, his & dentes & lingua. *Isaac.* Lingua inter lacertos & teneram carnem mediocriter est, iccirco sola comesta dat nutrimentum molle & mediocre. *Aristoteles.* Omnia quidem animalia habent appetitum cibi.

A Animal annulosi corporis habet tale membrum per quod sentit cibum intra os, sicut genus formicarum, & alia multa testei corii. Quædam etiam eorum habent illud membrum extra sicut aculeum, & eius natura mollis est & vacua, per ipsum gustat & sentit & attrahit cibum, sicut patet in Muscis, & Apibus, atque similibus.

De maxillis & dentibus.

C A P. XIX.

A *Plinius.* Maxillæ, ut ait *Isidorus*, per diminutionem à malis dicuntur, sicut Paxillus à Palo, Taxillus à Talo. Mandibulæ vero sunt maxillarum partes, scilicet à mandendo dictæ, continent enim dentes. *Aristoteles.* Omne animal habens caudam pilosam, habet caput paruum & mandibulas magnas. Homo quidem & Quadrupedes amouent mandibulas superius & inferius & in latus, quia mordent, masticant, & ruminant. Aues autem & pisces mouent superius atque inferius, sed non in latus quia non masticant, sed solum mordent. Omne animal mouet inferiorem mandibulam præter Conchyliæ quæ mouent superiorem. *Plinius lib. 11.* Maxillas Crocodilus tantum superiores mouet. *Aristoteles.* Dentes habet omne animal generans Animal sibi simile. Qualitas quidem & quantitas dentium hominis convenientes sunt ad loquendum, & maxime anteriores. In quibusdam autem Animalibus natura dentium est ad vtendum cibo. In quibusdam ad vigorem contra nocumenta. Et quædam habent dentes acutos, fortes, intrantes sese in modum serræ, ut non obtundantur. Quædam verò duos culmos prominentes, ut Porci; & horum modorum vnus est ad vigorem, alios ad pugnandum. Nullum animal habet vtrumque simul, quia Natura nihil agit superfluum, propter hoc non habent Porci culmos prominentes, nec mordent, nisi per acuitatem dentium. Natura siquidem non dat membra vigori conuenientia, nisi animalibus indigentibus illis, ut aculeum, ungues, cornua, culmos prominentes, & similia. Itaque non est aliquod Animal quod habeat simul dentes acutos vel dentium culmos & cornua. Animalia quoque cornua superius dentes non habent. Animalia dentium acutorum habent os multæ fissuræ, quia indigent eo ad vigorem. Et omne Animal habens ferram dentium comedit carnes. Et quoniam animalium masculi fortiores sunt quam feminae fortè prædicta membra vigori, scilicet conuenientia erunt in masculis tantum, vel in masculis fortiora, quam in feminis. Ob hoc mares Ceruorum habent cornua, feminae non. Inter cornua quoque Taurorum, & Vaccarum diuersitas est, & in cornibus Ouium, similiter dentes Piscium acuti sunt præter Scarum, quia propter humiditatem in ore cibum diutius tenere non possunt. Sunt etiam incuruati, quia vigor illorum in eis est. Aues autem non habent dentes, sed rostra loco labiorum & dentium. Serpentium dentes acuti sunt, diuersi coniuncti. Ceruus senex dentes non habet, vel paruos habet. In India legitur esse Lupigenus habens tres acies dentium inferius & superius. Est & Animal quoddam quod aperit os, & intrantes Auriculæ mundant dentes eius, cibantes se sordibus eorum. Animalia masculina plurimum dentium sunt, quam feminea, sicut patet in hominibus, porcis, & capris. In illis autem non apparet, & illa quidem quæ multorum sunt, longæ vitæ sunt ut in pluribus. Quæ vero paucorum separatorum, brevis vitæ. In animalibus quæ carent dentibus superius coagulatur lac, lac vero dentes habentis in vtriusque mandibula, nequaquam.

Maxilla.

Mandibula.

Conchyliæ.

Crocodilus.

Dentes.

Pisces.

Pennis sub lingua.

Tauri.

Pisces.

Aues.

Capri India.

De dentium varietate.

C A P. XX.

P *Plinius ubi supra.* Dentium tria sunt genera, serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinantem coeunt.

ne contrario occuſu atterantur, ut ſerpentibus, piſci-
bus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti Apro-
Hippotamo, elephanto. Continuatorum qui digerunt
cibum lati ſunt & acuti, qui conficiunt duplices. qui
diſcriminant eos canini appellantur, hi ſunt de ſerratis
longiſſimi. Continui, aut in utraq; parte oris ſunt, ut
equo, aut ſuperiores primiores non ſunt, ut bobus oui-
busq; quæ ruminant. Capræ ſuperiores non ſunt præ-
ter primores geminos. Nulli exerti ſunt quibus ſerrati.
Raro in ſunt tæminæ, & tamen ſine uſu. Itaque cum
Apro percutiant, tæminæ ſues mordent. Nulli cui cor-
nuæ ſunt exerti, ſed omnes ſui concavi. Cæteris vero
ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati, præter Scatum huic
vni Aquatiliū plani. Cæterūq; multis eorum in lin-
gua & toto ore ut turba vulnere molliant, quæ attri-
tu ſubigere non queunt. Multis & in palato, atq; etiā
in cauda. Præterea in os vergentes ne excidant cibi
nullum habentibus retinendi adminiculum. Similes
aſpidi & ſerpentibus, ſed duo in ſuperna parte dexte-
ra læuaq; longiſſimi tenui ſiſtula perforati, ut Scorpio-
num aculei venenum infundentes. Non aliud hoc eſſe
ſequam ſerpentium & inde venis ſub ſpina ad os per-
uenire, & has per ventrem diligentiffimi Auctores
ſcribunt. Quidam vnum eſſe eum, & quia ſit aduncus
reſupinari cum momorderit. Aliqui tunc decidere
eum ruſusq; recreſcere facilem de cuſſa, & plerique
ternos. Vipere dentes gingivis conduntur, hæc eadem
prægnans veneno impreſſo, dentium repulſu, virus
fundit in morſus. Volucrum nulli dentes, præter Veſ-
pertilionem. Camelus vna ex his quæ non ſunt corni-
gera, in ſuperiori maxilla priores non habet. Cornua
habentium nulli ſerrati ſunt. Et Cochleæ dentes ha-
bent, indicio eſt à minimis earum derofas vites. At in
marinis cruſtata & cartilaginea priores habere, item
Echinis quinos eſſe, unde intelligi potuerit miror.
Dentium vice aculei inſectis. Simiæ dentes ut homi-
ni. Elephantus intus ad manendū quattuor, præterquā
eos qui prominent Maſculis reſſeſti, Fæminis recti at-
que proni. Maſculus marinus qui balenam antecedit
nullos habet, ſed pro his ſectis intus os hyrtum & lin-
guam etiam ac palatū. Terreſtrium minutis quadru-
pedibus primores bini, utrinq; longiſſimi. Cæteris cum
iſtis naſcuntur, homini poſtquam natus eſt . . . mēſe.
Ex lib. de nat. re. Omne animal dentes habens ſerra-
les haurit aquam lingua. Animalia dentes æquales
habentia fugendo trahunt aquam in ventrem. Ani-
malia multorum dētiū longæ vitæ ſunt in pluribus,
paucorum autem brevis. Item animalia ruminantia
non habent dentes niſi ex vna parte, quia non erat ne-
ceſſe. Cum enim ruminant cum deliberatione maſti-
cant, & cibos tranſmittunt. Omnia vero animalia quæ
in aqua manent & dentata ſunt, conſtipatos & acutos
dentes habent, ut citius inſciant & in ventrem tranſ-
mittant, ne aquarum ablutione eſca eorum dentibus
auferatur.

De eorum mutatione.

C A P. XXI.

Primus lib. 11. Reliquis animalium dentes perpetu-
maneant, mutantur homini, leoni, iumento, cani,
& ruminantibus. ſed leoni, & cani, non niſi canini ap-
pellati, Lupi dexter caninus in magnis habetur opi-
bus. Maxillares qui ſunt à caninis nullum animal mu-
tat, homini nouiſſimi qui gemini vocantur, circiter
viceſimum annum gignuntur, multis & octogefimo.
ſæminis quoque ſed quibus in iuuenta non fuere na-
ti decidere in ſenectā & mox renaſci certum eſt. Zan-
clen Samothracenum ciuem cui renati eſſent poſt cē-
tum & quattuor annos, Mucianus viſum à ſe prodidit
Maribus plures quam ſæminis in homine, pecudē, ca-
præve. Timarchus. Nicodis filius Papij duos habuit
ordines maxillarum. Frater eius non mutauit primo-
res, ideoq; præteritis eſt exemplum dentes homini in
palato gigni: canini amiſſi caſu aliquo nunquam re-

A naſcuntur. Cæteris ſenectā rubefcunt, equo tantum
candidiores ſunt. Etas veteranorum dentibus indica-
tur. Equo ſunt dentes numero xl. Amittit xxx. mēſe
primores utrinq; binos. Sequenti anno rotidem pro-
ximos cum ſubeunt dicti columellares. Quinto anno
incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur.
Et ſeptimo omnes habet & renatos & immutabiles.
Equo caſtrato prius non decidunt dentes, Alinorum
genus xxx. mēſe ſimiliter amittit, deinde ſenis men-
ſibus. Quod ſi non prius pepererint, quam decidant
poſtremi, ſterilitas certa. Bobus his mutantur. Sui-
bus decidunt nunquam. Aſſumpta hac reſervatione ſene-
ctus in equis & cæteris veteranis intelligitur dentium
brochitate, ſuperciliorum canicie, & circa ea lacunis.
cum ſerē xvj. annorum exiſtimantur. Hominum den-
tibus quoddam ineſt virus, nam & ſpeculi nitorem
ex diuerſo nudati hebetant, & columbarum fortis
implumes necant. Reliqua animalia quæ ſerratos ha-
bent, ſæuiſſima dētib. *Aristoteles.* Homo eiſcit den-
tes, ſed anteriores tantum, & non molares. Equus
quoque & mulus & aſinus dentes eiſciunt. Porcus nō
eiſcit omnino. Canis vero non eiſcit aliquem, donec
egrediat in loco ſuo ſimilis. Animalia quoque agreſ-
ſia culmos eiſciunt. Nam de anterioribus dubitat.
Non autem cogniti ſunt canes iuvenes à ſenis niſi
per dentes, quia iuuenum albi ſunt & acuti, ſenium
nigri non acuti. Omne animal cum procedit in ætate
nigreſcunt dentes eius, præter equum, cui e contrario
albeſcunt. Elephas cum generatur apparent dentes
ſubito generati cum eo, dentes vero magni non appa-
rent, donec iuueſcunt. Dentes qui naſcuntur intra
gingiuam, non oriuntur in viris & mulieribus, niſi
poſt xx. annos, & fortē in quibuſdam mulieribus poſt
annos 70. & origo eorum eſt cum magno dolore, ma-
ximē quando intempeſtiue oriuntur.

De Collo & gutturo.

C A P. XXII.

Colli creatio propter anhelitum eſt, & propter
cibum. In collo nanq; ſunt Trachea propter an-
helitum, & Iſophagus per quem intrat cibus ad ven-
trem. Animal ſi non habet collum, non habebit pul-
monem. Poſſeſt quidem eſſe ſitus ventris poſt ſitum
capitis. ſed non poſſeſt eſſe ſitus pulmonis poſt ſitum
capitis, quia inter ea debet eſſe canna, per quam di-
uidatur aer per concavitatem pulmonis, quoniam in-
ſtrumentum anhelitus longum eſt. æſophagus autem
carnoſum eſt, & habet extensionem ad modum ner-
ui, & ampliatur, ut ſit obediens ad introitum cibi.
Canna vero & vena aſpera corpus eſt cartilagineoſum,
quia creatio eius non eſt propter anhelitum tantum,
ſed etiam propter vocem. Et vox debet eſſe dura & le-
nis, vena autem magna quæ coram Iſophago eſt poſi-
ta, magno expoſita eſt nocumento, quia ſiquid in eam
ex cibo ceciderit erit cauſa ſtrangulationis & multæ
occafionis. propter hoc natura poſuit ſuper oriſcium
cannæ coopertorium, ſcilicet Epiglottida. Et eſt mē-
brum ſuper radicem linguæ, quod aperitur apud in-
digentiam anhelitus & clauditur, ut non cadat in eam
cibus. Quod ſi neglexerit animal & anhelauerit co-
medendo & bibendo, cadatq; in cannam aliquid de
cibo, accidit tuſſis & ſtrangulatio.

Fuit autem neceſſario locus cannæ coram Iſopha-
go, quia membrum nobilius & melius dignius eſt, ut
ſit in parte anteriori, & non in poſteriori, & ſimiliter
in dextra non ſiniſtra, & in ſuperiori non inferiori, ni-
ſi ſit alia res nobilior prohibens ipſum ibi eſſe. Cor
autem poſitum eſt in anteriori pectoris, & in anteriori
cordis eſt omnis ſenſus & motus. Principium vero
vitæ & anhelitus per cannam & pulmonem vadit ad
anterior cordis, quod autem intrat æſophagum, vadit
in ventrem. Os colli leonum eſt continuum, & non
eſt in eo annuloſitas. Serpentes non habent collum
diſtractum in maiori parte. Avium colli magnitudo

De dentibus
equinis.Etas aqua-
rum ex den-
tibus noſci-
tur.Notitia ca-
num ex den-
tibus.

Collum.

Æſophagus.

Epiglottis.

Situs cordis.

Ruminantia

Gula.

Stomachus.

Arms.

Dexter.

Pedum di-
uersitas in
animalibus.

equitur magnitudinem crurium. Excipiuntur autem natantes, habentes corium inter digitos. In auihus piscantibus collum est sicut arundo, tostrum sicut hamus. *Ex lib. de nat. re.* Quibusdam animalibus longiora colla formauit Deus, ut equis, camelis, & elephantibus, & hoc ut ad usum passionis extendant. Cum enim altiora sunt animalia, non possent aliter herbis minutissimis pasci. Animalia quoque ruminantia ferè omnia longum collum habent. Quibusdam vero breuiora dedit & angustiora, ut Leoni ac Tygribus, quia non in terram pascendi gratia ceruicem & ora dessectunt, sed aut ceruicem inuadunt, aut bouem, vel ouem decerpunt. *Plinius ubi supra* Tonillæ in homine sunt in sue glandulæ. Quod inter eas vix nomine vltimo dependet palato hominum tantum est. Sub ea minor lingua. Nullæ oua generantium. Opera eius gemina duabus interposita fistulis. Interior earum Epiglottis appellatur arteria ad pulmonem atque cor pertinens. hanc operit in epulando ac voce illac meante, ne si potus cibusve in alienum decurrat, trahatur, torqueat. altera exterior est, appellatur sanè gula, qua cibus atque potus deuoratur. Tendi hæc ad stomachum, is ad ventrem. hanc per vices operit cum spiritus tantum aut vox comitat, ne restagnatio intempestiua alui obstrepat. Ceruix nulli nisi quibus ytraque hæc. Cæteris collum quibus tantum gula. sed quibus ceruix est multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexibilis ad circumspicuum articulorum nodis iungitur. Leoni tantum & Lupo, & Hiæne. singulis rectis ossibus rigens. Cætero spinæ adnectitur. spina lumbis ossa, sed tereti structura per media foramina à cerebro medulla descendente. Eandem ei esse naturam quam cerebro colligunt. quoniam prætenui eius membrana modo inscisa statim expiratur. Quibus longa crura, his longa colla. Item aquaticis quamuis breuia crura habentibus simili modo vncos vagues. Guttur homini tantum & suisbus intumescit aquarum quæ potantur plerumque vitio. Summum gulæ fauces vocantur, postremum stomachus. Hoc nomine est sub arteria iam carnosâ inanita adnexa spinæ ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fusa. quibus voces non sunt, nec stomachus quidem est, nec colla, nec guttur ut piscibus, & ora ventribus iunguntur.

De Armis & Pectoribus & Costis.

C A P. XXIII.

A *Vltor.* Armi iuxta Isidorum proprie sunt quadrupedum sicut humeri hominum. Sunt autem armi duo animalia, quorum dexter dicebatur in lege hostiæ legalis primus ab ea separabatur, & tanquam cæteris membris dignior in partem sacerdotum deputabatur. Tradunt etiam quidam quod formatio corporis animalis in utero matris ab humero dextro inchoatur. ijs anteriores pedes animalium cum cruribus suis, sicut humeri hominum manus cum brachijs innectuntur. *Aristoteles.* Homo quia pluris est intellectus super animalia cætera, natura dedit ei manus sicut dantur fistulæ fistulatori, ut possit eis uti diuersis modis, quia cum sit valde intelligens, multis indiget instrumentis. Itaque manus non est vnum instrumentum, sed multa, cætera quidem animalia non habent, nisi vnum modum vigoris, nec possunt alium habere vel arma sua mutare. homini vero manus est sicut vnguis & vngula, & lancea, gladius, & alia instrumenta, quia facere potest omnia ista. In animalibus autem natura posuit loco manuum pedes anteriores. Itaque animal multos digitos habens in pedibus, utitur anterioribus, sicut homo manibus, quia pugnat cum eis, & eiecit à se nocumentum, Animal autem habens soles facit hoc cum posterioribus, quia anteriores non sunt ad hoc conuenientes. Simia utitur manibus sicut

A pedibus & manibus quia compositæ sunt ex manu & pede. Elephas naso utitur loco manus in accipiendo cibum & porum, & hoc in omnibus in quibus indiget, etiam in eradicando arbores. Manus sinistra in hominibus non est leuis motus, nec pes sinister in animalibus, præterquam in elephantis. *Plin. ubi sup.* Pectus præcordijs & vitalibus natura circumdedit homini tantum latum, reliquis carinatum. *Aristoteles.* Pectus est homini latum, in quadrupedibus hoc autem esse non potest, propter extensionem pedum anteriorum, & propter ambulationem. Ideoque non habent mammillas in pectore, solus ergo homo pectus habebit latum. Cætera namque animalia habent angustum: Pectus hominis paucæ carnis est. Aues autem pectus carnosum & acutum habent, ratione supradicta. *Plin. ubi sup.* Costæ homini tantum octonæ, Suis denæ, cornigeris xij. Serpentibus 30.

De Mammillis.

C A P. XXIV.

A *Risot.* Mammillas habent animalia quædam in pectore, quædam in ventre, quædam prope coxas. Mulieres quidem in pectore ubi costæ concurrunt propter amplitudinem loci, & à se inuicem diuisas, quia carnosæ sunt, & locus ille carnosus. Et in maribus quidem propter ambulationem, in mulieribus autem propter cibum scetus. Et in anois nubilibus incipiunt incassari. Cætera vero animalia non possunt eas habere in pectore ante pedes anteriores, propter grauitatem, quia motum prohiberent. Animalia quidem paucorum filiorum habentia soles & cornua duas tantum mammillas habent prope coxas. Animal vero multorum filiorum multasque fissuras in pedibus, habet mammillas multas, sicut canis & porca. Quoddam habet duas tantum in ventre, sicut leona. Cuius causa est non, quia sit porcorum filiorum, sed quia modici lactis est. Cibus eius transit in corpus quia comedit nisi raro, & comedit carnem. Elephas vero femina duas tantum habet, quia tantum vnicum parit scetus, & habet eas in subscellari, quod locus primus est mammillarum, Non autem prope coxas, quia fissi pedis est. Non enim animal fissi pedis potest esse, mammillas habens prope coxas. Item quædam animalia multas habent mammillas, & multum lac, ut Porca, quæ hoc habet proprium quod primam mammillam dat primo filio. Primæ vero mammillæ sunt prope subscellaria, & propter hoc habet illic elephas femina duas mammillas, ut dictum est. Mammillæ autem animalium multorum filiorum sunt in ventre, quia multæ sunt, multis enim indigent, & quoniam in latitudine non possunt esse pluresquam duæ scilicet in latere dextro & sinistro. Sic ut earum est in longitudine ventris. Animal autem carens multis fissuris in pedibus & manibus, habens paucos filios, habet distinctionem in mammillis apud ascellaria, ut camela & equa & asina. Quoniam huiusmodi animalia non pariant nisi vnum. Similis est etiam dispositio in habentibus solutales, ut in cerua, vacca, capra, & similibus. Causa huius est quia corporis incrementum est in parte superiori, & ob hoc indigent cibo pluri. Alia vero pars e contra, propter hoc posuit natura mammillas in parte illa.

De eodem.

C A P. XXV.

Mammillæ sunt in animali, quod generat animal. & in animali habente pilos, ut est homo vel equus, & in animalibus quadrupedibus. Et in marinis magnis, ut in Delphino. Et totum lac animalis est in mammillis. Animalia vero ouantia, non habent mammillas, ut pisces & aues. Item prædictorum anima-

lium ſceminæ omnes habent mammillas, quorundam vero mares non habent. Equi quando matribus aſſimulantur, habent mammillas. Quando vero patribus non habent, & quorundam marium mamilla magis apparentes ſunt, maximeque habentium corpora humida & lenia. In quorundam etiam marium mammillis eſt lac, ſed paucum: declinatio vberis ad inferius ante partum ſignum eſt multitudinis lactis. Lac animalium multas mammillas habentium, non conuenit ad caſum. *Plinius ubi ſupra.* Mammæ homo ſolus à maribus habet, cætera animalia mammillarum notas tantum, ſed nec ſceminæ quidem in pectore niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere. Oua gignentium nulli, nec lac niſi animal parienti. Volucrum veſpertilio tantum. Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus vbera eas infantium labris immulgere. Eſſe quidem in maledictis iam antiquis ſtrigem conuenit, ſed quæ ſit animum conſtare non arbitror. Quibus ſolida vngula, nec ſupra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammæ, nec alibi quàm in ſcémoribus, eodem loco biſulca & cornigera. Boves quaternas, & capræ binas. Quæ numeroſo ſcémunda fœtu, & quibus digiti in pedibus hæc plures habent toro ventre duplici ordine, vt ſues generoſæ duodenas, vulgares binis minus, ſimiliter canes. Alia ventre medio quaternas, vt Pantheræ, alia binas vt Leænx. Elephas tantum ſub armis duas, nec in pectore, ſed citra in aliis occultas. Nulla in ſceminibus digitos habentium, primi geniti in quaque parte ſuis primas premunt, & ſi elcæ ſunt faucibus proximæ, tamen ſuam nouit quiſque in fœtu quo genitus eſt ordine, eaque alitur nec alia. Viſæ mammæ quaternas gerunt. Delphini binas, in imo alio. papillas tantum nec euidentes, ſed paulo in obliquum porrectas, nec aliud animal in curſu lambitur. Balænx quoque & vitulæ mammis nutriunt fœtus.

De Corde.

C A P. XXVI.

A *Ariſtoteles.* Cor eſt in omnibus habentibus ſanguinem. Vaſa namque ſanguinis venæ ſunt, & harum principium eſt cor, vnde venæ videntur exire à corde, non tranſire per ipſum. Natura vero creationis cordis eſt ex venis, & eſt ex genere venarum. Situsque eius eſt conueniens ad ſuum eſſe prius, quia poſitum eſt in loco ſuperiori & anteriori. quod nobilius eſt ordinatum in loco nobiliori naturaliter, ſcilicet in medio corporis, quo indiget necceſſario, hoc enim eſt inter membrum recipiens cibum, & membrum per quod exit ſuperfluitas. quoniam his duobus membris & tertio in quo eſt vitæ principium indiget omne animal. Illi vero qui ſinxerunt, quod principium venarum in capite ſit, errauerunt, quia ponunt multa principia diſtincta eſſe in loco frigido. Vbi autem poſſibile eſt vnā radicem eſſe, melius eſt quàm multa principia facere. Cor itaque, quia principium venarum eſt concauum ad recipiendum ſanguinem, & ſpiſſum ad cuſtodiendum principium motus. Et in nullo membro eſt ſanguis ſine venis, niſi in corde tantum. Nec venit ad cor ex alio loco, quia ſons eſt & principium ſanguinis, & membrum recipiens ſanguinem, venæ vero canales vel aluei: & hoc patet quia cauſatio cordis primo apparet ſanguinea, & eſt principium motus rerum delectabilium, ac ſenſibilium, & vniuerſaliter motus cuiuſlibet ſenſus ex ipſo incipiunt, & ad ipſum redeunt. Debet ergo eſſe vnum, & in medio tanquam principium, quia locus ille conuenientior eſt, & medium & vnum. Virtusque eius expanditur ad omnia membra ſecundum vnum modum, Et hoc apparet etiam per ſenſum, quia cor apparet in corpore embryonis in initio ſux cauſationis, & videtur moueri inter alia membra quali animal, quia principium eſt nature animalis habentis ſanguinem. Poſitum eſt autem cor in anteriori pectoris, vt

A non inſrigitur cito, propter hoc fuit cauſatio pectoris pauca carnis, poſterius vero maioris carnis, habet enim cooperimentum multum ex parte doſi. Et in alijs quidem animalibus poſitum eſt cor in medio pectoris. In homine vero declinat ad ſiniſtram, vt ſit inſrigitatio ſiniſtræ partis æqualis inſrigitationi dextræ, quia ſiniſtra pars in homine frigidior eſt, quàm in alijs animalibus. Iterum pars acuta cordis eſt in oppoſitione capitis, & eſt in ea motus. Cor diuiditur in partes conſimiles, ſicut vnumquodq; aliorum membrorum interiorum, quæ omnia ſunt in habentibus ſanguinem & non in alijs. Omniumque illorum natura ſanguinea eſt, quia ſitus eorum eſt ſuper vias venarum, & vacuitas eſt inter ea. Omnia itaque membra corporis compoſita ſunt ex venis, in quibus currit ſanguis. In corde eſt principium venarum, & prima virtus creans ſanguinem. In corde animalis magni ſunt tres ventres, & in parui corporis, duo, quia locus eſt receptionis ſanguinis puri. Principia namque venarum in corde ſunt duo, ſcilicet vena magna, & aorta quia natura ſanguinis diuiſa eſt in duo. Melius autem eſt vt ſint tres ventres quatenus ſit vnum principium commune, & eſt medium ſingulare. In ventribus quidem qui ſunt in parte dextra, ſanguis eſt multum calidus, ob hoc dextra pars calidior eſt quàm ſiniſtra, & ſanguis in ſiniſtra minor eſt atque frigidior. Habent autem ventriculi ſanguinem temperatum in quantitate & qualitate, & eſt valde humidus, & ita debet eſſe in membro in quo eſt prima virtus. In cordibus autem debet eſſe diuiſio quæ aſſimilatur ſaturæ. In cordibus equi & vacæ ſunt oſſa, eſt & in corde cerui.

Item de eodem.

C A P. XXVII.

Corda diuerſantur in magnitudine & paruitate. *Dura.* *Mollia.* mollicie & duricie. Corda namque animalium habentium ſenſum mollia ſunt, carentium vero ſenſu dura. Item animal magni cordis timidum eſt, vt alinus, ceruus, lepus, mulus, ſicut enim paruus ignis in domibus magnis minus calefacit quàm in paruis, ſic calor parvus in corde magno non poteſt ipſum implere, quia dilatatur, & ob hoc efficitur ſanguis frigidior: propter hoc etiam non erit pingue animal magnorum ventriculorum, nec animal magnarum venarum, ſed e contrario potius. Animal autem habens cor mediocre, magis eſt audax. Item cor inter omnia membra interiora non poteſt dolorem pati, nec inſirmitatem fortem. Quando namque corrumpitur principium, in nullo adiuuantur membra reſidua: & huius ſignum eſt, quia in corde mortui naturaliter nunquā apparet inſirmitas, ſicut apparet in alijs membris interioribus, vt in renibus lapides, aut vulnera aut apoſtemata, ſimiliter in hepate vel pulmone. Omnes ergo occaſiones quæ accidunt animalibus, non apparent in eo. Cor & cerebrum indigent cuſtodia, quoniam in eis eſt præcipue virtus vitæ. Principium autem vitæ & omnis ſenſus à corde eſt. Accipiter corda comedit auium quas capit. *Plinius ubi ſup.* Cor animalibus alijs eſt in medio pectore, homini tantum infra leuam papillam turbinato mucrone in priora eminens. Piſcibus ſolum ad os ſpectat. hoc primum naſcentibus formari in viro tradunt, deinde cerebrum, ſicut tardiſſime oculos, ſed hoc primum mori, cor nouiſſimè, huic præcipuus calor. Palpitat certè & quali alterum mouetur. Inter animalia molliſſimoque opertum membranæ inuolucro, munitum coſtarum & pectoris muto, vt pateat præcipuum vitæ cauſam eſſe & originem. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet ſinuolo ſpecu, & in magnis animalibus triplici. In nullo non gemino. Ibi mens habitat, Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga diſcurrunt, ſparſasque ramorum ſerie per alias minores omnibus membris vitalem ſanguinem rigant. Solum hoc viſcerum vitæ non maceratur, nec ſupplicia vitæ trahit. *Lexumque* mortem

Ventre cor-
dis.Dura.
Mollia.Audax ani-
mal.Situs cordis
in homine.Cor primo
formatur.

mortem illico affert. Ceteris corruptis vitalitas in corde durat. Bruta existimantur animalium quibus durum riget. Audacia quibus paruum est parida quibus prægrande. Maximum autem est proportione muribus, & lepori, ac ceruo, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus iundis aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda in equorum corde & bouum, ossa reperiuntur interdum non viuere hominem ultra centissimum annum deinde cordis Egyptii existimant, quibus mos est cadauera seruare medicata: hyrto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios esse fortiores industria, sicut Aristomenem Messenium qui trecentos occidit Lacedemonios. Ipse autem conuulseratus & captus semel per cauetuam laminarum euasit angustias, vulpium aditus sequutus. Iterum captus sopitis custodibus somno ad ignem euolutus, lora cum corpore exussit. Terro capto Lacedemonii pectus dissecuere causa videndi. Huiusmodi cor repertum est, negatur posse cremari cor in his qui cardiaco morbo obierunt, negatur & veneno interemptis. *Isaac vbi sup.* Cor duræ substantiæ est, tardeq; de stoma. ho eiicitur, sed tamē cū bene digeritur, multum & bonum dat corpori nutrimentū.

De Pulmone.

C A P. XXVIII.

Aristoteles Pulmo est instrumentum anhelitus, & principium motus eius est in corde. Ipse est præparatus ad amplitudinem in introitu aeris propter molliciem & vacuitatem & concavitatem & magnitudinem sui corporis. Cumque inflatur intrat aer, & cum constringitur exit aer. Quia vero pulmo conueniens est pulsui cordis, non inflatur, eleuatur multum. Pulsus autem cordis non accedit præcipue nisi in homine, quoniam homo sperat & timet. Animal ambulans habet pulmonem, quoniam indiget infirigidatione. Et animal habens sanguinem, eo magis indiget, quia maiorem habet calorem. Animal vero carens sanguine, sufficit ei de infirigidatione spiritus naturalis, qui est in eo Sanguis qui est in pulmone non est fixus, sed ille qui est in corde fixus est. Omnia animalia anhelantia pulmonem habent. Anhelant autem omnia ambulancia, & etiam quædam aquosa, sicut delphini & omnes lupi marini magnorum corporum, quoniam attrahunt aerem. Multa quoque animalia communis naturæ sunt aquosa scilicet & syluestria & anhelitus est complementum viæ illorum. Animal generans habet pulmonem magnum multique sanguinis, propter calorem naturæ. Pulmo vero animalis ouantis est parvus & ficus, aues habet pulmonem modicum concavum spumæ similem. huiusmodi ergo animalia non multum siccant, & abstinere a potu longo tempore propter paucitatem caloris. Infirigidantur enim ex motu pulmonis, quia morus eius adducit multum aeris. In animalibus generantibus animal pulmo diuisus est in duo, propter hoc putant multi quod habeant duos pulmones. *Plin. vbi sup.* Sub corde est pulmo spirandi officii attrahens, & reddens animam, leuiter spongiosus ac fistulis inanibus cauis, pauca eum habent aquatilia ac cetera oua parientia exiguum, spumofum, nec sanguineum ideo nō siccant. Eadem est causa est quare sub aqua diuina & phocæ vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem & sub tegumento habeat, sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto velocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. *Anc.* Pulmonis nutrimentum paruum est, declinans ad phlegmaticum. In ipso est constructio ventris & est eius digestio facilis. sunt autem pulmones medicinales, ut arietis, vulpis, & leporis. *Isaac vbi sup.* Pulmo facilis est digestionis, & velociter de stomacho eiicitur propter leuitatem & raritatem substantiæ, proinde ceteris membris minus generat nutrimentum, phlegmatico pertinet humori.

De Hepate.

C A P. XXIX.

Aristoteles. Hepar est principale membrum in omnibus animalibus habentibus sanguinem, & est ad decoquendum & digerendum. Hepar enim & splen possunt decoquere cibum, quia sunt de sanguine, & habent calorem multum. Est autem opinio, quod splen sit Hepar impurum. In animali vero, carente splene, vel habente splenem valde paruum quasi putam, inuenitur hepar in duo diuisum, & maior pars est in dextra, minor in sinistra. Et quia situs hepatis est in dextra, Situs splenis erit in sinistra. Quorum natura hepatis sana, eius fel modicum est. Hepar hominis simile est hepati tauri. *Anc.* Hepar est tardi in cessus in venis nisi hepar anatis pinguis, humor ab hepatis generatus crassus est, & sanius ex eis est hepar anatis & gallinarum pinguium. *Idem.* Præter hoc autem sunt & alia quædam hepata medicinalia, ut hepar capræ, & canis etiam rabiosi. *Isaac vbi sup.* Hepar omnibus membris crassius est & durius ad digerendum, sanguinem tamen generat laudabilem. Nutribilius est etiam carne pinguedinem habente, sed lactantium hepar ceteris melius, Gallinæ vero melius lactantibus.

De Splenē.

C A P. XXX.

Aristoteles. Splen est in corporibus animalium accidentaliter & non necessario, quia scilicet non est vas nutrimenti, sed superfluum, & assimilatur superfluitati sc. ventris & vesicæ. propter hoc etiam est paruum in quibusdam animalibus, maximeque in auiibus calidi ventris, ut in columba, accipitre, miluo, & animalibus ouantibus quadrupedibus, & in multis habentibus cortices scilicet carentibus pedibus, quia superfluitas corporis declinat ad partem carnis, & de parte carnis procedit ad partem plumarum. Attrahit quidem splen ex venis superfluitatem humiditatis, & decoquit ipsam quia creatio est sanguinea & si quando multum attrahit hoc erit causa exsiccationis ventris. Causaque duriciæ splenis est propter aggregationem humidi in eo. Similiter etiam accidit eis qui mungunt multum, propter extractionem humidi extra locum suum. Splen hominis est simile spleni porci. Splen autem habentium cornu & vngulam fissam, rotundus est, habentium vero multas fissuras in pede longus, & habentium soleas medius. *Plinius vbi supra.* Ventri adnectitur splen in sinistra parte aduersus iecur cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiose. Quidam putant eum inesse parientibus ouantem serpentibus admodum exiguum. Ita certe apparet in testudine & crocodilo & lacertis & ranis. Cynocephalo aui non esse constat, neque his quæ careant sanguine peculiare cursu impedimentum aliquando in eo. Quamobrem inuitur cursorum laborantibus. Et per vulnus etiam exempto viuere animalia tradunt. Sunt qui putant adimi homini similitudinem, intemperantiamque loci constare lienis magnitudine. *Anc.* Splenem melior est. Splen porci, & tamen est mali chymi. In ipso est quædam superticitas, & generat sanguinem melancholicum, tardeque digestionis propter superticitatem suam.

De iecore & felle.

C A P. XXXI.

Plinius vbi supra. Iecur in dextera parte est, in eo quod caput extortum vocant magnæ varietatis. Et bina iocinera leporibus circa bilierum & tharren & in Cheroponefo ad propontidem. Mirumque translatis alio interit alterum. In eodem est fel, non omnibus datum animalibus, in Euboræ chalcide nullum pecori.

pecoti. In naxo prægrande, geminumque, ut prodigij loco utrinque aduenit. Equi, muli, asini, cerni, capræ, apti, cameli, delphini non habent, murium aliqui habent, hominum paucis non est, quorum valitudo firmior, & vita longior. Sunt qui equo non quidem in iecore, sed in aluo esse putent. Et ceruo in cauda, aut intestinis. Ideo tantum habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Est autem nihil aliud quam purgamentum pessimi sanguinis. Certè iecur nulli est nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde cui iungitur funditque in venas, sed in felle nigro insanie causa est homini, morsque toto reddito, hinc in mores crimen bilis nomine. adeo magnum est in hac parte virus cum se fundit in animum. Quin & toto corpore vagum, colorem quoque oculis aufert. Illud quidem redditum etiam Athenis. Nigrescuntque contracta eo. Ne quis miretur id venenum esse serpentium. Carent eo qui absinthio vescuntur in Ponto. sed rebus ex parte tantum altera intestino iungitur, ut coruis, coturnicibus, fasianis. Quibusdam intestino tantum ut columbis, accipitri, muenis. Paucis auium in pectore. Serpentibus portione maxime copiosum, & piscibus. Est autem toto plerisque intestino, sicut accipitri, miluo, præterea in pectore est cæteris auibus. Vitulis quoque marinis ad multa nobile. Tauro-rum felli aureus dicitur color. Murium iecusculis & fibræ numerum lunæ dierum in mense congruere dicunt, toridemque inueniri, quorum eius lumen sit. Præterea bruma incrementum. Cuniculorum exta in betica gemina sæpe reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibræ à formicis non attingitur propter venenum ut arbitrantur. Iecur maxime vetustatis patiens, centenis durare annis obsidionum exempla prodidere. Omnia quidem principalia viscera membranis proprijs ac velut vaginis inclusit providens natura.

Iterum de Felle.

C A P. XXXII.

Aristot. Animalia quædam habentia sanguinem habent fel, in quibusdam inuenitur super hepate, in quibusdam ab intestino pendet. Quoniam natura fellis est ex natura ventris inferioris, quia videlicet superfluum est. Omnes vero pisces fere habent fel. Quædam autem animalia fel non habent omnino, sicut equus, mulus, & asinus. Camelus quoque non habet fel distinctum, sed venas patuas in quibus est fel. Coccyx vero non habet fel neque delphinus. In eodem etiam genere in quibusdam inuenitur fel, & in quibusdam non, ut in homine & in mure, quædam enim habent fel manifestum super hepate, & quædam non, similiter accidit & in capris, & in ouibus. Videtur autem nobis quod sit fel sicut residuum corporis, & ut fæx quæ aggregatur in ventre & intestinis. & forte vitur natura superfluis aliquo modo causa iuuamenti. In illis itaque quorum hepatis sana natura est, & natura sanguinis est dulcis, aut non inuenitur fel, aut inuenitur in venis valde gracilibus, aut in ventre. In quibusdam propter hoc hepate eorum carens felle, boni coloris est & dulcius alijs. Quando vero habuerit aliquod animal fel super hepate, inuenitur pars hepatis quæ sub felle valde dulcis. si ergo fellis substantia fuerit ex superfluo, contrarium erit cibo, quia superfluitatis complexio debet esse cibo contraria. Itaque amarum dulci contrarium est, & sanguis est dulcis. Fel autem amarum, Fellis ergo causa non est propter aliquid, sed est superfluum, sicut phlegma crudum, & fæx ventris. Et impossibile est quod appropinquent cordiales humiditates, quin scilicet statim occidant, quia non potest pati fortes infirmitates omnino. Hepar autem huiusmodi superfluitatem habet propter necessitatem. Omnia genera piscium & volatilium, & omne ouans, & quadrupes habet fel secundum maius & minus, & fortassis erit in vis subtilibus extensis ab hepate ad intestinum, & tunc illæ viæ fatidæ sunt, forte vero erit in intestino superiori, &

A forte in medio, & forte in inferiori, sic accidit generi volatilium. Quædam enim ex eis habent fel in ventre, quædam in intestino, ut columbæ & coturnices, hyrundines & garriones, quædam autem in hepate, & intestino tantum, ut accipiter & miluus. Ceruus vero secundum opinionem multorum habet fel in auricula. Anaxagoras ait, quod fel est causa infirmitatum acutarum, carentia vero fellis boni coloris, & priuatio fellis putatur causa longæ vitæ.

De Medicinis ex felle.

C A P. XXXIII.

Avicenna. Fel omne calidum est & siccum in quarto, & fortiora quidem fella quadrupedum sunt fel vaccinum, deinde fel adhubna id est lapi, fel vrsi deinde caprinum post ouinum & magis incolume fellium auium est fel galli. Reliqua autem fella auium sunt fortiora fellibus quadrupedum, quandoque comparantur rapaces eorum cum pascentibus & venantes cum feris sylvestribus, & fel quidem forte valde viscosum est, fel rapacium proprièque magnorum. Et ex eis electum est illud cuius color citrinus est naturaliter. quod autem pure rebeum est, malum est, debilius vero cæteris est porcinum. Porro fel piscis qui scorpio nominatur, & testudinis, fortius est fellibus quadrupedum. est autem omne fel abstergium, & diuersificatur secundum masculum & feminam, & secundum dispositionem siccitatis ac famis, & dispositionem satietatis & dispositionem quietis & exercitij. Fel mixtum cum nitro & gummâ pini & cimolea confert scabiei vlcerosæ. & fel vaccinum ponitur in emplastris conferentibus vulneribus, quæ sunt ab etrispila & doloribus vehementibus & fel hyrcinum eradicat carnem malam, & necessitas quidem vlcere in hoc, ut eis adhibeatur, fel forte ac debile diuersificatur secundum horas suas, & secundum mundificationem ac sordidationem eorum. Omne fel confert obscuritati visus, & fel quidem rapacium proprie siccum confert in initio aquæ & dilatationi pupillæ. Nec conceditur ut administretur, nisi post mundificationem corporis ac capitis. Item omne fel confert stricture narium, opilationes aperiendo valde, quæ sunt in colatorio. Omne quoque fel solutorium, & quando linitur, & quando supponitur. specialiter autem quorundam fella medicinalia sunt, ut bouis, asini, tauri, vaccæ, hirci, capræ, testudinis, & marini scorpionis. **Diosco.** Virtus omni felli theriaca est, & viscida, sed aliquibus plus, aliquibus minus. Magna quidè est virtus fellis maritimi scorpionis, perdicis, pauonis, caponis albi, capreoli. Omnium istorum fella virtutem vnam habent, faciuntque ad oculorum effusionem, & ad caliginem, & aspredinem palpebrarum. Veruecinum autem, hyrcinum, porcinum, & vrsinum, secundam virtutem habent, post taurinum, & hæc omnia lanis adhibita atque in umbilico posita, infantium ventrem solunt maximeque si in ano ponantur. Taurinum autem ad multa est vtile. Fella denique maioribus optanda sunt in passionibus, nam lepras & cantharicæ cum cymolea medentur.

De Ventre.

C A P. XXXIV.

Plin. ubi sup. Subest venter stomachum habentibus, cæteris simplex, ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus. Intestinus enim quibusdam ab ore incipiens quadam viâ eadem reflectitur, ut sepiæ & polypo. In homine annexus est infimo stomacho similis canino, his solis animalium inferiori parte angustior. Itaque & sola vomunt, quia repleto propter angustias supprimuntur cibi, quod accidere non potest his quorum spaciola laxitas, cum ad inferiora transmittit. Denique magis audi sunt ciborum, quibus, ab aluo longius spaciū. Iidem minusque solertes, quibus obelissimus venter. Auis venter catholus est callosusque,

Situs fellis.

Temperamentum fellis.

Fel rubrum.

Administratio & usus fellis.

Fella specialiter medicinalia.

Venter hominis.

Auidi.

solusque, ventriculi atque intestina pingui omento integuntur præterquam ova gigneribus. Aues quoque geminos sinus habent. Quædam vnum quo merguntur recentia & guttur. Alium in quem ex eo dimittunt cōcoctione maturata ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cetera ferè carèt eo sed gula parentiore vti-
Quo sinus unum.
 tur, ut græculi, cotui, cornices. Quædam neutro modo. Sed ventrem proximum habent quibus prælonga colla & angusta ut porphyrio. Venter solipedum asper & durus. Terrestrialium alijs denticulata asperitatis, Alijs cæcellatim mordacis. Quibus neque dentes utrinque, nec ruminatio, hinc, conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Medio hæc vmbilico adnexa omnibus. In homine illud infima parte simile suillo, à græcis appellatur colon, ubi dolorum magna causa est. Angustissima canibus. Qua de causa vehementi nisu, nec sine cruciatu leuant eam. Insatiabilia animalium quibus à ventre protinus recto intestino trāsunt cibi, ut lupi, ceruini, & inter aues mergis. Ventres & elephantum quatuor. Cetera suis similia. In ventre hyrundinum pulli, lapilli candido, aut rubeti colore qui chelidonij vocantur magicis narrati artibus reperiuntur. Et in iuvenatū ventre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere singulare ut putant remedium egrè parientibus si tellerem non attigerit. *Arist.* Sub pectore est venter, perueniens usque ad locum exitus superfluitatum. Est enim medium communicans inter membrum per quod nutrimentum recipitur, & illud per quod excutitur. Et in quolibet animali sunt hæc tria. Non autem possibile fuit ut poneret natura ventrem supra cor in quo est virtus prima, neque supra secundum membrum id est cerebrum in quo est operatio intellectus. Præter parietem ergo est venter in animalibus habentibus celophagum. In carentibus autem est post os applicatus cum eo, & post ventrem est intestinum. *Animal generans animal*, habens dentes in utraque mandibula, siue habeat soleas, ut equus & mulus siue findat ungulas, ut porcus, siue multorum digitorum, ut homo, leo & canis, habet unum ventrem. *Animal autem in superiori mandibula dentibus carent, & habens cornua, & cuius cibus est ex materia lignea spinosa multos habet ventres*, propter hoc, & camelus venter talis dispositionis est, quamvis careat cornibus, habet enim dentes creatos sicut animalia cornuta. & ob hoc ruminat sicut illa, & ventres eius sicut illorum, & quia cibus eius spinosus est, necessarius fuit eius lingua carnosa, propter duriciem palati, natura siquidem vitur palato sicut parte terrestri dentium. *Venter autem primus in istis animalibus recipit cibum crudum, secundus digestum, tertius recipit eum in meliori digestionem, quartus bene digestum, & hoc animal dicitur ruminans*, quoniam os stomachi recipit à parte oris, & procedit ad partem pulmonis ac per parietem transit, quousque perueniat ad ventrem maiorem & quod est intra ventrem illum est asperum. Deinde est alius eidem applicatus, & post tertium quartus longus, villosus, lenis, & post intestinum.

De eodem.

C A P. XXXV.

EX li. de nat. re. Omne ergo animal habens sanguinem & quatuor pedes habet quatuor ventres. Proprie tamen dicitur venter, illa corporis pars quæ cuncta vniuersaliter interiora sua diffusionem circūdat, hæc crassitudine sua quoadque tantam enormitatem excedit, ut mortem interat nutriendi. Itaque omnia quæ vicinantur vtri parua sunt, ut non tumorem ventris impediunt propter cibum animalis. Omnis quidē venter recipiens superfluitates humiditas, recipit & siccas, sed non econuerso. Nam omne quod habet vesicā habet & ventrem, sed non conuertitur, ut patet in auiibus. In his autē venter recipit superfluitatem humidi & sicci teporati, & per vnum exitum eicit. Insatiabilia sunt animalia quibus à ventre protinus intestino recto cibi trāsunt, ut mergi, lupi, pellicanus. Causa ergo ventris est propter cibum ut digeratur. Itaque natura ventris in ani-

malibus est, quod terra terre nascentibus: & omne animal ruminans, habet quatuor ventres. Aues etiā ad ventrem habet additamentū quod dicitur papum scilicet vesicam gutturis. Nam quoniam aues dentibus carèt, cibus in papo morando præparationem recipit, quam in alijs animalibus masticatio reciperet. Ob hanc causam aues etiā plures stomachos habent depressos & fortes, ut facilius posset digeri, quod non potest masticari. Animalia quoque quæ ruminant, carent dentibus in mandibula superiori. Quoniam ergo masticare non possunt, ruminant, multos habent ventres. Pisces etiā quoniam non masticant, habent additamenta ad ventres. Venter hominis id est stomachus assimilatur ventricanis quamvis amplior sit. Itē venter hominis id est intestinum, assimilatur ventri porci. Fluxus autem ventris in porco caret remedio. *Anien.* Venter animalis parui nutrimenti est, & mali chymi, & tardæ digestionis. Ventres autem auium quando digeruntur melioris, & plurimi nutrimenti, præcipueque gallinarum & anserum. Estimant autem quod tunica ventrum animalium interior exiccata, confert ori stomachi, ac dolori eius, proptereaque ventris galli.

De Vmbilico.

C A P. XXXVI.

Adhaerent fetus utero materno, & accipit inde nutrimentum. *Arist.* Omne animal generans animal & ouans habet vmbilicum tempore partus, & cum crescit animal later vmbilicus. Vmbilici creatio non est nisi cortex continens venas. Nam natura binas magnas venas à corde extrahit, ex quibus exeunt venæ subtiles ad matricem peruenientes, & in earum circuitu est coopertorium corii, quoniam indigent saluatione, propter eorum debilitatem, quæ scilicet venæ in animalibus magni corporis multæ sunt, in mediocribus duæ, in paruis autem una, ex hac recipit embryo cibum sanguineum. Dum autem embryo parvus est & impotens accipere cibum, multum, erūt venæ ample. Cum vero creuerit, diminuentur & adunabuntur in se. Crementum itaque membri cuiuslibet est ex parte vmbilici, quia in animalibus est virtus animæ pascituræ quæ cito emittit vmbilicus ad matricem corylidones, sicut radices arborum, & quando iam non potuerit cibari sufficienter, scilicet conceptus per vmbilicū propter magnitudinem, tunc præparatur lac, ut supra dictum est.

De Coagula.

C A P. XXXVII.

Physeus Coagulum est stomachus animalis, sic dictum, quia lac coagulare facit. Extrahitur autem ab animali antequam incipiat herbas comedere, & saluatur ac conseruatur. *Arist.* Coagulum non inuenitur, nisi in ventre animalis ruminantis adhuc sugentis & leporis. Omnia ergo animalia vnum ventrem habentia carent coagulo, quia lac habent tenue, & ideo non coagulatur. Lac vero multos habentium ventres coagulatur, & inuenitur coagulum, non in duobus primis ventribus, sed in tertio qui est ante vltimum. Animal vero pilosi pedis caret coagulo, quia pascitur herbis multæ humiditatis. *Discerides.* Coagulum omne acris virtutis est, & diaphoreticæ & extenuatoris & stipticæ. Vnde ad omne profluvium aptissimum est. Lac in ventre coagulatum vel vesica, potatū dissoluit. Id tamen plus omnibus leporis coagulum si fumigetur facit. Triobolo vno cum vino acceptum, moribus venenatis occurrat, celiacis ac dysentericis coagulum prodest. Coagulum agninus vitulinum & caprinum omnia vnam habent virtutem, cum vino bibiti stomacho venenum excludunt, Lac coagulatum soluiunt. Coagulum focæ marinæ similem castoreo virtutem habet. Epilepticis prodest & maribus pizocotionibus, tunc autem ex his animalibus coagulum collige, dum adhuc breuitate nature non possunt pascere. Omne coagulum tantam habet virtutem, ut con-

stricta relaxet, & laxa constringat. *Auicenna.* Coagulum omne calidum est & siccum & igneum & subtilissimum & desiccativum. Resolvit omne congelatum sanguinis, & lactis caseati, & humoris crassi. Et coagulat omne liquidum, & infestissimum, prohibetque cursum omnem ac fluxum sanguinis mulierum. Dicit *Galenus*, ut non administretur quod ex coagulis acutum est, in loco ubi necessaria est constrictio. Coagulum omne bibitum epilepsie confert, & proprie camelinum, resolvit quidem sanguinem congelatum in pulmone & in stomacho. Lac quoque caseatum in stomacho resolvit bibitum cum vino, sed ipsum est malum stomacho. Post purgationem autem menstruum si bibatur vel supponatur inuat ad imprægnandum, & confert præfocationi matricis proprieque camelinum. Confert etiam ulceribus intestinorum, & proprie coagulum pulli equi. Omnia vero conferunt insquam nigro, maximeque coagulum hædi & hirculi cernuorum, ac vituli & agni, & sanant à venenis, morfurisque omnibus. Ex coagulis autem melius est in specie coagulum leporis.

De Intestinis.

CAPUT XXXVIII.

A *Uter.* Intestina iuxta *Isidorum* sic dicuntur, eo quod interiore corporis parte cohibentur, quæ licet longis nexibus in modum circularum ordinata sunt, ut escas susceptas paulatim digerant, & superadditis cibis non impediuntur, hæc etiam viscera dicuntur. *Aristoteles.* Intestina diversificantur secundum diversitatem ventris. In quibusdam enim animalium intestinum est simplex id est uniforme, & cum dissolvitur assimilatur in partibus. Et forte pars intestini quæ ventri vicinatur exit amplior, quæ vero termino id est ano strictior, propter hoc exit superfluitas canis cum dolore. In quibusdam vero animalibus est e converso, & habent inuolutionem multam, sicut in habentibus cornua: Et magnitudo ventrium illorum maior est, similiter & intestini propter magnitudinem corporum. Omnia namque corpora habentium cornua magna, sunt propter humiditatem usus cibi, & habent colon & partem intestini, quod orbon dicitur. Deinde vero efficitur intestinum strictius inuolutum, & deinde rectum, donec perveniat ad locum exitus superfluitatis. Animal vero gulosum non habet in intestino multam amplitudinem in eo quod vicinatur inferiori ventri, quia ibi manet superfluitas, ut non exeat subito. Omne vero animal cuius intestina vasa sunt ampla, & cuius intestinum est rectum, valde gulosum est, quoniam exitus cibi cito fit, & sic ipsum cito appetit.

De Renibus.

CAPUT XXXIX.

Renes creati sunt, ut sit operatio vesicæ melior & perfectior. Nec vitur natura renibus, nisi ad superflui humidi exitum per venas. In omnibus itaque renibus est profunditas, & maxime in quibusdam animalibus propter multitudinem cibi, & in eis est sæpe propter colamentum humiditatum in ipsis. Ob hoc etiam plus sæpentes sunt aliis membris interioribus. In medio siquidem eorum exit quasi superfluum & vadit in duas vias fortes, quousque perveniat ad vesicam. In renibus sunt virtutes essentia convenientes, & in eis multum sebum, proprieque plus aliis membris interioribus propter calamentum superfluitatis, quia sanguis qui remanet ibi post colamentum est bonæ digestionis. Et complementum bonitatis digestionis sanguinis, est pinguedo, quæ tamen non est in corpore renum, sed extra circumdans eos, propter salutem vero, fuit creatio renum calida, quia cum sint ex ultimis interiorum membrorum, indigent calore magno, & etiam pinguedine multa propter digestionem humiditatis, quia pinguedo convenientior est digestionis, & calor digerit. In omnibus autem animalibus, ren dexter mino-

Aris est pinguedinis, quam sinister, & altior illo, ita quod attingit hepar, quia natura membrorum quæ sunt in parte dextra levior est, & maioris motus. Motus vero contradicit virtuti coagulationis pinguedinis, quia dissolvit pinguedinem. Oves quando multiplicatur in renibus earum pinguedo, cito moriuntur: harum enim pinguedo maior est quam aliorum animalium, & renes earum cito impinguantur. Pinguedo enim in animalibus pinguibus humida est. Humiditas ergo quæ est in renibus comburitur, & movet ventositatem, ex cuius dolore cito moriuntur, quia dolor transiens per viam maiorem & aortâ cito pervenit ad cor. Viæ namque procedentes ab istis ad renes sibi continuantur succedendo. Itaque cum augmentantur dolores renum, cito ducunt ad mortem. Renes hominis valde

Bduri sunt plus alijs membris, & assimilantur renibus vacæ quasi essent ex multis renibus parvis, non ex carne levi æquali sicut renes dæmon, & aliorum quadrupedum, propter hoc dolor renum hominis difficilis est curationis, quando infirmatur, quia infirmitas est quasi in multis renibus. *Plinius ubi supra.* In bleto & tharne quaterni renes cervis, e contra pænatis squamosique nulli, de cætero summis adherent lumbis. Dexter hominibus est latior, & minus pinguis, sicciorque. Vtriusque autem pinguedo è medio exit, præterquam in vitulo marino. Animalia in renibus pinguislima. Quibus quidem letale circum eos concreto pingui, aliquando in eis inveniuntur lapilli. Renesque habent omnia quadrupedia quæ animal gignunt. Per hæc hoc & ossa præcordijs & vitalibus natura circumdedit, ac ventri quem necesse erat incrementum, ademit: nulli animalium circa ventrem ossa. *Auicenna.* Renes

Cnatura sunt equales ad siccitatem tendentes, parvi nutrimenti, difficilis digestionis, & horridi saporis, humor eorum malus est, laudabiliores eorum sunt renes hædi lactentis. *Isaac ubi supra.* Renes duobus modis sunt illaudabiles, uno propter substantiæ suæ corruptionem, duriciem & crassiciem: Alio, quia eorum nutrimentum fuerat pinguedo urinx, unde sanguinem generant crassum & pessimum.

CAPUT XL.

De Vesica.

A*Ristoteles.* Quoniam autem operatio renum & vesicæ una est, de natura quoque illius sciendum est, & videtur quidem naturâ dedisse vesicam animalibus habentibus pulmonem sanguineum tantum. Quodlibet enim animal habens pulmonem multum sicut, & ob hoc indiget cibo non sicco tantum, sed humido plus quam sicco: necesse est ergo, ut habeat membrum recipiens istam superfluitatem, & hoc est vesica. Animal vero pulmone carens & potans modicum aquæ, caret vesica; non enim recipit aquam in potum, sed in cibum, sicut animal annulosi corporis & pisces. Animal quoque plumam, aut squammam, aut corticem habens non habet vesicam propter paucitatem potus, & quia superfluitas aquæ transit in plumas, & alia præter tortucam, quia pulmo tortuæ maxime carnosus est sanguineus, similis pulmoni vacæ. In carentibus autem vesica caro ad renes extensa separatur in partes. Quæcum creatio similis est creationi renum in quibusdam avibus. Serpentes ergo & lacerti non habent vesicam, quia humiditas eorum parva est, sicut avium & transit in squamas. *Plinius ubi supra.* Infra alvum est à priori parte vesica, quæ nulli oua gignentium inest præter testudinem. Nulli nisi sanguineum pulmonem habenti. Nulli pedibus carentium. Inter eam & alvum attetæ ad pubem tendentes, quæ illa appellantur. In vesica lupi lapillus, qui syrtites appellatur. Sed hominum quibusdam duro cruciari subinde nascentes calculi & setarum capillamenta. Vesica membrana constat quæ vulnerata cicatrice non solidescit, neque qua cerebrum aut cor involuitur.

De Coxis & Pedibus

CAPVT XLII.

Coxa.

Luxuriosi.

Diuersitas
pedum in
animalibus.Elephanta-
rum pedes.

Pedes animi

A *Vetor.* Coxę iuxta Isidorum dicuntur quasi coniuncti axes, ipsis enim femora mouentur. Quorum concaua, vertebra vocantur, quia capita femorum in eis vertuntur. *Aristoteles.* Crurium gracilitas atque debilitas conuenit coitui, quia cibus illuc transiens, transit in spermaticam superfluitatem. Viri quoque multorum pilorum apud coxas, & in parte pedum inferiorum, multi sunt coitus. Coxę hominis & crura multum carnosae sunt, quoniam homo recti corporis est, ut ergo sit inclinatio corporis, & via ad partem superiorem, abstulit natura ex illa parte carnem & addidit inferiori propter pondus corporis, & ut sit corpus rectum. Coxę vero & crura animalium carne priuata sunt, & sunt ex ossibus & nervis ad portandum corpus. Quatuor autem pedes, quatuor sustentamenta sunt, propter hoc nascitur animal quadrupes stans sine labore. Homo vero non potest esse rectus longo tempore: sed indiget corpus quiete. Animalia cetera mammillas habent apud coxas, homo vero in pectore. Pedes ergo animalium scilicet maiores ab ancha usque ad articulos paucę carnis sunt, præter hominem qui duos habet pedes. In ceteris vero loco manuum posuit natura pedes anteriores, his enim necessarii fuerunt quatuor pedes, ut possint ferre tanti corporis pondus. Et animal quoddam habens multos digitos in pedibus, utitur anterioribus sicut homo manibus, quia pignat cum eis, & eijcit à se nocuentum. Animal autem habens soleas facit hoc cum posterioribus, quia non sunt anteriores ad hoc conuenientes, propter hoc animalia multorum digitorum, sicut leo, linx, canis, lupus, habent quinque digitos in anterioribus, & quatuor in posterioribus. Quædam vero animalia habent quinque in posterioribus, quia quasi repunt incedendo, & ob hoc super multos ungues sustentantur, & sit motus eorum velocior ac leuior, & ut eleuentur eorum latera à terra, sicque etiam caput eleuetur. Pedes autem animalium pares sunt. In omnibus animalibus carentibus pedibus, & habentibus duos pedes, aut quatuor est sanguis. Quæ autem plures habet, carent sanguine. In pedibus quidem quadrupedum est diuersitas, quia quædam habent soleas tantum. Et quædam sotulares. Quædam vero sunt fissi pedis. Soleæ sunt in animalibus magni corporis. Pars enim terrestris quæ in eis transit in soleas loco cornuum & dentium, & sunt soleæ sicut unus unguis loco multorum unguium, propter hoc huiusmodi animalia non habent chaab in pedibus pro maiori parte, & ideo motus flexionis pedum eorum posteriorum difficilis est. Habentia vero sotulares habent in pedibus chaab, & ideo pedes eorum leuioris sunt motus, nec habent soleas. Animal autem habens multos digitos non habet chaab. Si enim haberet, non esset multorum digitorum. Sunt ergo sotulares in pluribus pedibus habentium chaab.

De pedibus.

CAPVT XLIII.

S *Vb* pede cameli est carnositas multa, & in fissura pedis est corium quale in pedibus asinum. Ideo quando multum habent ire fiunt eis sotulares. Leo & camelus cum ambulant prius mouent pedem dextrum. Pes sinister in animalibus non est leuis motus, præterquam in elephante. Pedes elephantis anteriores multo maiores sunt posterioribus. Flectens enim duos pedes sedet & falcians latus alterum dormit. Nequit enim flectere quatuor. Quadrupedia nata statim eleuant se super pedes, & incedunt. Pullus equi caput suum posteriore pede tangit, equus autem non potest. Recte vero non habet avis nisi duos pedes, quia duas habet alas loco pedum anteriorum. Struchio duos

A quidem habet pedes, ut avis, sed ungulam fissam: ut quadrupedes. Manus simiæ composita est ex manu & pede. Recte autem homo habet pedes magnos valde respectu corporis sui, quia debent pedes qui ferunt corpus habere magnitudinem & latitudinem, & digitos. Magnitudo quoque digitorum pedum e contra magnitudini digitorum manuum. Operatio namque manuum est accipere & retinere, & ob hoc digiti manuum longiores sunt. Operatio vero pedum est ad fugiendum & ad portandum pondus, & ob hoc fortis sit creatio. Porro fissura finis pedum melior est, nam si non esset fissura digitorum multotiens accideret occisio toti membro: propter hoc etiam sunt ungues in extremo digitorum manuum ac pedum ad custodiendum.

De pedibus & unguibus.

CAPVT XLIII.

A *Aristoteles.* Terrestrium solus homo bipes. Huic manus sunt intus carnosæ, extra vero nervis & cutis constant, digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduersus uniuersos flectitur, per se vero in obliquum porrigitur crassior ceteris, huic minimus mensura par est, duo reliqui sibi, inter quos medius longissime protenditur. Quibus ex rapina victus quadrupedum quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes & pauca in posterioribus quoque quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente. Reliqua quæ sunt minora digitos quinos. Brachia non omnibus paria esse. Animalia quædam ut manibus vtuntur priorum ministerio pedum, sedentque ad osillis admonentia cibos, ut sciuri. Ungues sunt his omnibus, quibus & digiti. Sed simiæ imbricati. Hominibus autem lati sunt ungues, rapacibus vinci, ceteris recti. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto Elephante, huic enim informes sunt, numero quidem quinque, sed indiuisi ac leuiter differenti. Ungulisque non unguibus similes & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cetera animalia in diuersum, posterioribus articuli pedibus plures quæ prioribus. Nā quæ generant animal ante se genua flectunt & suffragium arcus in diuersum, hominum genua & cubiti contraria. Item vrsis & simiarum generi ob id minime perniciosus. Quæ parientibus quadrupedum crocodilo. Lactris priora genua post curuantur, posteriora in priorem partem, sunt autem crura his obliqua humani pollicis modo, sic & multi pedibus præterquam nouissima salientibus. Aues & quadrupedes alas in priora curuant, suffragines in posteriora. Hominis genibus quædam & religio inest observatione gentium, hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortassis quia inest his vitalitas. Nāque in ipso genu vtriusque commissura dextra læuæque à priore parte, gemina quædam buccarum inantitas inest, qua perfolia ceu vinctis spiritus fugit. Varices in cruribus viro tantum, mulieri raro. Omnia animalia à dextris incedunt partibus, & sinistris incubant, reliqua ut libitum est gradiuntur. Leo tamen & camelus pedatim, hoc est, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur, pedes homini maximi: feminis tenuiores. In omni genere suræ homini tantum & crura carnosæ. In quadrupedibus solidas habent ungulas, quæ non sunt cornigeræ. Pro his ergo telum ungula est illis. *Auicenna.* Pedes generant humorem viscosum non crassum, sed laudabilem, & paucarum superfluitatum. Significatio bonæ digestionis eorum est velocitas inflationis eorum ac dissolutionis in decoctione. Sed nutrimentum eorum non est multum. Conferunt autem tussi calidæ proprie cum pulvis ordeï, solvunt cum sua viscositate. *Isaac in dextris libro primo.* Pedes secundum medicinam sunt utiles, pectoris enim & pulmonis asperitatem

ritatem leniunt & contra tussim siccam valent. Adiuuant etiam patientes discolorationes in vesica, quos etiam si manducauerint qui dysenteriam patiuntur, intestinorum vulnera solidantur, & solutionem accidentaliter stringunt. Natura enim eorum lubricatiua est, propter viscositatem quam habent. Pedes tamen anteriores posterioribus meliores sunt, propter fundamentum caloris naturalis eis vicinans. Sed omnibus extremitatibus animalium pedes meliores sunt.

Aristoteles. Omne animal habens digitos, habet ungues. Sunt autem ungues ut dictum est in extremo digitorum manuum ac pedum ad custodiendum scilicet ne toti membro accidat occisio, ungues tamen hominum vni non sunt sicut ceterorum, sed ut cooperiant extremitates. Omne animal habens ungues curuos cibatur carne, aues mali volatus habent vnguem rectum. Nam curui impedirent incessum. *Auctor.* De avibus autem vncorum vnguium iam superius dictum est.

De Membris genitalibus & primo de Testiculis.

CAPVT XLIII.

Aristoteles. Testiculorum dispositio diuersatur in animalibus habentibus sanguinem, quidam enim mares carent testiculis omnino, sicut genus piscium atque serpentium. Nec habent nisi duas vias in quibus est semen tantum, quidam vero testiculos habent intra corpus propè renes, & de illis exeunt duæ viæ ad exitum spermatis, quæ in vno loco congregantur. Tales enim viæ reperiuntur in omnibus animalibus ouantibus recipientibus aerem, & habentibus pulmonem sicut in tortuca & lacertulis & in omnibus generibus squamosi corij, quædam autem animalia testiculos habent pendentes ut homo, quædam prope anum ut porcus. Sicut autem quodlibet animal recti intestini gulosum est in cibo, sic quodlibet animal habens vias spermatis & carens testiculis cito coit, & quod est huic dispositioni contrarium, est magis castum, sicut animal inuoluti intestini minus est gulosum. Natura testiculorum est de natura ossium, ut sint vasa istius superfluitatis. Et cum abscinduntur, viæ contrahuntur ad superius. Ideoque non potest animal castratum facere filium, quia viæ non sunt fixæ secundum propriam viam. Animalia vero quæ non habent testiculos propter melius, sed propter necessitatem solimodo, sunt velocis coitus, sicut genus piscium ac serpentium. Pisces enim coeunt cum vnus tangit alium, & eiciunt sperma velociter, & sicut accidit hominibus & in alijs generibus, quod retinent anhelitum ante emissionem spermatis, sic & piscibus accidit quod non recipiunt tunc aquam maris, & quando hoc faciunt citius corrumpuntur. Pisces autem vias habent sicut homines, quia sperma est in vltima partium feminæ, serpentes inuoluntur in coitu, quia carent testiculis & etiam virga, quia non habent crura. Testiculis autem carent propter longitudinem corporis, quoniam in frigidaretur sperma propter tardationem exitus sui.

De virga & matrice.

CAPVT XLV.

Membrum vero marium coitui conueniens id est virga, inter inter omnia alia membra crescit & minuitur sine aliqua subiecti læsione. Substantia enim eius talis est, ut possit ei augmentum & diminutio conuenire. Ideo namque creatio eius est ex neruo & cartilagine, & extenditur à vento illo adueniente, & augmentum quidem eius conueniens est coitui. Diminutio vero in alijs operationibus. Quædam femine quadrupedum mingunt retrò, ut est elephas, leo, camelus, & animal pilosum. Non esse potest autem soleas habens & mingens retrò. Matrices in omnibus anima-

SPEC. NATVRALE.

libus habent duas partes, sicut diuiduntur testiculi marium in duo. Multum etiã diuersantur matrices, quoniam animalia quæ generant animal, intra habent matrices super ventrem, sicut vacca, capra, canis, & similia, quia non debet esse pondus super matricem omnino propter salutem, & propter clementem. In animalibus autem facientibus oua imperfecta, sicut in omnibus piscibus ouantibus est matrix sub ventre, & sub loco renum, quia clementem ouorum non prohibet aliqua operationem naturæ, eo quod extra complentur. Pisces siquidem eiciunt extra oua imperfecta, & ibi crescunt. Cuius causa est, quia multorum ouorum sunt, nec potest ea natura in interiori complere propter multitudinem. In muliere matrix in inferiori est.

De cauda.

CAPVT XLVI.

*Cauda animalis est ad custodiam membri unde exit superfluitas. Ideo posuit eam natura super illud. Homo quidem non habet caudam sed anchas, nec nullum animal quadrupes habet anchas, sed caudam, quia coxæ & crura hominis multum carnosæ sunt. In cæteris autem animalibus carne priuantur, & sunt ex ossibus & neruis, & horum omnium ferè vna est causa, quia scilicet homo recti corporis est, ut supra dictum est in capitulo de coxis, propter hoc homo non habet caudam, quia cibus eius transit in carnem coxarum & crurum, habet ergo anchas & cauda caret. Animal vero quadrupes est e contrario, quia multitudo carnis est in superiori parte, propter hoc non habet anchas & caudam habet. Animal vero quadrupes est e contrario, ideo etiam crura habet valde crassa, sicut homo. Cibus enim qui transibat in coxas, transit in caudam, Simia quoque quia forma eius communis est inter formam hominis & quadrupedis, non habet anchas. In caudis multæ sunt differentie, nec vititur eis natura solum ad custodiendum anum, sed ad iuamētum. Omne animal habens caudam pilosam, habet caput paruum & mandibulas magnas: oues in Pæonia caudam habent magnam, ita quod latitudo eius est vnus cubiti. Scorpio duos habet aculeos in cauda. Est autem piscis de genere ostreæ, qui cauda natat & repit. *Plinius lib. 11.* Caudæ præter hominem ac simias omnibus ferè animalibus oua gignentibus pro desiderio corporum. Nudæ hircis & apris, paræ & villosæ ut vrsis, ferosæ prælongæ ut equis, amputatæ lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi modo regunt. Et in dextrum ac læuam motæ, ut remigio quodam expellunt.*

Aristoteles. Sunt qui ceruo fel esse putant in cauda vel intestinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. *Auicenna.* Extremitas caudæ cerui venenum est, & ipsam bibenti accidit angustia vehemens, & syncope, & mors. *Isidorus lib. 12.* Murenam habere animam in cauda certum est. Nam capite percusso vix interimitur, cauda statim exanimatur.

De tegumentis animalium & primo de pilis.

CAPVT XLVII.

Linus vbi supra. Animalia quæ pariunt animal pilos habent. Quæ oua, pennas vel squamas, aut corticem, aut testam, ut testudines, aut cutem puram, ut serpentes, pennarum caules omnium animum præscissæ non crescunt, vullæ renascuntur. Membranis volant fragilibus infecta, Humentibus hyrundines in mari. Siccis inter tecta vespertilio, horum quoque alæ articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hyrti, feminis tenuiores. Equis in iuba largi. In armis leoni. Dasy podis in buccis intus & in pedibus. Quæ utraque Trogius & in lepore tradidit,

XXX 2

villossissimi.

Matrix in piscibus.

Cur quadrupedia habent caudam homo non habet.

Cauda cerui venenosa.

Locustipili.

villosissimus animalium lepus, pubescit homo solus, quod nisi contingat sterilis est in gignendo, seu masculus seu femina. Pili in homine partim simul, partim postea gignuntur. Congeniti autem non desinunt, sicut nec feminis magnopere. Inuentæ tamē quædam defluuio capitis inuolide, velut languidiores cum menstrui cursus iterare. Quibusdam post genitæ. Viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque subnasci annuum est, viris crescunt maxime in capite, mox in barba. Rescisi non ut herbarum ac cætera infarsura augentur, sed à radice exeunt, crescunt & quibusdam morbis maximè tussi, & in senectute, defunctorum quoque corporibus, libidinosi congeniti maturius defluunt, at nati quidem celerius recrescunt, quadrupedibus senectute crassescunt lanæque rarefcunt. Quadrupedum dorsa pilosa sunt, & ventres glabri. *Aristoteles*, Solus homo lenis corporis; veruntamen nullum animal est multorum pilorum in capite præterquam homo, quia cerebrum eius comparatione sui corporis plus est humidum, quam cæterorum animalium. Caput etiam pauca carnis est, & ex pluribus futuris, & ob hoc indiget custodia capillorum. Item homo apud pubem pilos habet, cæterorum animalium partes illæ nude sunt. Viri multorum pilorum apud coxas & in parte pedum, multi sunt coitus. Impubes castrati non barbescunt. Barbati vero si castrentur imberbes fiunt. In cæteris quoque locis pili rarefcunt, præterquam in pectine. Nam & mulieres habent pilos. Corpora tamen feminarum molliora sunt & leniora pauciorisque pili corporibus marium. Pilorum nuditas & maxime in pectore, signum est naturalis frigiditatis. Pili decaluitis non redeunt. Causa vero priuationis caluiciei in cæteris animalibus minus quam in homine est, quia cerebrum eorum parum humidum, & ideo non debilitatur calor in eius decoctione. Nam in homine accidit caluicies propter diminutionem humoris calidi & pinguis. *Hali ubi supra*. Pili quidem medicinales sunt, lana combusta desiccatiua est, acuta, subtilis, carnem liquefacit, quæ in vlceribus est. Sic quoque capilli si combusti supponantur adustionis ignis loco profunt. Cilicium etiam combustum, & super anum puluerizatum, ad suum eum locum conuertit. Omnes capilli combusti, & cum aceto triti, si supponantur morsui rabidi canis optime profunt. Sic autem lana vel capilli comburendi sunt, ut eis fictile vas impleatur, & operculo perforato cooperiatur, & sic igni apponatur.

De diuersitate pilorum,

CAPVT XLVIII.

Aristoteles. Diuersantur autem pili secundum duriciem & molliciem, longitudinem & breuitatem, lenitatem & asperitatem, multitudinem & paucitatem & secundum colores & ætates maxime in hominibus. Causa vero differentiarum pilorum est ex parte cutis, non enim pili generantur ex corpore, sed ex cute, quando dissoluitur humor qui in ea est, & efficitur vapor. Ob hoc pili crassi generantur ex cute crassa, & tenues ex tenui. Cumque cutis porosa fuerit & spissa, erunt etiam pili crassi, propter multitudinem partis terrestres, & amplitudinem viarum. Cum vero multum continua fuerit, tenues ac subtiles erunt, propter stricturam viarum. Item quando humor qui est in cute fuerit aquosus ac velocis siccitatis, non erunt pili magni vel longi. Cum fuerit vero humor crassus ac pinguis, erit e contrario. Nam pingue, non cito desiccatur. Ob hoc ergo erit animal crassæ cutis crassorum pilorum, sicut pilis porcorum crassiores sunt pili vaccarum. Itaque longitudo pilorum capitis hominis est, quia cutis ipsa valde pinguis est, & est in ea multus humor. Crispitudo autem & lenitas propter vaporem accidunt. Cum autem vapor fuerit fumosus, calidus & siccus, capilli fiunt crispi, quia vadunt per duas vias contrarias.

In quibus pili crescunt amplius.

Cur multi pili in capite humano

Signum caluiciei & pleuritis frigida.

Vnde medici erunt.

Pili crassi.

Crispitudine vnde

A Pars enim terrestris vadit ad inferiorem partem, calor autem ad superius, sic inuoluuntur pili & crispi fiunt propter debilitatem suam, possumus etiam dicere, quod hoc accidit propter paucitatem humiditatis pilorum, & multitudinem partis terrestres, quæ desiccatur ex aere continenti, & corrugatur, sicque crassa efficitur, hoc enim accidit leni, quando humiditas quæ est in eo, dissoluitur, sicut accidit pilis ex igne, quando corrugantur & inuoluuntur. Et huius signum est, quod pili crispi sunt plus humidi, quam lenes. Quod enim siccum est, durum est. Pili vero lenes non sunt in animalibus, nisi ex multitudine humorum. Humor namque lubricando decurrit donec ad pilos perueniat, propter hoc eorum pili qui morantur in Thracia, lenes sunt, quia complexio eorum est humida. Et aer continens eos est humidus. *Ethiopes* vero crispi sunt propter siccitatem cerebri, & aeris continenti.

De eodem.

CAPVT XLIX.

Quædam animalia sunt crassæ cutis, gracilis pili propter gracilitatem viarum. Talis dispositionis sunt pili ouium, & quædam animalia sunt molles pili non valde tenuis, sicut sunt pili leporum. Sunt enim in manifesto cutis, & ideo non habent longitudinem. Et accidit illis sicut ei quod componitur ex lino, quia molle est, & non habet longitudinem. Oues autem manentes in regione coeleuata duos habent pilos, quia frigiditas indurat per congelationem atque desiccatur, & quando calor exprimitur, humiditas cum eo dissoluitur, & fiunt pili cutis terrestres ac sicci. Vnde & erici quorum mansio est in mari phrygio, spinas habent multas ac duras cum sint parui corporis. Et magnitudo spinarum ex hoc est, quia cremetum corporis transit in eas propter paucitatem caloris naturalis. Nam quia cibis non digeritur, generatur in corporibus eorum multa superfluitas. Pili autem & similia non nisi ex superfluitate generantur. Duricies autem spinarum & esse earum est sicut lapidis propter multitudinem frigiditatis congelati. Ob hanc causam accidit, ut crescentes pili fiant terrestres valde duri similes lapidi, maxime in parte septentrionali, quoniam ibi sunt huiusmodi erici plusquam in meridionali, & in parte multorum ventorum plusquam in plano, quia plus infrigidantur in huiusmodi locis, & exit ab eis humor, qui cum calore dissoluit, quia non potest humor esse mutius sine calore. Frigus autem non indurat tantum, sed inspissat corpus & condensat, calor vero rarificat: propter hoc etiam animalia pilos habentia quando senescunt, eorum pili plusquam prius indurescunt. Sed & pluma auium & cortex vel cutis animalium crassiora ac duriora sunt in senectute, propter diminutionem caloris, & transitum humoris cum calore animali. Viri propriè calui fiunt, non tamen omnes & c. ut dicitur inferius in tractatu de homine,

De coloribus pilorum & mutatione eorum.

CAPVT L.

Color capillorum ac pilorum in animalibus est secundum colorem cutis, in homine vero non. Nam quidam habent corium album valde, & pilos nigros valde: huius causa est, quia cutis hominis valde tenuis est plusquam aliorum animalium respectu corporis, & ideo pilos mutare non potest, sed color cutis alterari potest in nigredinem ex sole & ventis. In cæteris autem animalibus cutis habet virtutem, quasi terræ, propter spissitudinem suam, & ob hoc alteratur pili cum alteratione cutis. Color tamen capillorum non diuersatur in homine, præterquam albedo quæ accidit eis non solū in senectute, quod fit naturaliter absque caluificatione, sed aliquando ex infirmitate, & tunc albescent.

hescunt cum albedine corij, quoniam infirmitas illa in cute est, & ideo cum albescit cutis necessario albescunt & pili. Canities autem naturalis est propter debilitatem caloris, qui exit à corpore, & abundantia frigoris. Nam senectus infrigidat & desiccatur corpus, vapor autem vel cibus terrestris est, qui in pilis, quando non bene digeritur putrescit ex calore aeris continentis, & ex illo generantur cani. Omnis enim putrefactio est ex calore non naturali, sed accidentali, & hoc accidit aquæ & terræ, omnibus corporibus & similibus. Causa vero albedinis caluorum est, quia in omni vapore terrestri, est virtus aeris crassi, & si congelatur vapor, erit ex eglacies vel canicies, si vero putrefiat erit corrugatio, propter hoc erunt illa duo accidentia in manifesto corporis, corrugatio scilicet & canicies in infirmitatibus autem est canicies, quia color debilitatur in decoctione cibi. Cibus enim ad quodlibet membrum corporis peruenit, & digeritur ex calore naturali, qui est in eo. Cum ergo debilitatur ille calor corrumpitur cibus, & tunc membro accidit occisio vel infirmitas, & inde canescunt pili. Cum ergo redit sanitas reuertitur virtus, & pili nigrescunt. Vnde recte potest appellari infirmitas talis senectus accidentalis, senectus vero infirmitas est naturalis. Pili temporum prius canescunt, posterius enim capitis vacuum est ab humiditate, quia non est in eo cerebrum. In parte vero sincipitis est multus humor, nec cito putrescit. Tempora vero sunt inter illa duo accidentia, quia non est in eis modicus humor ita quod digeratur, neque multus ita ut non putrescat, propterea eorum pili ante alios albescunt. Causa vero priuationis caniciei in cæteris animalibus, est secundum causam caluiciei quam diximus, quia cerebrum eorum est modicum humidum, & ob hoc non debilitatur calor in eius decoctione. Equi inter alia animalia canescunt, propter tenuitatem ossium capitis. Vnde percussio quæ cadit super illa ossa mortalis est, & maxime quæ cadit in temporis. Pili rufi citius albescunt quam nigri, quia rufitas & albedo sunt quasi infirmitates accedentes pilis, & omne quod debilitatur ex animalibus cito canescit. Fingunt autem quidam, quod græues quando senescunt nigrescunt, huius mutationis causa est, quia natura plumæ earum alba quidem est & quando senescunt, in earum pluma multiplicatur humor, ac cito putrescit. Signum vero quod canicies sit quidam modus putrefactionis, & non siccitas, ut quidam dicunt, est, quia pili cooperti canescunt cito. Coopertorium namque prohibet ventum vel expirationem, euentatio vero eijcit putrefactionem, & forte exhibunt pili albi à radice, ac nigri in extrimitate. Forte vero albescunt extremitates illorum, quia paucus est ibi calor. Pili albi in corporibus cæterorum animalium ab homine naturaliter sunt, & non ex infirmitate.

De causis diuersitatis colorum in pilis.

CAPVT LI.

Diuersitas colorum duplex est, aliquando ex toto genere, sicut in pavone & in leone quia color omnium leonum vnus. Quandoque vero non ex toto genere, sed quidam diuersi coloris sunt, sicut accidit capris, vaccis, & columbis. Et animalia quidem multorum colorum mutantur secundum colores plusquam vnum colorem habentia, quia color mixtus est ex vtroque, & hoc est ex toto genere, quia scilicet in natura est, ut non vnum tantum colorem recipiat, sed diuersos, quia natura velocis est motus in transferendo scilicet eos in alios. Genus autem animalium vnius coloris est contra, quia non mutant colorem nisi propter infirmitatem, & hoc raro. Iam enim apparuit cubed est perdix albus & nifus, & passeris albi, & coruus, sed non accidit hoc à tempore generationis. Alteratio quidem animalium quæ sunt naturaliter multorum colorum, multoties accidit propter diuersitatem aqua-

Arum, nam aquæ calidæ faciunt pilos albos, & frigidæ nigros, sicut accidit etiam arborum generibus. Et huius causa est quoniam in aquis calidis est spiritus plusquam aqua, & cum aqua clarescit, efficitur albedo ex ea, sicut accidit spumæ. In Atandre sunt duo flumina, quorum vnum facit colores agnorum nigros, aliud albos. Fluvius autem qui vocatur aschamida eos facit rubeos. Colores itaque pilorum diuersantur propter infirmitates, & secundum ætates & secundum naturam. Et albedo quidem quandoque accidit ex calore naturali, quandoque accidentali. Fit enim ex vaporali calore retento in omnibus membris. Ideoque calor eius quod est sub ventre animalis non attribuitur vni colori magis albus est quam alterius, propter multitudinem caloris in illo loco. Caro etiam eius saporosior est, propter eandem causam. Digestio enim quæ non est nisi ex calore, carnem facit saporosam. Et ista etiam est causa animalis attributi vni colori scilicet albi vel nigri. Nam calor & frigus sunt causa naturæ cutis & pilorum. In quolibet enim membro calor est proprius. Item quædam auium agrestium quadrupedum genera mutant colores secundum temporum mutationes, sicut hominibus accidit alteratio secundum ætates. Nam diuersitas temporum fortior est diuersitate ætatum. Item animalia comedentia multa genera ciborum, diuersi coloris sunt in maiori parte, propter hæc apum color vnus est. Color autem vesparum rubearum & citrinarum diuersus. Recte namque diuersa superflua generantur ex diuerso cibo, & ex illis superfluis generantur cutis & pili cortex & pluma:

De cute.

CAPVT LII.

Cutis est in quibusdam animalibus tenuis, & in quibusdam crassa, in quibusdam dura, & in quibusdam spissa. Cuius diuersitatis causa, diuersitas humorum est, humor enim aliquando aquosus est aliquando crassus. Et humor quidem qui est in manifesto corporis quando dissoluitur in vaporem residuum durum ac membranale efficitur. Ex cute vero pili generantur, quando dissoluitur humor qui in ea est, & efficitur vapor, propter hoc ex cute crassa, generantur crassi pili, tenues ex tenui, sicut iam supra dictum est. Quædam tamen animalia crassæ cutis sunt gracilis pili, propter stricturam viarum siue gracilitatem, quam necessario sequitur gracilitas pilorum. Ideo pili ouium talis sunt dispositionis. Frigus autem ut dictum est corpus non tantum indurat, sed etiam inspissat, calor vero rarificat. Ob hoc animalium cutis crassior est & durior apud senectutem, propter diminutionem coloris & transitum humoris cum calore. Item in animalibus color pilorum est secundum colorem cutis. In homine vero non ratione supradicta, homo solus recipit, titillationem caloris, quia corium eius est valde tenue. In corporibus autem senum cutis rugosa est. Apri coria sua indurant assidua frictione ad arbores, quando pugnare volunt. Piscium ac serpentium quidam habent corium lenè, quidam squamosum, quidam asperum, quidam spinosum. Serpens autem eijcit senectutem per excoctionem corij. Est avis quæ non cubat ona, sed inuoluit ea corio leporis aut vulpis, donec frangantur. Auium palpebræ membranales sunt, alæ quoque vespertilionum. Auibus natantibus posuit natura corium inter digitos, cæteris autem non. Camelus etiam in fissura pedum habet simile corium. *Plinius lib. 11.* Boum corijs glutinum excoquitur, taurorum que preputium. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute. Et operimentis corporum magis aut minus bruta esse, ut ostreas, testudines, boum tergora, fetas suum obstare tenuitati innati spiritus, nec purum liquidumque transmitti. Sic & in homine cum crassior, callosiorve excludat cutis. Quæ

Crassitudo
carnis.Pelles medi-
cinales.

Caro.

Carnium
etymon.Assata,
Cocta,
Elixata.

Melior caro

Minus bona

verò ratio crocodilis si non erit, sed duritie tergo-
ris tribuatur & solertia. Hippotami corij crassitudo
talis est ut inde tornetur hasta. Elephantorū quoque
tergora impenetrabilia scapilia habent, cum tamen o-
mnium quadrupedum subtilitas omnis præcipue per-
hibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret maxime in
capite, ubique per se ac sine carne est vulnerata
non coit, ut in bucca cilioque. *Anicenna*. Pelles vel
cutes meliores sunt animalium lactentium, propter
humiditatem illorum. Nutrimentum earum purum
est viscosum & propinquum nutrimento pedum.
Sunt autem pelles animalium medicinales, ouina, ca-
prina, serpentina, mulina quoque & similes, & pellis
animum: Intrinseca colla de corijs calida est & sicca in
primo. Inest ei virtus glutinativa & exiccativa, linitur
super sahaphat, & confert vesicæ adustioni. Adusta
vero & lota valet ad curationem ledinum. *Razi in Al-*
manzore. Glutea de corijs antiquis confert faciei pu-
stulis, quæ cum duritie cutis ac rubore existunt. Ra-
mici quoque intianti & hemoptoicis auxiliatur. *Dio-*
scorides. Corium vetus combustum, & tritum, & ca-
taplasmatibus adhibitur combustionibus & tortio-
nibus valet. Item soleæ calciamenti veteris vstæ, viri-
dia vlcera sanant. Desiccativus enim est cinis earum.

De carne.

CAPVT LIII.

Aristoteles. Caro est instrumentum tactus & pri-
mum istius sensus, sicut pupilla oculi sensus vi-
sus. Necessarium est autem hunc sensum esse in cor-
pore & instrumento corporeo, magis quàm alia sen-
sus instrumenta. Manifestum est enim quod animalia
omnia non sunt creata, nisi propter istum sensum. Itē
caro est primum membrum, & est per se corpus ani-
malis. Omniaque membra alia dico ossa, nervi, coriū,
ungues, pili, & cætera, sunt propter salutem corporis
mollis, id est carnis. Caro hominis præ cæteris anima-
libus habet coxas carnosas, quia recti corporis est, &
ideo coxæ, quæ illud ferunt debent habere magnitu-
dinem & latitudinem. In cæteris autem animalibus
carne privantur. *Isidorus lib. 20*. Carnes dictæ sunt, quia
caræ, vel à creando. Vnde à græcis creas vocantur, hæ
post diluvium hominibus in usum concessæ sunt, qui-
bus antea lignum pomiferum & herba seminalis tan-
tum in escam datæ fuerunt. *Anicenna*. Caro est cibus
confortans corpus & magis propinquæ conversionis
ad sanguinem cibus cæteris. Assata vel in patella
cocta siccioris est nutrimenti. Elixata vero humidio-
ris. Pinguedo autem & adeps mali nutrimenti sunt &
pauci & subleuant cibum, nec est in eis conveniens, ni-
si parva quantitas secundum mensuram qua dele-
ctet. Caro quidem pinguis lenit ventrem, cum pauci-
tate sui nutrimenti, & velocitate suæ conversionis ad
fumositatem & choleram, velociterque digeritur. Ca-
ro vero salita quamvis humida fuerit in principio, ve-
hementiorem habet exiccationem quam omnis caro,
& nutrimentum eius parvum est. Melior est autem &
nutribilior caro quæ est circa os, & dextra melior ac
lenior sinistra, & quæ in medio lacertorū mundior est
carne nervorum. Caro vero laxa super quā nō est ner-
vus fortasse suavis est, & proprie quæ est propter ge-
nerationem lactis, ut caro mamillarum, aut salinæ ut
caro radicis lingule. Minus vero bona est quæ ad hoc
creata est, ut sit sustentaculum, sicut quæ textitur in-
tra venas hepatis, & caro cordis ac radicis eius. Mam-
milla quidem nutrimentum bonum est, sed si sit in
ea lac crassum est. Testiculorum vero melior est alijs.
Caro iliorum, natium, mala est in digestionem & nutri-
mento calidior & crassior quam pinguedo. Omnis
autem animalis sicce complexionis caro parva id est in-
uenis melior est, ut hædi, hæc enim bona est, Caprina
vero non valde bona. Hircina vero mala est absolute.
Caro lactentis à lacte laudabili bona est, à non lauda-
bili mala. Debet etiam considerare dispositiones ani-

A malium & in ætate, & in loco sui pastus, exercitij sui, &
reliquorum huiusmodi.

De differentia carnum in cibo & medicina.

CAPVT LIIII.

Isaac in dietis lib. 1. Carnes animalium quædam hu-
manam naturam nutriunt, quæ complexionis eius
vicinæ sunt, ut porcine agnæ, hæduline. Quædam
vero mortifere & repugnatiæ, aut ex calore nimio, ut
tyrie & serpentes & similia, vel frigore magno, ut scor-
piones & araneæ. Quædam autem sunt medice, id est
nec similes nec contrariæ, sed tamen repugnatiæ, &
ideo nociuæ, ut ericius, vulpes, lepores, & similia, quo-
rum nutrimenta sunt vel fatentes à complexionibus
humanis sunt pessima, non tamen mortifera. Testatur
hoc grauitas odoris suæ carnis, & vicinitas fetoris. In-
de Galenus. Quorum animalium carnes graues sunt
differentes, quorum vero non similiter, humanis natu-
ris sunt viciniore. Nutrientes autem in duo diuidun-
tur, syluaticas scilicet & domesticas. *Idem in 3*. Anima-
lia syluestria calidiora sunt, & sicciora sunt vel indige-
stibiliora, illa laudabile nutrimentum generant propter mul-
titudinem motus & laboris eorum & propter calorem &
siccitatem aeris inhabitati. Sunt ergo non boni nutri-
menti, præter sola syluestria caprina. Nam superflui-
tate celeris motus & laboris quem assuescunt, eorum
naturalis temperatur frigiditas. Nimioque eorum ex-
ercitio, saporis carnum eorum & odoris grauitas am-
putatur. Adiutoriū etiam virtutis digestiæ datur, ut
scilicet caro facillime digeratur & optime. Cætera vero
domestica animalia ad syluestriū cōparationem calorem
& siccitatem habent temperatiorem, propter suam quie-
tudinē, & aeris temperiem, proinde nutribiliora sunt, &
laudabiliora, crassiora sunt tamen & duriora ad dige-
rendum. Rursus animalia diuiduntur in masculina, &
fæminina & castrata. Masculina sunt fæmininis cali-
diora, & minoris humiditatis, sunt etiam laudabiliora,
& digestionis faciliiora. Fæminina autem minorem ha-
bent calorem, & maiorem humiditatem. Itcirco ad
digerendum tardiora sunt. Castrata vero quamvis pro-
pter humiditatem fæmininis vicina sunt, in calore ta-
men discordant, quia calor eorum inter vtrumque se-
xum est mediocris, scilicet maior quam fæminarum,
& minor quam masculorum. Itcirco digestibiliora
sunt fæmininis.

De eodem.

CAPVT LV.

Rursus vnunquodque animalium masculinorum
& fæmininorum, aut est lactens, aut decrepitem,
aut iuuentute perfectum. lactens naturaliter calidum
est & humidum, cæteris omnibusteneriorem carnem
habes propter sanguinem naturaliter suæ complexio-
ni dominantem. Verum animalium quædam in suo
genere humida sunt, ut porci & pecudes, horum sta-
que lactentes necessario ex duabus partibus habent hu-
miditatem, ab ætate scilicet & complexionem. Quare
quod ex eis generatur viscosum est, digestionem diffi-
cile, tamen à stomacho descendit, sed non facile à mem-
bris dissoluitur, viscosum generans phlegma, maxime
si non fuerint de masculis animalibus. Quod si fuerint
in suo genere animalia sicca, ut bouina & caprina cō-
plexionum earum siccitas cum ætatis humiditate
temperatur. Vnde sunt leuiora & digestionem congrua,
maxime si masculina sunt. Ideoque lactentium capri-
na & bouina laudabiliora sunt porcinis & pecorinis,
quæ omnia quidem laude indigent. Animalia autem in
iuuentute manentia calidiora sunt lactentibus. Est e-
tiam eorum caro siccior pro suæ natiuitatis remotio-
ne. Vnde si etiam naturaliter sicca sint, ut boues &
capræ, siccitatem habent à duabus partibus, ætate sci-
licet

licet & cōplexione. Sunt ergo dura & indigestibilia, ad dissoluendum tarda. illaudabile quoque nutrimentum dantia: quod si in eo genere humida sint, ut pecudes & porci, naturalis eorum humiditas cum ætatis suæ siccitate comparatur. Idcirco iuvenes porci, & pecudes meliores sunt iuuenibus bobus & capris. Animalia vero annalia sunt inter lactentium humiditatem & iuuenum siccitatem mediocria, & ideo laudabilia quia temperata. Meliora tamē animalia quæ sunt naturaliter calida, quia calor eorum adiuuamentum dat suæ digestioni, unde laudabilius dant nutrimentum, propter hoc animalia porcina & bouina cæteris meliora sunt, quia naturalis calor est vehēntior, & dominantior. porro decrepita animalia sicciora & duriora, quia naturalis eorū calor defectissimus est, & eorum vicinitus humiditas finienda, & quia digestiua eorū virtus est defecta, accidentaliter acquisitā habent humiditatem, crudam & innaturalem. Ideoque ad digerendum difficilia sunt & ad dissoluendum tarda. Nam illaudabilem chymū utpote viscosum phlegma generant. Tamen si calida naturaliter fuerint minus nocua sunt. Et e contrario si fuerint, pessimam inferunt digestionem. pecudes sunt calidiores bobus, capris, & porcis, humidiores etiam bobus & capris, minus tamen porcis humidæ. Porcina enim caro cæteris animalibus est frigidior, & humidior maxime domestica.

De carnibus extremitatum animalium.

CAPVT LVI.

EXtremitates animalium, quia carent omni pinguedine, tarde digeruntur, sunt enim de substantia cutis & nervorum. Sed quia sunt in motu & labore, digestibiliores sunt nervosis membris & immobilibus. Parū tamen est eorū nutrimentū: Pedes secundū medicinā sunt viles, pectoris enim & pulmonis asperitate leniunt. Et contra tussim sicca valent. Adiuuant etiā patietes discoriationes in vesica. Quos enim si mādauerint qui disenteriam patiuntur intestinorum vulnera solidantur, & solutionē accidentaliter stringunt. Natura enim eorum lubricatiua est, propter viscositatem quam habent. Pedes tamen anteriores posteriores meliores sunt, propter fundamentum caloris naturalis eis vicinās. Labra auribus laudabiliora sunt, quia auriculæ de cute & cartilagine sunt compositæ. Cartilago vero si de iuuenibus sit animalibus, & bene coquatur, erit indigestibilis. Si vero de lactēte & bene cocta sit, digestibilis erit, sed omnibus extremitatibus animalium pedes meliores sunt. Nares frigidæ sunt & sicca. Sunt enim cartilaginosa. Ideoque difficiles ad digerendū, & parū nutrimenti faciunt. Lingua inter lacertos & tenetam carnem mediocris est. Idcirco sola comesta dat nutrimentum molle & mediocre. Cerebrum dicit Aristoteles in libro de animalibus calidum esse naturaliter, & frigidum accidentaliter. Proinde humidum est & crassum, & viscosum, abhominabile, appetitum corrumpit in stomacho, citoque in putredinem vertitur. Cor duræ substantiæ est, tarde de stomacho eijcitur. Sed tamen cum bene digeritur multum & bonum dat corpori nutrimentum. Pulmo facilis est digestionis & velociter de stomacho eijcitur, propter leuitatem & raritatem substantiæ. Proinde cæteris membris minus generat nutrimentum & phlegmatico pertinet humori. Hepar omnibus crassius est, & durius ad digerendum, sanguinem tamen generat laudabilem. Nutribilissimum est etiam carne pinguedinem habente. Sed lactetium hepar cæteris est melius. Gallinæ vero melius lactentibus. Renes duobus modis sunt illaudabiles. Vno modo propter substantiæ suæ corruptionem, duriciem, & crassiciem. Alio modo quia eorum nutrimentum fuerat pinguedo utrinque. Unde sanguinem generant crassum & pessimum.

De Nervis & cartilagine.

CAPVT LVII.

Plinius lib. undecimo. Nervi orsi à corde, bubuloque circum voluti similem naturam habent & causam in omnibus lubricis applicati ossibus, nodisque corporum qui vocantur articuli. Aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligantes, hic teretes, illic lati, ut in vnoquoque poscit figuratio, nec hi solidantur in se, mirumque vulneratis summus dolor, præsecis nullus. Sine nervis quædam animalia sunt ut pisces. Arterijs enim constant. Sed neque hæ molli piscium generi: ubi sunt nervi, interiores conducunt membra, superiores reuocant.

Aristot. Virtus animalium omnium non est nisi in nervo, propter hoc iuvenes in animalibus pueris fortiores sunt, quia nervi puerorum & iuncturæ fortes non sunt, similiter neque senum, propter debilitatem quoque nervorum voces animalium castratorum similes sunt vocibus feminarum. Venæ quidem post abscissionem iunguntur, non autem nervi. Cartilaginis & carnis eadem est natura, nec diuersatur nisi secundum magis aut minus, & quando abscinditur os, vel cartilago non crescit. In animali ambulante est cartilago sine medulla, si enim esset medulla distincta efficeretur mollis, multilaginosa. Nam vero spondilus celestis id est piscis cuiusdam, cartilaginosa est & in ipso est medulla, quia propter humiditatem oportet esse sustentamentum molle, non siccum. Pars autem terrestris illius animalis transiit in corium. In animali generante animal sunt ossa multa similia cartilagini quibusdam locis, ut in auribus & naso. *Isaac ubi supra.* Cartilago si de iuuenibus animalibus sit, & bene coquatur indigestibilis erit. Si vero de lactente & bene sit cocta digestibilis erit. *Plinius ubi supra.* Vituli marini cartilaginem habent, non ossa. Item omnium articuli ac nares quæ modicum eminent flexibili mollicia, naturæ providentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non solidescit nec præscissa ossa recrescunt præterquam veterinis ab ungula ad suffragines.

De ossibus.

CAPVT LVIII.

Isidorus. libro undecimo. Ossa sunt corporis solidamenta. In his omnibus positio roburque consistit, & ubiq; cute visceribusque obiecta celantur. *Auctor.* Ossa sunt pars corporis durissima, & solidissima, & foris candida sunt intus medullata, fracta vero resolidari non valent. *Arist.* Ossium creatio fuit propter carnem. Nam & qui fingere volunt animal ex luto, corpus aliud durum sub illo ponunt, deinde lutum super ipsum componunt, sic fecit natura per ossa. Posita ergo sunt ossa sub partibus carnosissimis. In membris quidem motis propter constrictionem. In membris autem quæ non moventur ad custodiam, sicut costa continens pectus. Non enim fuit creata costa, nisi ad salutem continentium cor. Ossa vero quæ vicinantur ventri parua sunt, ut non prohibeant tumorem ventris propter cibum animalis, & propter imprægnationem quæ accidit feminis. Ossa quidem animalis generantis animal intra & extra sunt secundum eandem dispositionem in duricie ac fortitudine. Et valde maiora sunt ossibus animalis quod non generat animal respectu sui corporis. Animal magnum indiget magno sustentamento, & fortiori ac duriori, maximeque si fuerit animal forte vivens ex venatione. Ossa quoque masculorum fortiora sunt ossibus feminarum, & maxime quando fuerit animal ex comedentibus carnes, sicut leo, cuius ossa valde dura sunt. Unde si confricentur ad invicem, exibat ex eis ignis, sicut ex lapidibus, nec est in eis medulla, nisi in osse coxæ, & cotylis, scilicet ab armo vsque ad cubitum. In ani-

malibus autem habentibus sanguinem & non generantibus aliud animal, natura paulatim mutauit creationem ossium. In auiibus namque fecit ossa debiliora ceteris. In piscibus autem ouantibus creauit spinam. Ossa quoque serpentium sunt de natura spinæ piscium, nisi sint serpentes valde magni.

De Eodem.

CAPVT LIX.

IN animali ergo carente ossibus est membrum aliquod conueniens naturæ ossium, ut spina in piscibus, & cartilago in quibusdam animalibus. Hoc autem iuuamentum in quibusdam sanguine carentibus est intra corpus, & in quibusdam extra, sicut in animalibus mollis testæ, ut sunt cancri, & duræ testæ, ut ostræ. Pars enim ea custodiens est extra. In annulosis autem & malicijs id est in animalibus causatis ex carne tantum, ut est lepia, non est os, neque vlla pars terrestris per se distincta. Sed ut non sit corpus huius velocis corruptionis posuit natura creationem eius inter carnem & neruum, ut sit molle sicut caro, & habeat extensionem sicut neruus. Natura ossium assimilatur naturæ venarum, quoniam vtrunque continuum est exiens ab vno principio. Principium quidem venarum est cor, ossium vero spondyli: Spondyli namque custodiunt rectitudinem corporum animalium. Et quia necessarium est, ut reflectantur corpora, ligata sunt & alia ossa continua cum spondylis. In animali quoque habente manus & pedes, in extremitatibus manuum & pedum sunt loca conuenientia ad introitum quorundam in quædam, propter hoc extrema quorundam concava sunt, quorundam prominentia, & ligata sunt cum neruo. Per sensum vero tactus ossium est sicut tactus rerum consimilium, ut sunt ungula, solea, cornu & rostra auium. Os nec incuruatur, nec inflectitur, nec comeditur, nec recipit diuersitatem colorum scilicet naturaliter. Post abscissionem quoque nec crescit, nec solidatur. Os colli leonum continuum est, & non est in eo annulositas. In cordibus equi & vacæ sunt ossa, non autem in cordibus aliorum animalium, nisi in corde cerui. *Anicena.* Ossa adusta sunt desiccata & resoluta: horum quædam medicinalia esse dicuntur, ut calcaneus porci & hyrci similiter & crura vacæ, & ossa hominis.

De Medullis.

CAPVT LX.

A*Ristoteles.* Medulla est naturæ sanguineæ, est enim superfluitas cibi sanguinis ex quo cibantur ossa recentia & spinæ animalium, propter hoc inter ossa retenta est, nec generatur nisi à sanguine bonæ decoctionis, & multi quidem putant quod cerebrum est principium medullæ ac spondylorum, quia medulla est continua cum cerebro, sed contradicit veritas; quia natura cerebri diuersa est à natura medullæ quæ calida est, ut superius dictum est. Medulla quidem animalis, multæ pinguedinis est valde pinguis. Et medulla Animalis habentis dentes in inferiori mandibula tantum similis est zirbo. Animalis autem habentis dentes in vtraque mandibula similis est pinguedini. In ossibus fortibus ac spissis sicut sunt ossa leonis, non est medulla, & si est, parua est, quia cibus transit in ossa. Nam medulla est superfluitas cibi ut dictum est ex quo generantur ossa. In ossibus itaque leonis & porci nulla vel modica est medulla. Glossa illius. In leone puto propter nimiam siccitatem, & calorem consumentem. In porco vero propter nimiam humiditatem & frigus non coagulans. *Plinius, lib. 11.* Medulla videtur esse à iuuenta rubens, in senecta albescens: non nisi cauis hæc ossibus, nec iumentorum cruribus aut canum. Quare fracta non ferruminantur. Est autem pinguis his quibus adeps, Sebofa cornigeris, Nervosa & in spina tantum dorso ossa non habentibus: ut piscium

A generi. Verso nulla. Leoni in femorum & brachiorum ossibus paucis exigua admodum. Cæteris enim est tanta duritia ut ignis elidatur, velut silice his dura quæ non pinguescunt. A sinorum ad tubas canora. Delphinis ossa non spinæ: animal enim pariunt. Serpentibus spinæ. Aquatiliū mollibus nulla, sed corpus circulis carnis iunctum, ut Sepiæ, atque Loligini, *Isaac vbi supra.* Medulla spondyli ad comparisonem medullæ ossium frigidissima est & humidissima, quæ si bene digeratur crassius & plus cerebro dabit nutrimentum. Medulla tamen ossium saporosior est, sed fastidium facit. Bene tamen digesta multum gignit nutrimentum. *Anicena.* Medulla calefactiva est absterfina: multique nutrimenti si digeratur. Ex his conuenientior est medulla vituli & cerui deinde tauri, post caprarum, deinde ouium. Et medulla quidem hyrcorum & taurorum proprie non castratorum siccior est. Medulla vero extremitatum est pinguior. Medulla duriciebus ac lapidositati bona est illa quidem quæ est ut vituli & Cerui, non sic Hyrcorum syluestrium: illorum enim sicca est & non bona. Cõturbat autem medulla stomachum: ac delet appetitum. Suppositorium ex medulla laudabili confert duricie matricis. Dicitur etiam quod linimentum ex ea, proprieque ex medulla ossium Cerui, fugant vermes venenosos. *Hali.* Omnis medulla ossium emollit dura membra & asperitatem, prodest fissuris manuum ac pedum, laudabilior autem est Cervina, post quam Vitulina, dehinc vero Taurorum & Caprarum, sunt enim hæc plurimum sicca.

De Pinguedine.

CAPVT LXI.

A*Ristoteles.* Pinguedo & zirbus differunt secundum superfluitatem sanguinis: quoniam vtrunque est sanguis coctus propter meliorationem cibi. Et huius signum est, quia non inveniuntur nisi in animali fertili bonæ dispositionis. Pars namque pinguedinis communicat cum igne & aere: & hoc non inuenitur in animali carenti sanguine. Quantum augmentatur pinguedo tantum diminuitur sanguis, & quando est pauca in membris animalis iuuat, quia non prohibet bonitatem sensus, & adducit sanitatem ac fortitudinem. Cum vero multiplicatur, nocet & corrumpit animal, ita quod si totum corpus efficiatur pinguedo, necesse est ut moriatur. Nam Pinguedo quidem & zirbus sunt in membro in quo est sensus tactus, id est in carne. Sanguis vero non habet sensum, & ob hoc nec Pinguedo nec zirbus, quia non sunt nisi sanguis bonæ decoctionis. Ergo si totum corpus efficiatur tale, non habebit sensum: propter hoc senescit animal multæ pinguedinis, quia sanguis eius est paucus: eo quod trahit in pinguedinem. Corruptio namque in senectute non est nisi paucitas sanguinis, & multarum occasio-num, quia recipit citius ex frigido & calido.

Adhuc de pinguedine ac sebo & adipe.

CAPVT LXII.

Iterum animal multæ pinguedinis paucæ generationis est: aut nullius omnino: propter eandem causam, quia sanguis qui efficeretur sperma, transit in pinguedinem. Quod prope pupillam oculi est in omnibus animalibus est multi sebi. In renibus etiam est multum sebi, & pinguedinis: plusquam in alijs membris interioribus, propter colamentum superfluitatis, quia sanguis qui remanet ibi post colamentum, est bonæ digestionis & complementi bonitatis digestionis est pinguedo & zirbus. Pinguedo tamen non est in corpore renum, sed extra, circundans eos in omnibus animalibus. Ren dexter est minoris pinguedinis quam sinister, ratione superius dicta. Sed Oues quædo multiplicatur eis pinguedo in renibus, moriuntur. Impinguantur autem Oues potu: & ideo Pastores sæpe dant eis sal, & sanæ sunt. Porcus vero radicibus impingna-

tur cito, & cum impingatur porcus coire potest omni tempore, hyeme & æstate, nocte & die. Animal latæ venæ non impingatur, sed animal gracilis venæ. Pisces autem in pluviosis temporibus impinguntur. Pingue non cito desiccatur: motus autem dissolvit pinguedinem. Omne animal multi sebi, pauci semini est. Homines etiam & mulieres valde pingues raro generant ex renibus magna pinguedine ligatis impedimentum trahentes. *Hali ubi supra.* Omnis pinguedo calida est & humida. Sed variæ sunt actiones earum secundum naturam animalium ex quibus sunt, & secundum cibum & ætatem, & sexum castratosque & testes habentes. *Dioscorides.* Omnis Adeps virtutem habet calidam & humidam: & omnis adeps recens sine sale malaxat & indulcat pinguedinis causa. obtundit etiam venena, eiusque viscellum contra quodlibet venenum iuvat. Vetus autem vel salitus vel aromatibus conditus recorporatur virtutis est, sed specialiter pro Animalibus vel Pascuis. Alius magis vel minus laxatius siue mirificos invenitur, omnis tamen duricies emollire potest. Porcinus quidem calidus est: Taurinus autem calidior & Dyaphoreticus & Malacticus. Est etiam Stipticus sicut & Bubalinus. magis autem Caprinus pascuarum causa. *Antenna.* Adeps Anatis valde subtilior est & calidior adipe gallinæ. Adeps autem Galli & Cerui vehementioris sunt calefactionis. Adeps Vaccæ medius est inter Leoninum & Caprinum. In his autem omnibus adeps masculi fortiores. Hircinus autem vehementioris est resolutionis.

De Differentia prædictorum inter se.

CAPVT LXIII.

Helinandus li. decimo. Adeps dicitur pinguedo animalis interior, ut sebum in Bobus & Ovis ac ceteris ruminantibus & axungia in Porcis. *Comester.* Pinguedo enim exterior videlicet, quæ super carnem est, dicitur proprie aruina vel lardum. Quæ autem carni admixta proprie pinguedo. Quæ vero in intestinis adeps. Est autem adeps triplex videlicet adeps vitalium id est cordis & ventris. Adeps iecoris id est hepatis quem reticulum dicimus, quia involuitur ad modum retis. Et adeps renum. hi tres adipēs in sacrificijs de pecoribus olim à sacerdote legali adolebantur super altare. *Plinius.* animalia cornigera vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent sebo pinguescunt. Bisulca vero scissivæ in digitos pedibus & non cornigera, adipe. Quædam non pinguescunt ut lepus, perdit. Steriliora vero cuncta pingua & in maribus & in feminis: Senescunt celerius præpingua. Omnibus animalibus quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu, qui nec arterias nec venas habent, plerisque animalium est pinguedo sine sensu. Quam ob causam sues spirantes à muribus tradunt rosas. Qui & L. Apronij consularis viri filio detraxerunt adipēs leuarentque corpus im mobili onere. *Isaac ubi supra.* Pinguedo est mixta cum carne & ossibus, sicut quæ in costis & cauda & huiusmodi locis invenitur, adeps vero à carne & ossibus, sicut axungia, & quæ in renibus sunt, adeps autem crassior est pinguedine, & cum carne mixta fastidiosior & solubiliior, ambo etiam fastidium inferentia, cibosque in stomacho mollientia, habentque proprietatem super omnes cibos tandi & cibum viscosum, crassum, digestionique inobedientem faciendi, atque falsam saturitatem generandi, præcipueque si cum dulcibus comedantur. *Vnde Rufus.* Quæcunque inquit membra pinguedinis habuerint abundantiam, parum nutrimenti suggerunt corpori. Pars enim pinguis pro sui lubricitate stomachum & intestina egreditur decocta. *Au-
thur.* Item de sebo dictum est superius, in capitulo de animalibus ruminantibus, de adipe quoque & pinguedine in capitulo de carnibus.

De Arterijs & Venis.

CAPVT LXIII.

Plinius lib. undecimo. Inter hos scilicet nervos latent arteriæ scil. spiritus semitæ, ijs innatant venæ id est sanguinis rivi. Arteriarum pulsus in cacumine maxime membrorum evidens iudex fere morborum in modulos certos, legesque metricas per ætates stabilis, aut citatus aut tardus descriptus ab Eriphilo medicinæ vate miranda arte. Etenim observatione crebri aut languidi ictus gubernacula vitæ temperat medicus. Arteriæ carent sensu, nam & sanguine. Nec omnes vitales continent spiritum, præscilicetque torpescit tantum pars ea corporis: aues nec venas nec arterias habent, Item serpentes, testudines, lacertæ: minimumque sanguinis, venæ prætenues, postremo fibræ, super totam cutem dispersæ, adeo in angustam subtilitatem tenuantur ut penetrare sanguis non possit.

Aristoteles, in li. de somno & vigilia, venæ sunt locus sanguinis, harum vero principium est cor. *Idem in libro de animalibus.* Quoniam anima vna est in actu, conveniens ut vnum membrum sit, in quo est virtus id est calor vitalis. Est ergo calor sanguinis ex vno principio scilicet ex corde, quia in eo est principium sensus & primus calor. Itaque venæ sunt ex vno principio. Et vena quædam magna nobilior aorta id est pulsatili, quia posita est in anteriori. Aortæ autem in posteriori. Et rectum est ut eat cursus sanguinis in venis & in toto corpore naturaliter, quia sustentatio cuiuslibet membri ex sanguine est, & hoc assimilatur canalibus aquæ præparatis in hortis, quæ exeunt ab vno fonte vel vno principio & diuiduntur prius per canales, & illæ iterum per alias, ita quod vna venit ad quemlibet locum. Ex superfluitate vero parvarum venarum exit sudor, quando calefit corpus, & aperiuntur orificia earum. Vena quædam maior procedit à ventriculo maiori ex parte superiori dextra, in quo semper est sanguis, & transit per medium colli, profundum. Aortæ autem exit à ventriculo medio, nec participat cordi sicut prædicta, & eius interior strictum est. Creatio venæ maioris est ex tela & corio. Alterius autem ex nervo. Cerebrum vero caret omnino sanguine in omni animali & ideo non est in eo vena magna vel parva. In nullo membro sanguis est extra venam, præterquam in corde. Animal latæ venæ non impingatur: sed animal gracilis venæ. Venæ quidem post abscissionem coniunguntur, non autem nervi. Natura venarum magnarum non apparet in corporibus mortuorum, quia subito contrahuntur in exitu sanguinis.

De sanguine.

CAPVT LXV.

Item in eodem. Sanguis est in omnibus animalibus carentibus pedibus, aut in habentibus duos pedes, vel quatuor tantum. Quæ vero plures habent, sanguine carent. Igitur in quibusdam animalibus est sanguis. In quibusdam autem alia humiditas conveniens sanguini scilicet humiditas incompleta, sicut venenum. Et humiditas declinans ad pallorem, quæ assimilatur aquositati intus. In habentibus sanguinem, omnia membra corporis composita sunt ex venis, in quibus currit sanguis. In corde autem est principium venarum: & prima virtus creans sanguinem. Et debet esse ex cibo quem recipit. Nec in alio membro sanguis est extra venam, præterquam in corde. Sanguis terrestris coagulatur, aquosus autem non. In quodam itaque sanguine est res subtilis, sicut pilus, & est naturæ terrestris. Tale animal iracundum est, & audax, propter iracundiam, quæ movet calorem, & efficitur sicut carbonis ignitus tempore iracundie, propter hoc porcus & taurus sunt iracundi valde, quoniam in eorum sanguine multi sunt huiusmodi pili. Sanguis quoque tauri citius omnibus sanguinibus coagulatur, siue coagulatur.

In quo-

Timida animalia.

Mulier minus infirmatur quam vir.

Anima brutior.

Sanguis medicinalis.

Differentia sanguinis.

In quodam vero sanguine non sunt huiusmodi pili, ut in sanguine ceruorum, & ob hoc talis sanguis non coagulatur. Animalia multa aqua, id est, sanguinis aquositas, quae naturaliter in frigidantur, multi sunt timoris, quia timor in frigidat animal. Animal quoque sanguine carens maioris est timoris, & ob hoc non mouetur nisi modicum. Aquositas vero sanguinis est illud, quod est ex eo subtile, quia nondum digerebatur, vel quia corrumperebatur. Sanguis semper est in corpore, dum vivit animal. Et omne corpus sanguineum cito putrefit, maxime circa ossa. Omne animal multi sanguinis est multi seminis. Menstruum autem est fluxus sanguinis animalis. Mulier ergo, quia maioris est sanguinis in interiori, quam feminae aliorum animalium, propter hoc accidit ei menstruum. Ob hoc etiam minus infirmatur, quam vir. Gustus sanguinis naturaliter dulcis est, cum fuerit sanus, & color eius rubeus non multum spissus. Quantum autem pinguedo augmentatur, tantum sanguis diminuitur. Dormiens si pungatur, non exibat tantum sanguinis quantum si vigilaret, quia tunc in manifesto modicus est, in oculo vero multus. Item omnia animalia sanguine carentia minoris corporis sunt habentibus sanguinem. Et omne sanguinem habens, & generans animal, habet omnia sensus instrumenta praeter genus talpae. Ex lib. de nat. rer. Quod ait Aristo. Animalia plusquam quatuor pedes habentia, sanguinem non habere, intelligitur de sanguine ordinato per venas, hinc vermes & pediculi vel pulices non habent, & venis carent. Anima brutorum sanguis. Sanguis autem gelatus conuertere solet in carnem, & caro corrupta redit in terram. Merito ergo tabida est anima iumentorum. Est ergo sanguis humiditas naturalis semper remanens in habentibus sanguinem. Et non est sanguis vitalis, nisi in venis & in corde. Gustus eius est dulcis, & color eius rubeus, nisi sit corruptus. Omne animal habens sanguinem, habet cerebrum, dormit, & vigilat, & ambulat. *Auicenna in 2. can.* Sanguis quorundam animalium medicinalis est, ut sanguis equi, tauri, cameli, hyrci, caprae, agni, cerui, canis, leporis, lacerti, testudinis, ranarum. Alium quoque, ut colubae, turturis, bubonis, vesperilionis. Est etiam sanguis menstruus mulieris. Oportet autem sanguis, qui administratur in medicinis, ex animalibus sanis assumptus sit, in cuius colore non dominetur humor, neque putredo.

De diuersitate sanguinis in animalibus.

C A P V T LXVI.

Aristoteles ubi supra. In sanguine nempe sunt differentiae. Quidam enim subtilior est, quidam spissior, quidam mundior, quidam turbidior, quidam

A frigidior, quidam calidior. Sanguis spissus plurius est corpori & minoris sensus. Mundus vero maioris est sensus, & conuenientior intellectui ac frigidior. Similiter & sanguis, qui est in membris superioribus, diuersatur ab eo, qui est in inferioribus secundum has differentias, propter hoc apes, & huiusmodi animalia, maioris intelligentiae sunt habentibus sanguinem. Meliora quoque sunt animalia sanguinem habentia subtilem, mundum, calidum, quia conuenientiora sunt in sapientia, & audacia, & similibus: Membra quoque superiora diuersantur ab inferioribus secundum istam differentiam. Et membra dextrae partis a sinistra. Necessarium autem est, ut cibetur omne quod crescit. Itaque venae accipiunt cibum a ventre, & sunt quasi vasa sanguinis. Et quando non cibatur animal sanguine, vel eo quod conuenit sanguini, macilentum erit, & male dispositionis. Quando vero cibatur bene crescit, & est bonae dispositionis: & si quidem fuerit cibum ille clarus ac bonus, erit corpus sanum: si vero malus infirmum. *Plinius libro 11.* Sanguis quibus multus & pinguis iracundia inest. Maribus, quam feminis nigrior est. Et in iuuenta magis, quam senio, & inferiore parte pinguior, magna & in eo utilitatis portio. Emissus spiritum trahit secum, tractum tamen non sentit. Animalium fortiora quibus sanguis crassior. Sapientiora sunt, quibus tenuior. Timidiora quibus minimus: at quibus nullus hebetior. Taurorum sanguis celerrime coit atque durefcit, ideo pestifer, potum maxime. Aprorum ac ceruorum, caprarumque, & bubalorum omnium non spissatur. Pinguis simus asinus, homini tenuissimus, his quibus plus, quam quaterni pedes nullus. Obesius minus copiosus, quoniam absumitur, pingui profluuium eius vni fit, in naribus, homini. Alijs nare altera. Alijs utraque. Quibusdam per inferna. Multis per ora statuto tempore. Hostiae si quidem abundantiora fundunt, si prius biberint. Quae animalium caeteris temporibus latent, tunc sanguinem non habent, praeter exiguas admodum circa corda guttas miro opere naturae, sicut & in homine vis eius ad minima momenta mutatur, non modo tantum in ore materia suffusa, verum ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloribus, plurimisque modis ruboris, alius enim irae, & alius verecundiae. Nam in metu refugere, & nusquam esse certum est. Multisque non transfluere transfossis, quod homini tantum euenit, morbi etiam omnes, morsque sanguinem absument. *Auctor.* Haec de singulis partibus, vel membris animalium similibus ac dissimilibus breuiter diximus. Nunc de caeteris animalia consequentibus, id est alimentis eorum ac sensibus, & motibus, ac generationibus, & superfuitatibus subiungamus.

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
Tomus Primus.

LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

De potu & cibo animalium

CAPVT I.

Ris. ubi supra. Igitur omne animal habet appetitum gustus saporis cibi, & appetitus non est nisi ad dulce & delectabile, ac perdigestum valde. Quod enim digestum est in omnibus rebus dulcius est, & delectabilius. Quod autem modicum est cito digeritur. Necessarium quidem

est, ut cibetur omne quod crescit, & hoc à siccis & humido. Quorum digestio est per fortitudinem caloris. Venter itaque superior & inferior digerunt cibum calore naturali. Animal vero ruminans habet quatuor ventres, ut supra dictum est. Operatio quidem oris est incidere cibum, & mittere ventri, ut melior ac velocior sit eius digestio. Venter autem accipit cibum à ventre, & sunt quasi vasa sanguinis. Animal annulosi corporis habet tale membrum, per quod sentit cibum intra os, sicut genus formicarum, & alia multa testis corij. Horum quædam habent membrum illud extra sicut aculeum eius, quia natura mollis est & vacua, & per ipsum gustat ac sentit, & attrahit cibum, ut patet in apibus & muscis & similibus. Elephas vtitur naso loco manus in accipiendo cibum & potum. Omnem animal recti intestini valde gulosum est, quia cibum valde velociter egreditur, & sic iterum cito appetitur. Similiter & animal habens in intestino multam amplitudinem. Animal autem gulosum propter nimium appetitum, ante masticationem trahit cibum. Omnes pisces propter diminutionem usus cibi, eiciunt superfluitatem cibi crudam & indigestam, & ob hoc valde sunt gulosi. Animalia multos cibos comedentia diuersantur in coloribus. Modumque ciborum causæ sunt diuersitatis colorum. Quoniam ex diuerso cibo diuersa superflua sunt; propter multitudinem autem cibi, fructus in arboribus, & fetus in animalibus corrumpitur. Quodlibet animalium genus rem sibi appropriatam diligit, & aliam odit. Omne animal habens serram dentium comedit carnes. Asi-

Anus comedit spinas, quando molles sunt. Porcus vero comedit serpentes. Item porcus plus omnibus animalibus comedit radices. In his velociter impingatur. Lupi non comedunt nisi carnes præter medicinam aliquam, quam accipiunt infirmantes, & vomitant, ac sanantur. Comedit autem lupus sine masticatione, & una die, quod ad tres sufficit. Carbonetia lupus est comatus ut leo, cadauera vero de sepulchris extrahit, & comedit. Passer & aniculae multæ similes pascuntur vermibus. Formica cibum reponit. Apes quoque comedunt mel in tempore necessitatis, & delectantur aquis claris currentibus. Pisces pullis suis cibantur, tempore pullificationis. Vacce diligunt bibere aquam claram, equi vero turbidam. Oves impinguntur potu. Aues vncorum vnguium non potant nisi paucæ & paræ. *Ex lib. de nat. re.* Omne animal dentes habens serrales haurit aquam lingua. Animalia dentes æquales habentia sugendo trahunt aquam in ventrem. Causa vero cur aues vncorum vnguium non bibunt aquam, hæc est, quia carnes comedunt, quæ magis humidæ sunt, quam cibi aliarum auium. Omne animal vorans cibos, ut leo, vel lupus macilentum corporis est, quoniam ubi non est ciborum masticatio, male transeunt in naturam. Omnes bestie grauioribus fruge vescuntur, agiliores autem carne. *Plinius lib. 8.* Insatiables vero sunt animalia, quibus à ventre protinus intestino cibi transcunt, ut lupi, cerui, & inter aues mergi.

De diuersitate pastus animalium.

CAPVT II.

P*linius lib. 10.* Venenis caprea, & coturnices pinguescunt placidissima animalia. Serpentes autem onis. Spectanda quidem draconum ars est, aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt, quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, & putamina extrahunt aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spirata ita sensim vehementerque præstringunt, ut amputata parte cæu ferro, reliquam quæ complexu teneatur, torquent. Simili modo avibus deuoratis solidis contentione plurima & cætera omnia renouunt. Scorpiones terra viuunt. Serpentes cum occasio est, vinum præcipue appetunt, cæu alioquin exiguo indigeant potu. Eadem minime & præne nullo cibo vtuntur, sicut aranei quoque, sicut viuunt. Nullum interit fame aut sit venenatum. Nam neque caloris vim habent, neque sanguinis,

Porcus.

Lupi.

Dracones.

Scorpiones.

Venenata.

Satyri.

Lepus.

Lupi.

Africa

Apri.

Vespa.

Homines.

Cantellio

Ruminantia
dentesRuminatio-
nis etymon

Sebum.

Vulsum.

sanguinis, nec sudoris, quæ auiditatem naturali sale augent. In quo genere omnia magis exitialia, si suum genus edierint, antequam noceant. Condit in thesauros maxillarum cibum spongionum & satyrorum genus, mox inde sensim mandendum manibus exprimit. Et quod formicis in annu solemne est, his in dies vel horas. Vnum animal digitos habentium herba alitur lepus, sed & fruge. Solidipedes & bisulci sues omni cibatu & radicibus. Solidipedum volutatio propria. Serratorum dentium carniuora sunt omnia, vrsi & fruge, fronde, vindemia, pomis viuunt & apibus, cæcris etiam & formicis. Lupi etiam terra in fame; pecus potu pinguescit. Ideo sal ipsis aptissimum. Ruminant præter iam dicta syluestrium cerui, cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam stantia, & hyeme magis quam æstate septenis ferè mēlibus. In potu autē quibus serrati dentes labunt. Et mures hi vulgares quamuis ex alio genere sunt. Quibus continui dentes sorbent, vt equi, boues. Neutrum vrsi sed aqua quoque morfu vorant. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt inopia imbrium. Quam ob causam capti mures lybici, si biberint moriuntur. Animalium quoque alia, alios sapes appetunt, alia dentibus prædantur, alia vnguibus, alia altitudine ruunt. alia acumine excuant, alia rostri aduncitate capiunt: alia sugunt, alia labunt, sorbent, mandunt, vorant, nec minor varietas in pedu ministerio, vt rapiant, detrahant, teneant, premant, prehendant, tellurem scabere non cessent. *Idem in lib. 11.* Apri sunt in Pamphilia & Ciliciz motuosiss. Salamandra ab his deuorata, qui edierint moriuntur, nec intellectus vllus in odore vel sapore. Vespe serpentes auidè vescuntur, quo alimēto mortiferos ictus faciunt. Theophrastus prodit boues quoque pisce vesci, sed non nisi viuente. Hominum cibus utilissimus simplex. A ceruatio saporu pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficiliter autem perficiuntur omnia in cibus acris nimis, & auidè hausta, & æstate quam hyeme difficilior: & in senectâ quam in iuuetâ. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatz, frigidiora faciunt corpora. Inimicæ oculis maxime aut dentibus. Somno concoquere corpulentiam quam firmitati utilius. Ideo athletas ambulatione malunt cibos perficere. Peruigilio quidem præcipuè vincuntur cibi.

De animalibus ruminantibus.

CAPVT II.

Aristoteles. Animalia quæ ruminant, carent dentibus in mandibula superiori; quoniam ergo masticare non possunt, ruminant, quatuor ventres habent, vt superius dictum est. Animalia cornuta ruminant. Camelus quoque ruminat, quamuis careat cornibus, quia dentes habet serratos, sicut animalia comuta, & ideo ruminat sicut illa, & vñres eius sunt sicut illorū. *Isidor.* Ruminatio dicta est à rumine eminēte sc. gutturis parte, per quam dimissus cibus reuocatur à certis animantibus. *Helinandus in Chron. lib. 10.* Adelardus Anglicus physicè quærit, vnde contingat, quod animalium quædam ruminant, quædam non. Quod sic soluit. Animalium quædam calidæ naturæ sunt, quædam frigidæ. Quæ calida sunt perceptos cibos melius digerunt, & in sanguinem facilius conuertunt. Quæ vero frigida sūt penus. Omne enim quod mutatur calore leuius, quā frigore conuertitur. Habet enim ignis quasi proprium, vt cuncta dissoluat. Illa itaque animalia quæ calidum habent stomachum, cibos suos facile coquunt. Quæ vero frigidum dū cibos vertere ex defectu caloris nequeunt eos ad dentes reuocant, vt ibi secundo triti, facilius emoli queant. vt boues, capræ, cerui, & similia. Quorum naturam frigidam ostendit & pinguedo durior & solidior, quam vulgus sebum vocat. Animalia vero calidiora molliorem habent pinguedinem, vt pote magis decoctam, quam vulgus in communi vsu vñctum vocat.

Ad hoc autem sic obijcitur, si frigiditas causa rumi-

nationis est, ergo equus & asinus qui secundum Physicos melancholici sunt, ruminare debent. Ad quod ipse respondet, quod non adeo frigida sunt, & habent stomachum aliquanto calidiorem, & dentes ad molendum efficaciores. Sed contra dicitur, quod oues calidæ sunt, quæ tamen ruminant & sebum habent. Ad quod ille respondet, quod quamuis calidæ naturæ sint, tamen laborem ruminandi facit eis dentium penuria, quæ non nisi duos habent, vnde & bidentes appellantur, & tam modici caloris sūt, vt etiam sebum ad modum melancholicorum habeant. Quid si inquit quærat, cur homines quidam frigidi non ruminant? Habent dentes efficaces ad molendum, & homines generaliter respectu animalium calidi dicuntur. Quorum tamen quidam adeo frigidos stomachos habent, vt cibos sumptos non digerant, sed male retineant, & non multo post prandium indigestos reijciāt. Sunt autem hæc tria pariter comitantia, ruminare, sebum habere, à posterioribus prius accumbere, ex eadem causa id est frigiditate orientia. Frigiditas autem non æqualis omnibus adest membris. Maior est enim in posterioribus à corde remotis. Igitur & grauitatem maiorem eis inesse necesse est, & ideo ab eis prius accumbunt, & prius surgunt. Quicquid enim quiescit, ideo id facit, vt vires resumat, quas ei labor minuerat; hæc enim animalia per quietem viribus reparatis, dum vires illæ recentes efficaciores sunt, illam partem suæ molis aggrediuntur prius leuare, quæ ponderosior est. Sicut quilibet operarius recēs & virosus primum graui, ni fallor, ad disponendum aggreditur. Deinde cum fatigatus fuerit leuiora. *Auctor.* Aliam rationem de bidentibus supra posuit Isidorus, vbi dictum est de ouibus.

De vocibus animalium.

CAPVT III.

Aristoteles. Vox est per pulmones & tracheam. Vocis autem distinctio per linguam. Animalia quædam sunt grauis vocis, quædam mediz, quædam etiam paræ, & quædam pulchræ, & quædam econtra. Causa acuminis & grauitatis vocis est secundum alterationem ætatum, quia vox animalium iuuenum est acutior quam senum. Vituli tamen ecōtra est. Voces quoque fœminarum omnium aliorum animalium acutiores sunt siue graciliores quam marium, sed voces vaccarum econtra, vox grauis est ex moru tarso. Acuta vero ex veloci. Grauitas itaque vocis est ex magnitudine moti & ex fortiori virtute motius, quia si virtus moti superat virtutem motoris id est canis, necessario motus moti grauis erit. Si autem econtra, tunc erit velox, fortis autem propter fortitudinem suam. Et forte voces infirmorum & fœminarum ac iuuenum acutæ sunt, quia propter debilitatem mouent aerē paucum, & quod paucum est mouetur velociter. Vox autem velox est acuta. Vaccæ autem & vitoli quæ mouent rem multam, faciunt grauem vocem, voces masculorum & fœminarum apud principium exitus spermatis alterantur. Et quia virtus animalium non est non est nisi in neruis. Voces animalium castratorum propter debilitatem neruorum, similes sunt vocibus fœminarum. Voces ergo masculorum mutantur quando coeunt, vel cum euntur vel eunuchantur. Itaque mutatio vocis significatio est motus ad coitum. Res quoque communis est animalibus omnibus præter hominem, garrulitas, & strepitus multus tempore coitus maximeque in auiibus, vt supra dictum est. Omne animal tempore coitus vocat comparem suum per vocem propriam, & specialiter rana. Aues paræ sunt multæ vociferationis, ita quod quædā agnoscunt intentiones quorundam vociferando. Strepitus autem apum & cicadarum non est vox: quia non anhelat, sed fit propter aliquarum partium confricationem, locutio vero soli homini appropriatur.

De monſtruoſis ſetibus animalium.

CAPVT XLII.

A *Riſtoſeles.* Quandoque vero cum motus virtutis agentis debiles fuerint, & non vicerint materiam, remanebit quidem vniuerſalitas & erit animal, ſed habebit forte caput arietis aut tauri, aut aliud huiusmodi, & forte generabitur vitulus habens caput hominis, vel agnus caput tauri. Huiusmodi monſtruoſitas accidit quandoque ſecundum modum hunc, id eſt per coitum diuerſorum in ſpecie, vel etiam per modum imprægnationis, id eſt concubitus, ſcilicet innaturalis. Dicitur autem aliquid monſtrum propter membrorum ſuorum multitudinem, & formæ ſuæ diuerſitatem, quia forte multorum pedum erit, vel multorum capitum. *Demetrius ſingit,* quod monſtruosus eſt filius propter duo ſpermata in matrice continuata, & hoc verum eſt in auiſus, maxime in gallinis, vnde in ouis inueniuntur, quandoque duo vitelli, propter ſpermaturum congregationem. Itaque cum nullus paries inter eos diſtinxerit, tunc generabitur ex eis pullus monſtruosus habens vnum caput & vnum corpus, ſed quatuor pedes & quatuor alas; quia pars ſuperior prius ex albo creatur, & ex citrino cibatur, deinde pars inferior creatur poſterior, & cibus eſt vnius non per parietes diſtinctus. Si vero fuerit tela diuidens inter ſperma primi coitus & ſecundi, erunt duo pulli. Sic ergo ex coitu ſuper coitum generantur filij gemini, vel monſtruofi. Iam enim apparuit ſerpens habens duo capita propter eandem cauſam, quia ſerpens etiam ouat, & eſt multorum ouorum, non autem inuenitur in eis monſtruoſitas, niſi raro propter figuram matricis, quoniam eorum oua diſpoſita ſunt in matrice ſecundum aciem propter ſuam longitudinem. Porro apibus & veſpis non accidit hoc, quia quilibet eorum pullus eſt in foramine per ſe.

De eodem.

CAPVT XLIII.

I Taque debemus opinari, quod accidit monſtruoſitas ex materia, & ob hoc inuenitur in generantibus multos filios & maxime in ouibus, & capris. In mulieribus autem & in cæteris non niſi raro. In animalibus quoque filiorum pedum multis fiſſuris, accidit magis quam in alijs, propter multitudinem filiorum, & quia non pariunt filium completum vt canis quæ vt pluries parit cæcos. Multitudo namque prohibet complementum creationis, & illa diminutio procedit quandoque ad creationem monſtruofam quæ accidit ex errore operationis naturæ. Et forte parietur filius habens multos digitos, vel vnum tantum & ſimiliter in alijs membris. Forſitan autem habebit virgæ & membrum mulieris, quod accidit mulieribus & capris. Iam etiam apparuit caper habens in cruribus ſuis cornua. Huiusmodi alteratio & diminutio inuenitur etiam in membris anterioribus quia quorundam creatio quandoque diminuta eſt quandoque autem inuentum eſt animal carens corde & hepate, ſcilicet forte carebit ſplene vel forte habebit vnicum renem, vel duo fella, forte vero habebit ſplen in dextro, & hepar in ſiniſtro. Hoc totum ſicut diximus, viſum fuit in completis viujs animalibus. *Sed quod exiit à natura modico tempore vixit, & quod multum à natura recedit non vixit,* maxime ſi in membris principalibus alteratio naturæ fuerit. Cauſa vero generationis geminorum eadem eſt cum cauſa membrorum ſuperfluum. In prima namque conceptione cum in aliquo membro ſuſtentatur multa materia ſcilicet pluſquam debet, accidet quod illud membrum erit maius alio: ſicut digitus, manus, vel pes: & forte ſi diuidetur materia, fietque ex eis creatio geminorum, ſicut accidit radicibus arborum, quas tangit ictus fulminum, quoniſ in duo diuiduntur, & ex vna radice ſuſtentatio duarum arborum efficitur. Illud quoque quod accidit quibuſdam, vt habeant naturam maris & formam, ſit etiam ex declinatione ſuperflui ſeminis ad illam partem, cuius ſcilicet materiæ pars vincitur, pars vero non, eritque membrum vnum

A principale, & aliud non. Denique ſciendum quod poſſet ſa-
accidentia animalium ſigna ſunt ſuorum.

De animalibus bigeneribus.

CAPVT XLIII.

I *Sidorus.* In animalibus autem bigenera dicuntur, quæ ex diuerſis naſcuntur; vt mulus ex equa & aſino, Burdo ex equo & aſina. Ibride ex apris & porcis, Tyrus ex oue & hyrcis, Muſino ex apra & arietis. Eſt autem dux gregis. In-
dai aſſerunt quod Ana nepos Eſau equarum greges ab aſinis
in deſerto primus ſecerat aſcendi, vt mulorum inde contra
naturam animalia noua naſcerentur. Onagros quoque ad hoc admiſſos eſſe ad aſinas, & ipſum iſtiusmodi re-
periſſe concubitus, vt velociſſimi ex his aſini naſceren-
tur. Sic & Iacob contra naturam colorum ſimilitudines
procurauit. Nam tales ſætus oues illius concipiebant,
quales umbras arietum deſuper aſcendentium in aqua-
rum ſpectulo contemplabantur. Denique & hoc ipſum
in equarum gregibus fieri fertur, vt generoſos obijciat
equos viſibus concupiſcentium, quo eorum conſimiles
concipere & creare poſſint. Nam & columbarum di-
lectores depictas poſuit pulcherrimas columbas in lo-
cis quibus illæ verſantur, quo rapiente viſu ſimiles ge-
nerent. Inde eſt quod quidam granidas mulieres iubent nul-
los intueri turpiſſimos animalium vultus, vt cynocephalos
& ſimias; ne viſibus occurrentes ſimiles ſætus pariant.
Hanc enim ſæminatum eſſe naturam, vt quales pro-
ſpexerint ſiue mente conceperint in extremo eſtu vo-
luptatis dum concipiunt, talem & ſobolem procreent.
Etenim animal in uſu venereo formas extrinſecus
transmittit intus, earumque ſatiata typis rapit earum
ſpecies in propriam qualitatem. Itaque induſtria humana
diuerſum quoque animal in coitu coegit, ſicque adul-
terina commixtione genus aliud reperit.

*Solent enim & Indi ſæminas canes noctu in ſyluis alle-
gatas admittere ad tygrides beſtias, à quibus inſiliri & naſ-
ci ex eodẽ ſætu canes adeo acerrimos & fortes dicunt,
vt complexu leones proſternant. Dicuntur & lyciſci, vt
ait Plinius, canes nati ex lupis & canibus, cum inter ſe
forte miſcentur. Leopardus quoque ex adulterio leonæ, &
pardis naſcitur. Plinius libro 10. Equarum iubas tondenti præ-
cipiunt, vt aſinorum coitum patiuntur. Ariſtoſeles ubi ſupra.*
Omne autem animal ſpecie differens generantibus, na-
tura ſterile eſt. *Gloſſa.* Sicut mulus, & burdo, non enim
oportet vt generent ſimile, cum ad id ſufficiat permix-
tio ſpecierum. Natura namque nihil agit ſuperflue, ſed
neque diſſimilia generare potest, ſic enim per diſſimilia
curſus eſſet in infinitum, quod reſpuit natura.

De Naturali partu animalium.

CAPVT XLIV.

A *Riſtoſeles.* Omne animal paucos filios generans facile poteſt eos creare, ſed huiusmodi pariunt animalia completa, vt habetia ſoleas vel ſotulares. Animalia vero filiorum pedum generant filios non completos, & habent multos, eoſque creare poſſunt in principio, cum autem creuerint non paſcunt eos, ſed pariunt, ſicut animalia faciunt quæ pariunt vermes, for-
taſſis ergo parient filios non diſtinctos, occaſionatos, ſi-
cut vulpes, leo, & quidam iſtorum filiorum erunt cæci.
Porca vero generat multos filios completos, quia na-
tura eius eſt inter duos modos prædictos. Illud enim
animal non eſt magnū, ſicut animal habens ſoleas. Sed
cibus qui tranſire debet in corpus, tranſit in ſuper-
fluitatem ſeminis, completque quod concipit pro-
pter bonitatem ac fertilitatem ſui corporis. Eſt
enim ſicut arbor plantata in terra pingui multum
cibum habenti. *Quadam ergo animalia generant in-
completos propter diminutionem cibi, ſicut patet in fi-
lijs, quos generant mulieres in menſe ſeptimo.* In hoc
etiam imprægnationis tempore diuerſificantur in

Z z z

homi-

Situs partus
in ventre.

homine, & in alijs. Mulier namque septimo mense pa-
rit, & in nono, & forte in octavo, sed in maiori partu
moritur. Mulieribus proprie in tempore partus accidit
fortis dolor. Ceteris autem animalibus nō. Omnes au-
tem animalium filij quando pariuntur dormiunt prop-
ter consuetudinem dormiendi in matrice. Et in ventre
quidem usque ad tempus parius caput habent conuersum su-
perius, quando vero mouentur ad partum, vertunt caput in-
ferius. Igitur naturaliter exitus omnium animalium est
super caput, quia pars superior maior inferiori, sicut ac-
cidit trutinæ, quia ponderosius ad terram declinat.

De eodem.

CAPVT XLV.

Inchoati
partus.

Caci.

Situs homi-
nis in utero.

Plinius ubi supra. Terrestrium, vipera sola intra se
parit ova vnius coloris, & mollia vt pisces. Tertia
die intra vterum catulos excludit, deinde singulos sin-
gulis diebus parit 20. fere numero. Itaque ceteri tardit-
atis impatientes latera perfrunt occisa parente. Ce-
teræ serpentes contexta ova in terra incubant, & factum
sequenti anno excludunt. Ocyllime pariunt, quæ pluri-
mos gignunt. Quo maius est animal, tanto diutius vte-
ro formatur, diutius gestantur quibus longiora vite spa-
cia. Neque crescentium tempestiua ad generandū ætas.
Quæ solidas habent ungulas, singulos, quæ bisulcas ge-
minos pariunt, quorum in digitos pedum fissura diuisa
est, eo numerosiora in fœtu. Sed superiora omnia perfe-
ctos edunt partus, hæc inchoatos. in quo genere sunt &
Leone, vulpes, & v. s. e. Informia magis quidem quā su-
pradiçta; Postea lambendo calefaciunt fœtus, & figu-
rant, pariunt plurimum, quia ternos. Cæcos autem gignunt
canes, lupi, pantheræ, rhœs. Canes qui ante iustum tempus
conceperint, diutius cæcos habent catulos. Dasipodes
omni mense pariunt, & superfætant sicut lepores. Nam
dasypus & lepus tantum superfætant, à partu statim im-
plentur, concipiuntque, quamuis vbera siccante fœtu
pariunt non cæcos. Quæcumque animal pariunt, in ca-
pita gignunt, circumactō fœtu subnixum. Alia in vtero
porrecta: quadrupedes gestantur extensis ad longitudi-
nē cruribus, & ad alium suam applicatis. Homo vero in
semet conglobatus inter duo genua naribus fissis. Quadrupede-
rum ova gignentium, lacertas ore parere, vt vulgo cre-
ditur, Aristoteles negat. Neque incubant oblita quo
sint in loco enixa. Quoniam huic animali nulla memo-
ria. Itaque per se catuli erumpunt.

De cumento animalium, & ætate.

CAPVT XLVI.

Pisces pluuia
crescunt.Causa mi-
noris intell-
ectus in bru-
tis & pueris.

Aristoteles. Crementum animalium non est, nisi
ab eo in quo naturaliter delectantur, & illud à
quo generantur, idem est cum eo à quo crescit, id est
cibus. Pisces pluuialibus temporibus impinguntur, & vni-
uersaliter nihil bene crescit nisi pluuia imbratur. Fœminæ
citius cresunt, & senescunt quam masculi. In homini-
bus tamen, vt dictum est, citius formantur mares,
quam fœminæ. Corpus viri crescit quinque annis quasi se-
cundum medietatem sui cimenti. Elephas crescit annis qua-
draginta, & magnus est præ omnibus animalibus. Po-
sterius minus est, quam antierius, præterquam in ho-
mine in quo pars superior proportionalis est inferiori,
minor etiam in decrepitis, sed in pueris econuerso,
propter hoc infantuli non possunt eleuare se, quia
superius maius est, & ponderosius inferiori earum.
Cum vero iuuenescunt, pars inferior supercrescit. In
quadrupedibus è conuerso. Dum enim nascuntur, pars
inferior maior est superiore, deinde superior pars su-
percrescit. Ideo quadrupedia nata se erigunt statim, &
incedunt. Ob hoc etiam pullus equi posteriori pede ca-
put suum tangit, equus autem factus non potest. Simi-
ter, & aues, & pisces plus habent carnis antierius, quam
posteriori; propter hoc ergo omne animal minoris est intell-
ectus, quam homo, quia pondus superioris partis diminuit intel-
lectum, propter eandem quoque causam pueri minoris intellectus

sunt, quia caput habent crassum, & ponderosum. Animalia
magni corporis vnum filium generant, & animalia par-
ui corporis multos, quia multus cibus in crementum
corporis transit, & ideo remanet ex eo nisi modicum
scilicet vnde sperma generatur. Quod vero natura di-
minuit in multitudine, addit in magnitudine, & econuer-
so, nihil enim agit superflue. Pueri non habent causam
spermentalem. Vnde nec caluescunt sicut nec mulieres.
Homo autem, & equus in senectute caluescunt causa
supra dicta. Cetera vero animalia nequaquam. Iuuenes
in animalibus fortiores sunt pueris, quia iuncturæ pue-
rorum fortes non sunt, nec eorū nerui, similiter neq; se-
nū, vox quoq; iuuenum animalium acutior est voce se-
num, excepto vitulo, in quo accidit contrariū. Item in iu-
uene sanguis est tenuis, & aquosus, multus. In senē vero spif-
sus, niger, paucus. Animalia pilos habentia, quando senes-
cūt, indurescunt eorū pili. Similiter & in auib; plumæ.
Cortices vero siue cutes animalium incrassantur & in-
durantur tunc, propter diminutionē caloris & propter
transitum humoris cum calore magis indurantur. Fri-
gus enim non indurat tantum, sed etiam inspissat cor-
pus atque condensat. Animal multæ pinguedinis cito
senescit, & parum generat, multasque habet occasiones,
in prima ætate, & in senio, & infirmis non est sperma.
Glossa. In prima quidem ætate, quia cibus transit in cre-
mentum corporis. In senio vero, & infirmis, propter de-
bilitatem vel paucitatem caloris.

De superfluis humiditatibus animalium.

CAPVT XLVII.

Aristoteles in lib. de vegetabilibus. In omni animali
& planta, & minera finita humoris materia pro-
uenit siccitas loco humoris propter victoriam indige-
stionis. Digestio enim est ubi humor, & calor quandoque ter-
minum consequuntur. Eritque indigestio in lapidibus, &
mineralibus, in animali vero, & planta nō sic, quia partes ea-
rum cōpactæ sunt, vnde & ab eis fluxus venit, in mine-
ris non est fluxus neque sudor, quia partes earum rari-
tate non sunt, ideo nihil ab eis egreditur, sicut ab animali, &
planta superflua quædam, quia calor humorem ad ex-
tremitates trahit, dispergiturque, materia per omnes par-
tes eius, & quod superfluit, emanat sicut enim in balneo
calor humorem trahit, qui in vaporem conuersus ele-
uatur, & quando superfluit in guttas conuertitur. Sic in
animali, & planta superfluitates ascendunt, & iterū de-
scendunt in actionibus suis. Idem in li. de animalibus. In ani-
malibus quidē magni corporis necesse est modicū esse
superfluum, & ideo paucæ sunt generationis quia super-
fluum transit in magnitudinem corporis indigentis mul-
to cibo. Omnia superflua habent in corpore loca, nota
vt superflui tibi siccus locus est intestinum inferius, & su-
perflui humidi vesica. Locus autem spermatis matrix, &
loca coitui conuenientia testiculi scilicet & virga. Locus
vero lactis hubeta. Est & aliud de corpore exiens non
secundum viam superflui quo indiget, sed secundum
viam dissolutionis, nec habet in corpore naturalē locū,
sed vagatur casualiter scilicet vt sudor, & huiusmodi.

De Sudore.

CAPVT XLVIII.

EX superfluitate quidem humida paruorum vena-
rum exit sudor, nec fit nisi quando calefit corpus,
& aperiuntur ostia venarum. Iam vero quibusdam ho-
minibus accidit sudor sanguineus, propter malitiam comple-
xionis, quia corpus eorum valde rarum fuit, & paratum ad
fluxum sanguinisque valde humidus, & aquosus propter debi-
litatē caloris in venis parvis. Sanguis enim quādo digerit-
ur, inspissatur. Color vero non potest digerere propter
multitudinem ipsius cibi. Auicenna in 2. canone. Sudor est
aquositas sanguinis plus cholericū admixtū est & est digestus,
quā vrina. Est enim superfluitas vniuersalis, & humi-
ditatis post digestionem ultimam. Vrina est superfluitas
secun-

secunde digestionis. Diuersificatur autem calor secundum animalia, & in ipso est resolutio non pauca. *Sudor atbletarum confert apostematibus inguinis, & ea resoluunt.* Sudor fucus luctantium cum oleo de alchana resoluunt apostemata mammilla, cum oleo vero rosato ponitur ad congelationem lactis in mammilla. Præterea sordices luctantium, quæ congregatur in corporibus eorum quando inunguntur oleo, & permiscuntur pulueri, siue quæ congregatur super parietes ex vaporibus, & sudoribus earum resolutiua est ischiatica. Confert etiam duriciei matricis. *Idem in 4. canone.* Sudor bestiarum venenosus est, & ex eius potu fit facies viridis, & apostematur, & currit ex corpore sudor fetidus, & ex ascellis. Cura eius est vomitus cum aqua tepida, & tyriaca ex terra sigillata.

De lachryma, & salua.

CAPVT XLIX.

A *V* *For.* Lachrymam, ut ait Isidorus, quidam à laceratione mentis dictam putant, quia scilicet ex dolore mentis solet procedere, ipsamque quodammodo doloris affectu laceratam ostendere. Sed hoc dumtaxat in homine rationali mente prædico, veruntamen ceterorum etiam animalium nonnulla ex affectu consimili reperiuntur fletuisse. Est autem lachryma stilla vel gutta liquida, lucida vel salsa, ex oculis profluens, aliquando quidem ex ira, & indignatione, aliquando ex cordis vel corporis angustia vel dolore, aliquando ex pietate vel compassione, aliquando vero ex desiderio, vel gaudio vel amore procedens. *Isidorus in li. etymologiarum.* Solum equum fertur præter hominem lachrymari, & doloris affectum sentire. Interfectis itaque vel morientibus dominis suis multi lachrymas fundunt. *Gregorius in moralibus.* Salua in os à capite labitur, ab ore vero ducitur ad ventrem dum glutitur. *Auicenna in 4. canone.* Salua diuersificatur secundum species, & complexionem singularem. Virtus eius omnino maturatiua est resolutiua, abstergit pannum, & lentiginem, ac sanguinem mortuum, venenis quoque resistit, & sputum hominis ieiuni scorpionis interficit. Item fricatur impetigo cum salua hominis ieiuni, & camphota. Eadem quoque dum distillatur in aurem à vermibus læsam, eos interficit, & statim educit.

De urina.

CAPVT L.

A *R* *istoteles ubi supra.* Omnis animalium femina mingit ad posterius. Ex maribus autem quadrupedum, quæ mingunt retro est elephas, leo, camelus, & animal pilosum. Non potest autem esse animal habens soleas, & mingens retro. *Aues non mingunt, quia parum bibunt, & quod superest humidi transit in plumam.* Similiter neque pisces, & generaliter, nec aliquod ouans. *Auicenna ubi supra.* Urina calida est, & sicca. Omnis autem absterfua est. Itaque Morpheam abstergit, confert doloribus uernosis, & præcipue urina caprarum domesticarum, & montanarum, propriè spasma, & extensioni uel tereno. Item in vase æreo coagulata confert albugini, & scabiei, proprièque urina puerorum. Similiter, & cocta cum porris. Fex urinae confert Erisipilæ supposita. Confert etiam linita scabiei, & Sahaphæ, & ulceribus venenosis, ulceribus pedum. Ex urinis quidem magis iuuatiua est urina Cameli Arabici. Urina vero hominis debiliior est cæteris, ea tamen debiliores sunt urinae porcorum domesticorum castratorum, & ex eis fortiores sunt antiquæ. Porro urina hominis castrati omnis generis urina debiliior est. Ex urinis autem magis absterfua est urina hominis. Sunt autem urinae medicinales humana, asinina, camelina, caprina, taurina, porcina, canina, leporina, Iynceæ, de quibus inferius locis suis dicitur.

De Stercore, & sterquilino.

CAPVT LI.

I *N libro etymologiarum 11.* Stercora sunt sordes quæ ex animalis purgatione disfluunt. *Haly.* Fimus omnis

A est calidus, & fucus, virtus eius variatur secundum animal de quo est, ciborumque eius naturam. *Auicenna.* Stercus omne calefactiuum est, resolutiuum, & siccatiuum. Diuersificantur autem stercora secundum diuersitatem specierum animalium, imo quandoque secundum diuersitatem indiuiduorum specie vnus & propriè hominum. Stercus quidem anatis non administratur propter superfluitatem suæ caliditatis. Stercus etiam accipitris, & cristarellæ cæterarumque rapacium raro administratur, quia superflua sunt valde. Administratur autem in medicina stercus hominis, equi, muli, asini, bouis, capræ, porci, canis, locustæ, talpæ, muris, lacerti, crocodili. Ex auibus vero gallinæ, columbæ, ciconiæ, turdi, palumbi, vulturis, & hirundinis. *Augustinus in li. de moribus Manichæorum.* Quid stercore aspernabilius? tantum tamen agris utilitatem affert, ut eius inuentori stercurio, à quo etiam stercus nomen accepit, diuinos honores Romani deferendos putarent. *Palladius de agricultura li. 1.* Stercus auium maxime necessarium est agriculturæ, excepto anserum lætamine, quod satis omnibus inimicum est. Stercorum congestio locum suum tenere debet, qui abundet humore, & propter odoris horrenda conuertatur ab aspectu, humor enim abundans hoc præstabit stercore, ut si qua insunt spinarum semina, putrefiant. Stercus asinorum primum est maxime hortis, deinde ouium, & caprinum, & iumentorum. Porcinum vero pessimum, columbinum feruidissimum. Cæterarumque auium satis vile excepto palustrium. Stercus quod anno requieuerit segetibus utile est, nec herbas creat si vetustius sit, minus proderit. Præterea recentia stercora proficiunt. At ubi herbarum, & maris purgamenta si aquis dulcibus lauentur, mixta reliquis vicem stercoreis exhibebunt, & limus, quem scaturiens aqua vel fluuij incrementa respuerint.

De Spermate.

CAPVT LII.

A *R* *istoteles.* Sperma dicebatur antiquum illud esse, quod ex toto corpore exit, per hoc etiam id probantes quia maxima est in ea delectatio, & quia ex perfecto generatur perfectum, similiter e contrario. Et quia geniti generantibus assimilantur, non in creatione naturali tantum, sed etiam in accidentibus, multique geniti maculas habent similes generantibus, & in eisdem locis. Nos autem dicimus esse sperma, quod habet naturam essendi, conueniens toti, & non exiens à toto. Dicebant illi quod sperma est dissolutio corporis. Nos autem dicimus ipsum esse superfluum quo indigetur, & melius est, quod & vltimum. Quod enim secundum viam superflui sit, & non secundum viam dissolutionis, signum est, quoniam animalia magni corporis sunt paucæ generationis, quia necesse est, ut sit in eis multum dissolutum, & paucum superfluum, ratione supra dicta. Omne quoque quod dissoluitur à corpore, corrumpitur, naturam suam mutat, præterea dissolutum non habet in corpore naturalem locum, sed vagatur casualiter. Itæ dissolutio semper debilitat, exitus autem spermatis alleuiat. Et non exit à viro sperma tantum, sed sperma cum superfluitate, quæ mala est, & infirma propter hoc homines multi non generant. Non est autem sperma in iuuenibus propter clementiam: sperma namque transit in clementiam corporis. Nec est etiam in senibus propter indigestionem, quia natura non potest bene digerere, sed nec in infirmis, propter debilitatem. Quidam autem sunt multi spermatis, quidam pauci, quidam vero nullius, non propter infirmitatem sed propter contrarium, quando, si sani sunt, & multæ carnis non spermatizant nisi modicum, nec coitum desiderant nisi raro, similiter & accidunt mulieribus, superfluum namque in corporibus pinguibus digeritur, & transit in pinguedinem. Huiusmodi occasio etiam accidit in vitibus fertilibus propter multitudinem cibi, quia fructus earum diminuantur, & corrumpuntur. Itaque capri, quia quando multum impinguntur, non coeunt nisi raro,

Stercoris utilitates.

Sperma à toto corpore.

Cur iuuenes spermate careant.

paiores ſapientes macrificant eos ante coitum, ſimili-
ter & cultores vitibus fertilibus faciunt. *Igitur manife-
ſtum eſt, quod ſperma eſt ſuperfluum cibi, quo indiget, & cibi
ultimi, cibi ſanguinei ſcilicet qui per membra ſpargitur, &
magnum eis vigorem dat.* Ideoque ſperma corpus debili-
tat, cumque digeritur, & decoquitur, exit mutatum, &
alteratum ſcilicet album, non in colore ſanguinis, niſi
exierit indigeſtum. Quando autem vir multū coire ſa-
tagit, exit ſperma ſanguineum. Recte vero filij patribus
& parentibus ſimiles ſunt, quoniam id quod à membris
exiit, ſimile eſt ei, quod remanet. Itaque ſperma, quā-
vis in eo nulla appareat membrorum diſtinctio, potentia
tamen ſimile eſt cuilibet membro. Sperma multiplica-
tur in corpore cuius complexio calida eſt, & humida.
Omne animal multi ſibi pauci ſeminis eſt. Homo vero
inter alia animalia comparatione ſui corporis eſt multi
ſeminis, humor quidem naturalis, & accidentalis con-
ueniens eſt generationi ſpermatis. Calor itaque ſolis, &
calor animalis ſunt in ſpermate, &c.

De Menſtruo.

CAPVT LIIL.

Menſtrum
quid?

Idem. Menſtrum in ſæminis ſimile eſt ſpermati in
maribus. Nec eſt aliud, quam ſperma indigeſtum: ſed
non eſt conueniens generationi, quia ſi fuerit ſperma
non erit menſtrum, & deconuerſo. Huius ſignum eſt,
quod natura ſæminarum debilis eſt, & minoris caloris,
earumque corpora molliora ſunt, & leuiora, paucioriſ-
que pili corporibus marium. Minora quoque ſunt eis
in omni genere animalium generantium animal. Nec
eſt exitus menſtrui, niſi in iſtis generibus tantum. Sed
generatio ſpermatis, & menſtrui non fit ſecundum ean-
dem viam. Nec eſt fætus ex commixtione duorum ſper-
matum, quia multoties imprægnatur mulier ſine dele-
ctatione tēpore coitus, & quandoque ſpermatizant vir,
& mulier, nec tamē ab eis aliquid generatur, niſi in ma-
trice fuerit humiditas temperata ex reliquo menſtrui;
*propter hoc omnino non parit mulier, quando menſtruat, neque
quando multū menſtruat.* Animalia ouantia nō menſtruant
propter corporum ſiccitatē. Animalia vero quæ gene-
rant animal, eiſciūt humiditatē, præterquam in illis, quæ
occalionantur in generatione, ſicut eſt genus mularum.
Fluxus autē ſanguinis non manifeſtatur in ſæminis alio-
rum animalium, ſicut in mulieribus. In interiori namque
mulier eſt maioris ſanguinis, quam ſæminæ cæterorum
& ob hoc accidit ei menſtrum. Ob hoc etiam minus
infirmatur quam vir. Lactantes omnino non mēſtruant
vel modicum. Quæ vero menſtruo carent, ut plurimum
ſteriles ſunt.

De Lacte.

CAPVT LIV.

Lac.

Caſeum.

Iſidorus li. ii. Lac à Græco deriuatum eſt pro cando-
re. Græci enim album Leucon dicunt. Lac vero, &
ſanguis ſunt, quod nutrit, & quod nutritur. Nam lacte
nutrimur, ſanguine viuimus. Caſeum autem vocari quaſi ca-
reum, eo quod careat ſero. Nā omne ſerum ei deducitur, ut
ponderibus arguatur. Ex li. de nat. rer. Lac eſt humiditas
in animalibus ſeparata poſt imprægnationē. Quando-
que tamen ut dicit Ariſt. erumpit etiam in masculis, ſed
non apparet propter creationis eius ſpiſſitudinem. Lac
mulierū nigrarum melius eſt, quam albarū. In capris au-
tem eſt contrarium. Ariſt. Oves præcipuè inter omnia
animalia dant lac per multū tēpus ſcilicet per 8 mēſes,
quædā vero pascua mēnuūt lac, & quædam multiplicāt,
ut ea quæ ſunt inflatiua, ſicut faba, quæ capræ conuenit
& vaccæ. Signum vero multitudinis lactis ante partum
eſt declinatio vberis ad inferius. Piſcium Delphinus ha-
bet lac in mammillis, & lactat fætus. *Iſaac in dign.* Lac
temperatam habet complexionem in calore, & humi-
ditate, quæ ſunt in primo gradu. Vnde minus quam piſ-
ces humidum eſt, phlegmaticis quoque generatiuum; vicini-
que eſt ſanguini, nec aliud eſt niſi ſanguis ſecundo coctus in
vberibus. Habet tamen à mammillis albedinem, ſapori-

tatem, & habilitatem.

*Idem lac tripliciter diuiditur, aut enim dulce eſt vicini-
tus mammillas exiens, aut acidum aut horum medium.*
Dulce minus calidum eſt, quam in medio primi gra-
dus, & in initio ſecundi. Quod monſtrat eius ſaporitas,
& ſanguinis ſaporis vicinitas, ac facilis in eum muta-
bilitas. Vnde & minus, quam piſces eſt humidum, & à
phlegmate longè remotum. Itaque laudabilius eſt eius
nutrimentum, & carni, cæterisque membris facile affi-
milandum. Non autem eſt accipiendum lac, niſi corpus
ſit temperatum, & ſtomachus exinanitus de cholencis,
& phlegmaticis humoribus. Corpus enim ſi his ſit mū-
datum, & lac benè digeſtum multum; nutrimentum dat,
*laudabilem ſanguinem generat, carnem augmentat, & totum
corpus laudabiliter humectat, exteriora tenerat, & pulchra fa-
cit.* Vnde Rufus. Lac bibentes ſeiunos eſſe oportet, &
bibatur calidum cum exit vbera: nec aliquid comeda-
tur quouſque digeratur, & labor, & motus nimis ca-
ueatur. Si enim cum nimio motu ſtomachi inuenerit
defectionē, eiſcitur lac antequam digeratur, ſi vero for-
titudinem inuenerit in corruptionem mutatur.

De Lactis origine.

CAPVT LV.

Ariſtoteles. Lac animalis totum eſt in mammillis.
Mammillæ vero ſunt in animali, quod generatur
vel interius vel extra. *Mulieres lactantes, & imprægnatæ nō
menſtruant, quia natura lactis, & ſanguinis menſtrum eadē eſt.*
Nec poteſt ita materiare natura, quod duobus ſufficiat,
ſcilicet exitui menſtrui, & lactis. Sed quando ſuperflui-
tas illa tranſit in aliam partem, abſcinditur ab alia: niſi
accidat contrarium naturæ. Et quandoquidē iam non
potuerit eſſe cibus egcepti per vmbilicū propter mag-
nitudinem, tunc præparatur lac, & iterum cum tranſitus
cibi non fuerit per vmbilicū, ſtatim conſtringuntur
venæ ſuper quas poſita eſt tela, quæ dicitur vmbilicus,
propter hoc exit natura extra. Idcirco nō dicitur eſſe lac
ante tempus partus, nec multo poſt, niſi cōtra naturam
accidat. Quoniam ergo tempus partus aliorū animalium
non diuerſatur, erit digeſtio, & cōplementum lactis in
illo tempore. Tempus autem partus mulierum diuer-
ſatur, & ideo neceſſario debet eſſe lac bonū poſt ſep-
timū mēſem. Iam enim non auferetur ab ea pars bonæ
digeſtionis, quæ accipiebatur antea, & nō indiget illa.
Cibus enim omnium animalium non eſt niſi dulce, val-
deque digeſtum, & quod ex eo remanet ſalfum eſt, &
malæ digeſtionis. Idcirco lac ante tempus illud tale eſt,
tunc vero congregatur lac bonum in mammillis ſæmi-
narum, & in locis ſuperioribus propter ordinem ſu-
ſtentationis, quoniam in loco qui eſt ſupra parietem, eſt
principale mēbrū in quo eſt vita, & locus ſuperior pro-
prius eſt cibo, & ſuperfluo. Ex iſtis ergo locis, propter
cauſas dictas, erit etiā ſuperfluitas ſpermatis, quæ eſt ex
natura ſanguinea. In illo quidē genere animalium erit lac
ante imprægnationē, nec eſt iuuatio in primo aut in vl-
timo. Fæminæ vero quæ non imprægnantur, quando-
que lac habent in māmillis ex herbis quas comedunt,
& hoc raro accidit. In quibuſdam etiam regionibus nō
expectatur imprægnatio capræ, ſed fricatur eius ma-
milla cum vrtica, & exit primo ſanguis, deinde ſanie ſi-
mile, poſtea vero lac bonum non peius lacte imprægna-
tum. In mammillis quoque marium quandoque re-
peritur lac, ſed paucum cum exprimitur, & ſi fortē mul-
tum exprimatur, hoc accidit paucis, & raro.

De Multiplici lactis diuerſitate.

CAPVT LVI.

Iſaac. Lac diuerſificatur quatuor modis, aut ſecundū
naturam animalis, aut pascuæ ſuæ, aut temporibus,
anni, aut nouitate, & vetuſtate. Ex natura animalis, quia
aut eſt ex temperato animali bene carnoſo, & huius
melius eſt, maximè ſi ab vberibus nouiter mulgea-
tur. Aut ex animali infirmo, & malæ complexionis

Diuſa la-
tū.Lactis vi-
litate.Cur lactan-
tes & im-
prægnatæ
menſtruant.Diuſa la-
tū ſeu
dam an-
tempora.Lac meli-
quid?

& macro, & huiusmodi peius est, & illaudabilem sanguinem generat, maxime si diu mulsum fuerit. Ex paucis autem diuersatur, quia alia ex teneris, & recentibus herbis pascuntur, & hæc aquosum, & subtile lac habent, & stomacho nocuum. Alia ex ficcis, & ramorum extremitatibus, hæc habent lac minus aquosum, non solutiuum, sed stipticum, & stomachi confortatiuum vt capræ.

Diuerſum eſt ſecunduſque ſæculi ſecunduſque anni tempora.
Ex temporibus anni diuersatur lac, quia in veris initio subtilius est, & aquæ assimilatur, tunc enim animalia vicina sunt partui & aquosi humores adunantur in matrice, quibus necesse est admisceatur. Ideoque hoc tempore aquosum est nocuum stomacho, fastidium mouens, & vomitum, stomachi asperitatem emolliens, & lubricans, *Vnde & ventrem laxat.* Sed post 40. dies vsque in fine veris, & in initio ætatis illa humiditas crassa consumitur, & obediens actioni temperatur. Perfectè enim mamilis iam digeritur, & laudabile ac nutritibile efficitur. In fine vero ætatis, & initio autumnus calor aeris augmentatur, sicque minoratur humiditas, & fit lac crassum, durum ad digerendum, ac stipticum. Vnde hæc lactis species in stomacho maxime coagulatur, & infirmitates pessimæ generantur, quia fumo capiti ascendente fiunt suffocationes, anhelitus, & dolet caput omne. Si autem ad finem autumnus peruenit, iam humiditas sua substantialis propius consumitur, & incrassatur. Ex nouitate, & vetustate diuersatur, quia aut nouiter mulsum est, aut iam diu, aut medium. Nouiter mulsum magis calidum est, & temperatum, tamen naturæ animalis sit vicinum. Vnde laudabilior, & nutritibilior erit cibus, maxime acceptum secundum quod oportet. Lac vero iā diu mulsum naturam dulcis lactis egressum ad frigiditatem accessit iam & siccitatem naturalem, sicut acetum ex vino ad quod cum lac deuenit, ad digerendum temperato stomacho durum est. Quanto ergo durius frigidius: Calido tamen stomacho secundū medicinā prodest parum vel paucum, multum sumptum, crassum & malū dat nutrimentū. In renibus, & vesica lapidem generat, & arenam. Non tamē sicut dulce coagulatur in stomacho, quia iam duæ qualitates sibi ablatae sunt humiditas, & calor. Vnde aufertur & coagulatio. Lac autem inter hæc medium tardius est, quā dulce ad digerendū, & velocius quam acidum. Ablata ergo butyrositate nutritibilis erit alio lacte, & vaccinum maxime.

De lacte meliori eligendo.

CAPVT LVII.

Lac melius quod.
A Vicenna. Lac melius est, quod ex vbere sugendo bibitur, & illud ex eo melius, quod est vehementis albedinis, æqualis essentia, quod super vnguem distillatum figitur, & non currit, & cum pastus ipsius animalis bonus est, & in ipso lacte non sapor extraneus, vt amarus vel acris, nec odor horribilis. Et oportet vt adminuſtretur statim vt mulgetur, antequam conuertatur. *Haly. in 2. parte regalis dispositionis.* Lac melius quod est munde albedinis, temperati liquoris, de sano corpore animalis, quod nec nimis est à partu longinquum. *Disco. cordes.* Lac simplex bonum est, solutiuum ventris, & bonos nutriendos humores, sed inflationem stomachi facit, & interioribus molliciem. Est autem bonum lac nitidum, & pingue. Et melius est vernale, quam æstiuale. Omne lac coctum ventrem stringit, & maxime si lapides in illo cocti fuerint. Lac coctum vulneribus intestinorum confert. Lac vero cum melle temperatum, & parte aque, valet causis intestinorum, renum, vesicæ, prurigini quoque & cacochymia, huic & sal adhibendum est, quia sal inflari ventrem non finit. Lac quidem magnificum est ad nutrimentum, & maxime cum calor naturalis in eo est, & primum quidem lac mulierum bene nutriturum.

Post hoc autem ouium lac contrarium est spleneticis hepaticis, neruis omnibus, & febrientibus & capitis doloribus, & scotomaticis, & epilepticis. Si tamen veluti purgatorium detur, non lædit, sicut lac artificiose deco-

ctum. Habet autem omne lac amurcam, quæ per decoctionē separatur, hæc si accepta fuerit, ventrem plus molit, maximeque melancholicis, & leprosis prodest. Lac recens contrariū est venenis acceptis & calorem habentibus. Et bibentibus catarides aut iusquamum prodest. Omne autem lac melius iuuat si sugatur, quia plus nutrit, & non facile corrumpitur. Lac mox mulsum omnes inflationes bibitum paragonizat. Item omne lac ad oculorum acre rheuma valet, & si deforis cum oui vitello, & oleo rosæ in inflammatione oculorum ponitur, somnum facit, & dolorem mitigat.

De lacte malo ac venenoso.

CAPVT LVIII.

A Vicenna ubi supra. Lac acetosum frigidum est, & siccum crudi humoris, & tardè digestionis valde fluxum cholicum, & sanguinem costringit, & multotiens hecticas febres expellit cum aufertur eius butyrū, & fit ita quod bene digeritur. *Idem in 3. can.* Lac corruptum, quod in via acetositatis conuertitur ad putrefactionem aliam, venenum est, & ab eo generatur vertigo & syncope, & punctura in ore stomachi, quandoque etiam accidit ex eo cholericæ passio mortifera. *Cura autem eius vomere cum aqua mellis, deinde potare vinum purum cum diapiperon, & vaporare stomachum cum oleo nardino.* Præterea lac quandoque congelatur in stomacho propter aliquam causam lædentium congelantium, aut propter præparationem fortè in ipso lacte aut propter coagulum ebibitum. Et accidunt ex eo sudor frigidus, & syncope, & febres rigoris. Et est huiusmodi congelatio venenum, sicut congelatio sanguinis, est enim ex genere illius. Ex ipsa iterum accidit frigus corporis, & paruitas pulsus, & præsecatio constringens anhelitum, quandoque vero inflammatio ventris. Ad huius curationem datur in potu calamentum siccum, & statim resoluit ipsum propter virtutem suam, quia prohibet etiā à coagulatione lac multum & conseruat ipsum. Datur etiā in potu de coagulis aliquid. Ipsum nāque resoluunt, aut per vomitum vel solutionem educunt.

De Coagulatione lactis.

CAPVT LIX.

A Ristoteles. Quædam animalia multum habent lac plusquam eo fetus indigeat. Et est conueniens materia casei, maximeque lac ouis & vaccæ. Aliud vero lac non est conueniens ad caseum, & maxime animalis multas mamillas habentis. Coagulatur autem lac, & coagulo, & lacte ficuum. Lac namque ficuum aggregatur in lana, deinde abluitur illa lana cum modico lactis. Postea lac illud ibi residuum eijcitur, & cum admiscetur ei coagulatur. *Lac vero multi casei, plurimū cibi est, & quanto densius est tanto caseosius. Lac cornutorum animalium coagulatur, aliud autem non.* Lac per frigus nō coagulatur, sed aquositas ab eo separatur. Reliduum vero fit spissum atque crassum, per ignem autem incrassatur. *Item lac animalis carentis dentibus superius coagulatur.* Lac vero dentes habentis in vtraque mandibula nequaquam, sicut nec eius sebum, & eius lac tenue est atque dulce. Lac cameli tenuissimum est respectu aliorum. Et ipsum sequitur lac equæ & post asinæ, lac vaccæ spissum est valde. Et est conueniens materia casei, lac ouis, & vaccæ, lac quoque capræ bonum est. *Palladius ubi supra.* Coagulandum autem est lac coagulis agni vel hedi, vel etiam pellicula, quæ solet, pullorum ventriculis adherere, vel agrostis cardui floribus, vel lacte ficulneo. *Plinius libro 28.* vtilissimum cuique lac maternum concipere, nutritis exitiosum est. Hi sunt enim infantes qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostrum prima à partu spongiosa dēfita lactis. Maxime autem alit quodcunque humanum, mox caprinū. Vnde fortassis fabulæ Iouem ita nutritum dixere, dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimū ex asinis. Magnorū animalū &

Curatio pro
Symptoma-
tibus ex la-
cte.

Colostrum.

corporum facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam frōde magis quam herba vescuntur, Bubulum medicacius, Ouillum dulcius & magis alit, Stomacho minus vtile, quoniam est pinguius. Omne autem vernum, aquatius æstiuo: probatissimum vero quod in vngue hæret nec defluit, Innocentius decoctum, præcipue cum calculis marinis. Alius maxime soluitur bubulo. Minus inflat quodcumque decoctum. Sanat vnas, lichenas. Ad omnia vtile contusa aut luxata, maxime renes, velicam, interanea, fauces, pulmones. Sūt inter exempla qui asininum bibēdo liberati sunt podagra chiragraue. Medici speciem vnam addidere lactis generibus, quod schiston appellauere. Id fit hoc modo: fictili nouo feruet maxime caprinum, ramisq; ficulneis recentibus miscetur, additis totidem cyathis mulsi quot sint heminae lactis. Cum feruet, vt circumfundatur, præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus ita ne quid infundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur, & discedit serum à lacte. Quidam & ipsum serum iam multo potentissimum decoquunt, ad tertias partes, & sub diuo refrigerant. Bibitur autem efficacissimè heminis per interualla sanis diebus quinque à potu illius solitis gestari, datur comicialibus, melancholicis paralyticis in leptis, elephatijs, articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra rosiones à medicamentis factas. Et si vrat dysenteria decoctum cū marinis lapillis aut cū ptisina ordeacea. Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum vtilius, recens quoque dysentericis infunditur. Ad collum autem crudum, Item vulue, & contra serpentium ictus, phthisicis, cantaridum, aut salamandram, aut buprestis, aut phithocampes venenis. Priuatim bubulum his quis calastrum biberint aut cicutam, aut doricenium, aut leporem marinum; sicut asininum, contra gypsum & cerusam & sulphur & argentum viuum. Item duræ aluo in febre. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtilissimè, & bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus quos atrophos vocant. In febre etiam quæ careat dolore capitis, pueris ante cibū lactis assuini hæminam dari conuenit, aut si in exitu cibi rosiones sentiant. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed hoc si non esset habuerunt è caprino. *Auctor.* Est autem coagulum, vt superius dictum est, stomachus animalis, sic dictum ex eo quod lac coagulari facit. Extrahitur autem ab animali antequam incipiat herbas comedere, & salitur, & conseruatur ad vsum prædictum.

De triplici substantia lactis.

CAPVT LX.

Triplex substantia lactis.

Isaac. Lac itaque compositum est ex tribus substantijs in virtute & actione diuersis, vna subtiliatua & mundificatiua. Altera crassa & opilatiua, tertia mollitiua & tenuitiua. Quod aquosum est acutum est & subtiliatiuū. Caseata substantia est frigida & crassa & opilatiua, Butyrofa & mollificatiua & vinctuosa. Cuiuscumque ergo lactis maior est aquositas, salubrius est alio, minoris nocumēti etiam si sepe accipiat, quia à crasso sanguine generādo remouetur. Inde Galenus Quodcumque lac subtile est & aquosum, sicut asininum & caballinum non sanguinem crassum generat. Quod vero plus abundat ad caseum sicut vaccinum & pecorinum sanguinem facit crassum, tamen naturaliter plus vaccinum. Quodcumq; autem in tribus substantijs est temperatum, licet femininū & caprinum, perfectū generat nutrimentum & temperamentū. Vnde antiqui elegerūt serū caprinum. Lac cum sua substantia butyrofa mutatur in fumositatē & generat cholericā, quia butyrum naturaliter est nutrimentum caloris. Crassities vero casei in acetositatem mutatur & putredinem. Vnde non est accipiendum nisi corpus sit temperatū, & stomachus exinanitus de cholericis & flegmaticis humoribus, sicut iam dictum est superius. *Aut. in 2. can.* Lac compositum est ex soluente quod est eius aqueitas, & cōstringente, quod eius caseitas. Et colostrā quidem est tardæ digestionis, & crassi humoris, tardæque descensionis. Mel autem ipsum

Compositio lactis.

rectificat & acquirit ex ea corpus plurimū nutrimentū.

De sero.

CAPVT LXI.

Dioscorides. Serum habet vim purgatoriam educēs ventris humores. *Isaac vbi supra.* Substantia lactis aquosa & acuta, sicut iā dictum est supra crassos humores incidit atque subtiliat, lauat quoque viscera, mordet intestina, & mouet adhibita velociter expellendo. Ideoque ventris solutiuum est, & est laudabilis aquositas lactis in his quæ suauiter mūdificare vis. Maxime si in corpore interiori, vel exteriori cute sunt humores putridi & corrupti vel acuti melancholici de incēlione cholerae rubeæ vel sanguinea. Cuiuscumque ergo lactis maior est aquositas salubrius est alio & minoris nocumēti, sicut iā dictum est. *Aut. vbi sup.* Aquositas lactis calida est, subtiliatua, lauatua, solutua, & in ipsa non est mordicatio. Item aqua casei impinguat habentes complexionem calidam & siccam, cū eius potu soluntur propter causam suam. Non autem eos impinguat, nisi quia humectat, & quia malum humorem extrahit, & ob hoc nutrimentum rectificat. Item delet pīnum & cicatrices linum, & quandoque cōfert eis etiā bibitum. Soluendo autem educit cholera adustam & epithimo soluit melancholiam adustam. In corporibus quoq; calidæ cōplexionis excitat coitum. Item in aqua casei est caliditas quædā, eo quod in ipsa sunt vitrositas acquisita ex sanguine primum, & pars cholericā, impinguat valde canes & nutrit eos. Potus eius cum medicinis mundificatiuis melancholice confert & panno. Eadem recens cocta cum tanto vino quāta ipsa est in cortice granati donec consumatur, prohibet spasmodum faciei. Item soluendo educit cholera & adiuuat eius absterio propter nitrositatem suam, mixta vero melle fit magis iuuatiua. Bibitur etiam propter scabiem.

De Caseo.

CAPVT LXII.

Isidorus. Caseum vocant quasi careum, ex eo quod careat sero. Nam omne serum ei deducitur vt pondus arguatur. *Palladius vbi supra.* Caseus mense Maio coagulandus est lacte sincero, qui serū omne deduci debet, vt & ponderibus arguatur, vbi vero solidari ceperit, in opaco ponendus est loco aut frigido, & subinde pressus adactis pro acquisita soliditate, ponderibus, trito ac torrefacto sale debet aspergi, & iam durior vehementius premi. Post aliquot dies soliditate iam formulæ per crates ita statuatur, ne inuicē se vnaquæq; contingat. Sit autē loco clauso, & à ventis remoto, vt tēneritudine seruet atq; pinguiem. *Vitia casei sunt, si aut secus sit, aut fistulosus, quod euenit si aut parum prematur, aut sales nimis accipiet, aut calore salis oratur.* In recenti conficiendo aliqui nucleos virides pineos terunt, atque ita lacte mixto gelant. Aliqui thymum tritum & frequenter cholaram congelant. Qualemcumque etiam saporem velis, efficere poteris, adiecto quod elegeris condimento, seu pipēris seu cuiuscumque pigmenti.

Isaac li. i. Caseus ex tribus substantijs componitur, vna ex lactea, alia ex coagulo, tertia ex sale. Lac quoque sicut diximus cōponitur scilicet caseitate, butyrositate, & aquositate, præter quam diuisionem & caseus incidit triplicitatē, aut enim recens est & aquosus, aut vetus & parū aquosus, aut inter humiditatem recentis & siccitatem veteris medius. Coagulum enim virtute sui acuminis & caloris ac siccitatis in eo dominatur, quibus sua finitur humiditas. In recenti vero nō sic finitur. Et si enim coagulum cūlibet caseo insit inseparabiliter, recenti tamen insensibiliter propter humiditatis suæ multitudinē. *Idem in lib. 3.* Caseus vniuersaliter pessimus est stomachi grauatiuis, digestionis difficilis. Ideo sæpissime illo videntes cholera incidunt passionem. Et lapides in eorum renibus generantur, sed tamen diuerso modo est. Caseus recens minus calidus est ceteris, & acutus.

Vnde

Vnde vicinus est frigiditati & humiditati quasi in primo gradu, quod est propter humectationem lactis aquositate in se continentem, quare ceteris nutritibilior est, & ventrem humefacit absque villo stomachi nocumento, præcipue si sale careat. Vetus autem & siccissimus acumen & calorem habet palam propter sal & coaguli siccitatem. Proinde cito in fumositatem & cholericos humores conuertitur, quod duobus modis contingit, unus est, quia eius vinctuositas in propatulo est, ob eius aquositatis carentiam. Alius pro acumine, quod acquisiuit coagulo & sale. Ideoque stipticus est & vitandus, quia non est bonus ad nutrimentum, nec ad bonum sanguinem generandum, nec ad ventrem humectandum. Caseus ergo inter nouum & vetus mediocrius, fit laudabilis secundum aliquarum extremitatum vicinitatem.

Idem de eodem.

CAPVT LXIII.

A Vicenna, ubi supra. Caseus melior est medius inter illum qui extenditur vt viscus, & frangilem, ambo quidem mali sunt, & qui sapore priuatus est, & declinans ad duleedinem. Factus autem ex acetoso melior est eis. Casei malitiam augmentant subtiliantia, quia faciunt ipsum penetrare, dum eum impellunt. Et caseus caprarum quæ vefcuntur subtiliantius est melior, quæ earum quæ nil & robelijs. In ipso est absterfio, & ex eo fit emplastrum ophthalmiæ, & extremitati palpebræ percussæ. Generat autem lapidem in renibus & vesica, proprièque humidus. Sed confert vlcerebus intestinorum, proprie affatus, & prohibet solutionem. Coctus autem in aqua & in potu datus ablaquantibus, lac earum multiplicat. Dicitur etiã quod caseus cum colamento montano super venena epithimatur. Caseus recens frigidus est & humidus in iij. nutritius & impinguius, & comeditur post ipsum mel. Caseus quidem recens non salitus prohibet plagas apostemari, lenit naturã, & eius aqua soluendo educit choleram. Salitus autem non vetus velocior est in digestionem & descensione. Verum salitus, & non salitus malus est stomacho. Dixit tamen Dioscorides, quod recens stomacho bonus est, sed illud est ex eis in quibus ambiguitas est. *Caseus autem recens calidus est, absterfius, mundificatus, & humorem cholericum efficit comestus.* Bonus est autem vlcerebus malis, & vlcerebus leuibus recentibus. Recens autem fortior est in hoc, & prohibet eorum apostemationem. Item vetus cum oleo valet in emplastro super duriciem iuncturatum. Valet etiam secundum Galenum ad podagram, & contractionem membrorum, & alijs quoque doloribus valet. Caseus antiquus salitus calidus est & siccus, extenuat apostema, & bothor. Salsus autem non vetus est inter vtrumque. *Dioscorides.* Caseus viridis sine sale eustomachus est: Pingues facit humores, carnes replet, ventrem mollit. Elixus autem & assus ventrem stringit, tumoribus oculorum medetur, liuores tollit. Salsus autem maciem pinguis facit. Cacostomachus est, quia facit ardorem, & maxime bubalus, qui tamen coagulationis omnibus tumoribus medetur superpositus, & oculis maxime. Caprinus quidem stringit, & etiam bubalus, sed plus ardorem facit, quia siccior est. Ovinus quidem plus nutrit, & minus ventrem stringit, quia pinguis est. Item salitus ventrem mollit, vetus autem stringit, aqua vero casei canes impinguat, *Plin. l. 11.* Caseus non fit ex vtrinq; dentatis, quoniam eorum lac non coit. *Idem l. 28.* Sestius eisdem effectus equino caseo quos bubulo tradit. Stomacho vtilis, qui non sunt salsi. recen-tes. Veneres aluum sistunt corpusque minuant, stomacho vtiliores. In totum falsa minuunt corpus, alunt mollia. *Caseus recens cum melle suggillata emendat. Mollis aluum sistit.* Sedat tormina pastillis in vino austero decoctis. Rursusque in patina tostis cum melle, quod saprum vocant, qui cum sale, & sorbis siccis cum vino tritus potusque medetur celiacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus, & impositus. Item acidus cum oxymelle. *Ex lib. de*

natur. rer. Quia ergo dicit Galenus, caseum generaliter esse malum, de substantia caseata pura est intelligendum. Nam ex triplici lactis substantia caseus est, serum quidem bonum est, & butyrum melius. Caseus autem perfectissimus. Itaque caseus lacti vicinus, & crassus ac butyrosus, bonus est, & sanis sanus, vnde dicit Plinius Zoroastrem in deserto solo caseo vixisse annis viginti ita temperate, vt non sentiret dolorem alicuius morbi.

De butyro.

CAPVT LXIV.

I Saac lib. 1. Butyrum, vt dictum est, naturaliter nutrimentum est caloris, & est butyrosa substantia mollicatua, & vinctuosa. *Idem in libr. 3.* Est autem butyri natura quasi pinguedinis, quæ est cum carne, & ossibus commixta, propterea vulneribus pulmonis, pectoris, & diaphragmatis est conueniens. Mundificat enim & colat, & vulnera ad maturitatem perducit. Gingiuis etiam infantium dolentibus propter dentes nascentes, dat mitigationem. Quod si cum melle mixtum potui detur, fit contra venenum. Et assuefactum stomacho nocet, quia villos eius & asperitatem mitigat vel mollificat. *Auicenna, ubi supra.* Butyrum calidum est, & humidum in primo, maturatiuum, resolutiuum, mollificatiuum, & eius resolutio est in corporibus teneris vel medijs, non duris. Fumus eius exiccatus est, & facile constringit, & est sedatiuus dolorum materialium effusarum ad mēbra. Linitur ex eo corpus ac venter, & nutrit, & impinguat. Confert vlcerebus neruorum, & implet ac purgat vlcera. Confert etiam tussi frigida & sicca, proprièque cum amygdalis & saccharo. Similiter in pleureti & peripleumētia. Sputumque facile facit & maturat, prohibet autem sputum sanguinis. Et confert vomitui sanguinis & sanici, quando cum melle lambitur. Item cum eo bibuntur medicinae, quæ sunt ad exituras velaminum cerebri, & apostemata radicum aurium, & narium, & oris, & gingiarum, & ad colla. Linitur etiam ex eo caro gingiarum infantium, & facilis fit ortus dentium. Itē lenificatiuum est, plurimus eius vsus soluit. Ex eo quoque clystere fit ad apostemata calida & dura in intestinis & matrice, & ponitur in medicinis vulnerum orificij vesicæ. Resistit autem venenis, præcipueque cum eo linitur morsus viperæ.

Dioscorides. Butyrum ouium melius est, quia colore subrufum & pinguis est. Omne tamen digestibilem habet virtutem. Et quia virtus eius malactica est, ventrem mollit, ad siccitatem pulmonum iuuat. Cataplasmatibus miscetur & tumētia vulnera reprimunt. Pruriginem tollit capitis, neruorumque dolorem. Vulnera sordida purgat, & replet. Carnesque superfluas incrementum non sinit. Morsus serpentium longius arceat & dysentericis ac lientericis & ad colli vulnerationes ano suppositum valet. Butyrum quidem in lucerna pro oleo ponitur, & sic fumus eius colligitur, huic virtus siccatoria est, oculorum rheuma siccatur & cicatrices eorum sanat. *Plin. lib. 28.* E lacte fit & butyrum barbarum gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat, plurimum è bubulo, & inde nomen. Pinguisimum ex ouibus fit, & ex caprino, sed hyeme calefacto lacte æstate expresso tantum, crebro iactu in longis vasis angusto foramine, spiritum accipientibus sub ipso ore alias præligato. Additur paululum aquæ vt acefcat. Quod & maxime coactum in summo fluit, at id exemptum addito sale, oxygala appellant. Reliqua decoquant in ollis. Ibi quod supernatat butyrum est oleosum natura quod magis virtus respuit, hoc præstantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratura. Natura eius astringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo acido lacte addito in recens, quod dum acefcit, vtilissimum est stomacho.

Cistarthema oculorum.

De vniuersali proprietate lactis secundum medicinam.

CAPVT LXV.

A Vicenna ubi supra. Lac quidem nutrimentum est & æquat chymos, confortat corpus & abluit. Item lac propinquæ digestionis est, cum sit generatum in sanguine, qui est in summo digestionis, cui superuenit digestio quædam alia, quamuis sit ex membro quod ad frigus declinat. Non enim nutritur ab eo scilicet mamma nisi fiat in dispositione cibi, qui indiget digestionem plurima. Sed quando dominatur ei caliditas bona, reducit ad naturam sanguinis æqualis velociter, propter declinationem autem suam frigus phlegmaticis nocet, quia caliditas eorum conuertit ipsum ad sanguinem sicut debet. Magis autem consistentibus conuenit, quam adolescentibus calidæ complexionis, quia conuertitur in ipsis ad cholera. Senibus vero confert, eo quod humectat, & remouet pruritum qui est eis proprius. Sed oportet ut iuuentur ad ipsum digerendum cum melle. Lac cum melle bibitur interiora vlcera mundat ab humoribus crassis, easq; maturat & lauat. Et est boni chymi, facit etiam exuberare sanguinem. Omne autem lac facit opilationes & proprie in hepate, nisi lac camelarum fortarum, & similia propter paucitatem caseitatis, & absterfionem aquositatis eius. Nocet autem fluxum sanguinis habentibus, nec est bonum visceribus. In substantia quidem sua velocis conuersionis est, & proprie ad caliditatem, nec est aliquid nocibilis corpori quam malum lac. Plurimus eius usus generat pediculos. Sed ipsum abstergit cicatrices fœdas in cute linitum. Et bonum colorem efficit bibitum. Multotiens tamen facit accidere sordes. Nocet etiam dentibus, & concuat, & consumit eos, & proprie cum frigida complexionis sunt, laxa efficit gingiuam, facit etiam caliginem visus. Veruntamen cum mulgetur in oculo, confert ophthalmiam, & asperitati. Est etiam conuenientius pectori quam capiti & stomacho. Medetur vlcerebus pulmonis, & extenuationis. Et gargarizatum confert præfocationi & squinantia, & apostematibus vix & amygdalarum. Nocet tamen habentibus tremorem cordis humidum. Nocet etiam spleneticis & hepaticis, & indigentibus regimine subtilitatis, præter lac camelarum fortarum, hoc enim non nocet, sed iuuat. Item lac facit euenire lapidem. Et decoctum donec consumatur eius aqueitas constringit ventrem, ac fluxum sanguinis per interiora retinet. Omne præterea lac crassum excitat cholera & generat lapidem propriæque colostræ. Item lac excitat coitum, ita quod etiam acetosum & aqua lactis in corporibus calidæ complexionis, hoc facit eo quod humectat & inflat, & sæpe ventrem lenit. Decoctum autem in quo carbonem extinctum sunt & calefactum cum lapidibus ignitis & laminis ferri, proculdubio ventrem stringit. Item lac confert raturæ intestinorum, & potui medicinarum mortalium. Est autem cura obliuionis sicca, ac tristitiæ & alienationis. Multotiens quoque sanantur illi quibus accidunt apostemata mala, & carbunculi, & scabies & pruritus bibitione lactis, cum in eorum complexione non fuerit quod ipsum corrumptat & conuertat ad cholera. Nocet autem habentibus apostemata intrinseca. Lac recenter multum crassum multotiens facit incurrere febres.

Lac cum melle.

Cura obliuionis.

De diuersitate lactis secundum differentiam animalium.

CAPVT LXVI.

Diuersificatur autem lac secundum species animalium, & secundum ætatem, ut si est paruum aut magnum, aut mediocre. Et secundum formam, ut si est lenis carnis aut duræ, extenuatum aut pingue albi coloris aut alterius. Nam debilius dicitur omne lac albi animalis & est velocius descensionis. Et vaccinum quidem lac multum habet butyrositatis. Lac vero camelarum partui vicinarum minus est caseitatis, & est subtile valde. Lac similiter asinarum & equarum subtile. Caprarum vero temperatum. Ouium autem crassum

A & pingue. Itaque caseitas in lacte camelino pauca est, postea in equo, deinde in asino, & ob hoc raro caseatur in stomacho & superioribus ventris plusquam aliud. Et lac quidem omnis animalis cuius imprægnatio prolixior in imprægnatione mulieris malum est. Quapropter proportionale est illud quod est proximum, sicut vaccinum. Et sicut lac vernale aquosum cõparatione ad æstiuum, sic & lac animalis cuius partus est ripa, vel terra limosa. Plantæ liquidem veris aquosæ sunt, comparatæ ad plantas æstatis, & quâto magis æstas accedit ad autumnum, tanto fit lac magis crassum. Et illud melius est quod est in medio æstatis. In ipso tamen timetur, quod calor illud conuertat postquam potatum fuerit, hoc autem in vere non timetur. Ventrem quidem leniunt proprie lac equinum, camelinum, & asininum, deinde vaccinum, post caprinum, & quanto plus minuitur aqueitas. Isaac ubi supra. Omnium autem lac laudatissimum est, quod est subtilissimum, ut fœmininum. Secundo asininum, post caprinum. Asininum tamen est ita in subtilitate vicinum. Crassissimum est plus nutritiuum vaccinum, dehinc porcinum. Magis autem caseatum est porcinum, quam vaccinum, plus aquaticum porcinum, post hoc camelinum, tunc caballinum & asininum. Temperatius & in tribus substantijs mediocrius fœmininum, secundo caprinum. Nam omne lac naturam & complexionem animalis cuius est, imitatur. Si ergo est de crasso animali, crassum erit. Si de subtili, subtile. Ut autem ait Galenus lac porcinum grauius est in odore quâ vaccinum, & ideo magis phlegmaticum. Auctor. Sunt autem species lactis medicinalis, secundum Auicennam vaccinum, ouinum, caprinum, camelinum, equinum, asininum, caninum, muliebre. De quibus fere omnibus locis congruis iam dictum est superius. Plinius l. 11. Mulieri ante septimum mensem præfatum lac inutile. Ab eo mense quo vitalis est partus, salubre, plerisque autem totis mammis atque etiam in alarum sinus fluit. Cameli lac mulgetur ne iterum grauescat suauissimum hoc existimatur ad vnam mensuram tribus aquæ additis: Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostræ huius, ni admisceatur aqua in punicis modum coeunt duritia. Asinæ prægnantes continuo lactescunt. Pullo earum ubi pingue pabulum, biduo à partu, maternum lac gustasse letale est. Genus mali vocatur colostratio. Tenuissimum camelis mox equabus, Crassissimum asinæ, ut coaguli vice vtantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Omne autem igne spissatum humore feruescit. Bubulum caseo fertilius, quam caprinum, ex eadem mensura pene altero tanto. Quæ plures quaternas mamas habent caseo inutilia, & meliora, quæ binas.

De vita, & morte animalium.

CAPVT LXVII.

Aristoteles in libro de vita & morte. Animalia alia longioris vitæ sunt, alia breuioris. Ignis autem & aqua, & his proxima causa sunt generationis & corruptionis. Quæcunque enim composita sunt naturam earum participant ex quibus sunt, corrumpuntur ergo animalia, quia subsunt contrariis. A contrario enim solum contingit corrumpi. Impossibile est autem materiam habenti non inesse contrarium. Mox enim cum potentia inest contrarium possibile materię. Ideo longioris vitæ animalium sunt homo & elephas. Et similiter maiora, sicut frequentius est dicere longioris vitæ sunt quam minora. Oportet autem accipere quod animal natura calidum est, & humidum & huiusmodi iuuentus. Senium autem frigidum est, & etiam siccum, & moribundum. Vnde oportet humidum non leuiter id est de facili esse siccabile, sed pingue. Neque iterum paruum humidum: quia de facili paruum humidum siccabile est. Itaque magna animalia, & plantæ longius viuunt. Rationale est enim maiora plus habere humidum. Dux autem causa longioris vitæ sunt, scilicet qualitas, & quantitas, id est caliditas & humiditas, & horum quantitas. Est autem in quibusdā calidum & pingue, quod simul

Lac melle.

Nota.

Dux enim longioris vitæ facit

facit & non cito liccari, & non cito frigescere. Interim-
tur autem huiusmodi, aut ægritudine, aut natura, aut
etiam diæta, aut etiam ætate. Oportet ergo calidum &
humidum non superfluum esse, contraria est enim na-
turæ superfluitas, & corruptiua. Vnde & superflua
multaque semina cito senescunt. Amplius quæcunque
masculinorum fatigantia sunt, cito senescunt. Desiccatur
enim labor, senectus autem sicca est naturaliter. Sed in
homine masculina fœminis plus viuunt, quia masculus
fœmina calidior est, propter eandem etiam causam, quæ
in calidis locis sunt, longioris vitæ sunt quæ quæ in frigidis.
Quia vero semine superfluitas est, longioris vitæ est mulus
equo, & asino, ex quibus est, & fœminæ maribus, sic ac-
cidit masculi, dū passeris breuioris vitæ sūt fœminis. Al-
imentum autem accipientia, vt plantæ, & animalia cor-
rumpuntur, consumunt enim seipsa. Nam sicut multa
flamma comburit, & corrumpit paruam in alimentum
assumendo. Sic & phycus calor id est naturalis primū
digestiuis est, cuius est digestio consumit materiam in
qua est. Aquatica animalia breuioris vitæ sunt quam pe-
dibus gradientia, quia humida sunt & aquosa, & tale ve-
lociter corrumpitur, quia frigidum est, & densabile, &
etiam animal, quod est sine sanguine propter eandem
causam cito corrumpitur. Apes autem longioris vitæ
sunt alijs animalibus maioribus. Idem in lib. de animalibus.
*Elephas uiuit annis 200. & forte 300. Equus autem
uiuit usque ad annos 30. vel 35. equa uero usque ad 11.
Bos masculus uiuit annis 15. castratus autem 20. Camelus
uiuit annis 30. & plus. Canis usque ad 14. Porcus usque
ad 15. Ovis in Ethiopia prope uiuit annis 14. Capra uero 11.
Delphinus uiuit annis 120. vel plus, quod probatur quā-
do captus amputata cauda dimittitur, & sic post multa
tempora inuenitur. Pavo uiuit 25. annis. Columba & tur-
tur 15. Homo uero diutius omnibus animalibus uiuit præter
Elephantem. Hominis autem longæuitas non est, nisi quia
complexio eius assimilatur aeri continenti. Infans natus
infra 7. menses omnino non uiuit, natus autem in 8. for-
te uiuit, sed vt in plurimū moritur. In corporibus mor-
tuum non apparet natura venarum magnarum, quia
subito contrahuntur in exitu sanguinis. Capilli quidē post
mortē magis duri sunt, & similiter accidit in unguibus.*

Quæ animalia in quibus regionibus non sunt.

CAPVT LXVIII.

Plinius lib. 8. Hoc quoque mirum est, naturam non
solum alijs dedisse terris animalia, sed in eodē quo-

A que situ quadam aliquibus locis negasse. In mesia sylua
Italiae, non nisi in parte reperiuntur glires. In lycia dor-
cades non transeunt montes syris vicinos, nec Ona-
gri montem quæ Cappadociam à Lycia diuidit. In
helleponto in alienos fines non commeant cerui, & cir-
ca arginifam elaphum montem non excedunt, auribus
etiam in monte hylis. In pordoelene insula viciniam
mustelæ non transeunt, in boæcia leucadia illatæ solum
ipsum fugiunt. Quæ iuxta in orchomeno tota subruunt
talpæ arua, quarum ex pellibus cubicularia vidimus stra-
gula. Adeo ne religio quidem à portentis submouet de-
licias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis qui-
dem in littoribus. In ebuso in littoribus cuniculi scatēt
iuxta Hispaniam, balearæque chyrenis mutæ fuere ra-
næ. Illatis è continente vocali durat genus earum, in I-
talia muribus araneis venenatus est morsus. Eisdem vl-
terior appennina regio non habet. In Olympo Mace-
doniæ monte non sunt lupi, nec in creta insula. Ibi qui-
dem nec vulpes vrsive, aut vllum omnino maleficum
animal, præter sphalangium. In Aphrica nec apri sunt,
nec cerui, nec capræ, nec vrsi. *Iam uero animalia indige-
nis innoxia aduenas interimunt. Sicut serpentes parant in
myrintho quos terra nasci proditur. Nam in Syria angues
circa Euphratis maxime ripas dormientes syrios nū attingunt.
Aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur male-
ficia. Alios uero cuiuscūque gentis infesti auidē, & cum
cruciatu exanimantes. Quamobrem & syri eos non ne-
cant. Econtra uero in Aletenio cariae monte Aristote-
les tradit à scorpionibus hospites non lædi, indigenas
interimi.*

*Solinus. Sconicæ in Arabia quæ in cilicinis tentorijs
habitant, suillis carnibus prorsus abstinent. Sane si hoc
genus animalis illic inuectum fuerit, illico moritur. Pfit-
tacum auem sola India nutrit. Isidorus. Illud quoque si-
ne quadam naturæ dote manere piscibus non putant,
quod vnumquodque genus eorum præscripta sibi do-
micilia habet quæ sui generis nullus excedat, nullus alie-
nis incurrat. Hoc quippe genus piscium in illo sinu ma-
ris alitur, & gignitur, & illud in alio. Denique non re-
peries consula genera piscium, sed quod hic abundat,
alibi deest. Et ille sinus maris cephalos alit, ille lupos. Et
ille sexatiles locustas. Ex lib. de nat. rer. Diuersificantur
etiam animalia secundum loca in quibus habitant, vt
porci qui in locis calidis manent, nigros habent pilos,
duros, & crispantes. Qui uero in frigidis stratos, molles
atque pendentes, sic & lana in ouibus. Auctor. Hæc de
animaliū natura in generali & in specie dicta sufficiant.*

Nota.